

30К-2
2600

1930
№ 6-12

№

6-7

8-9; 10-12

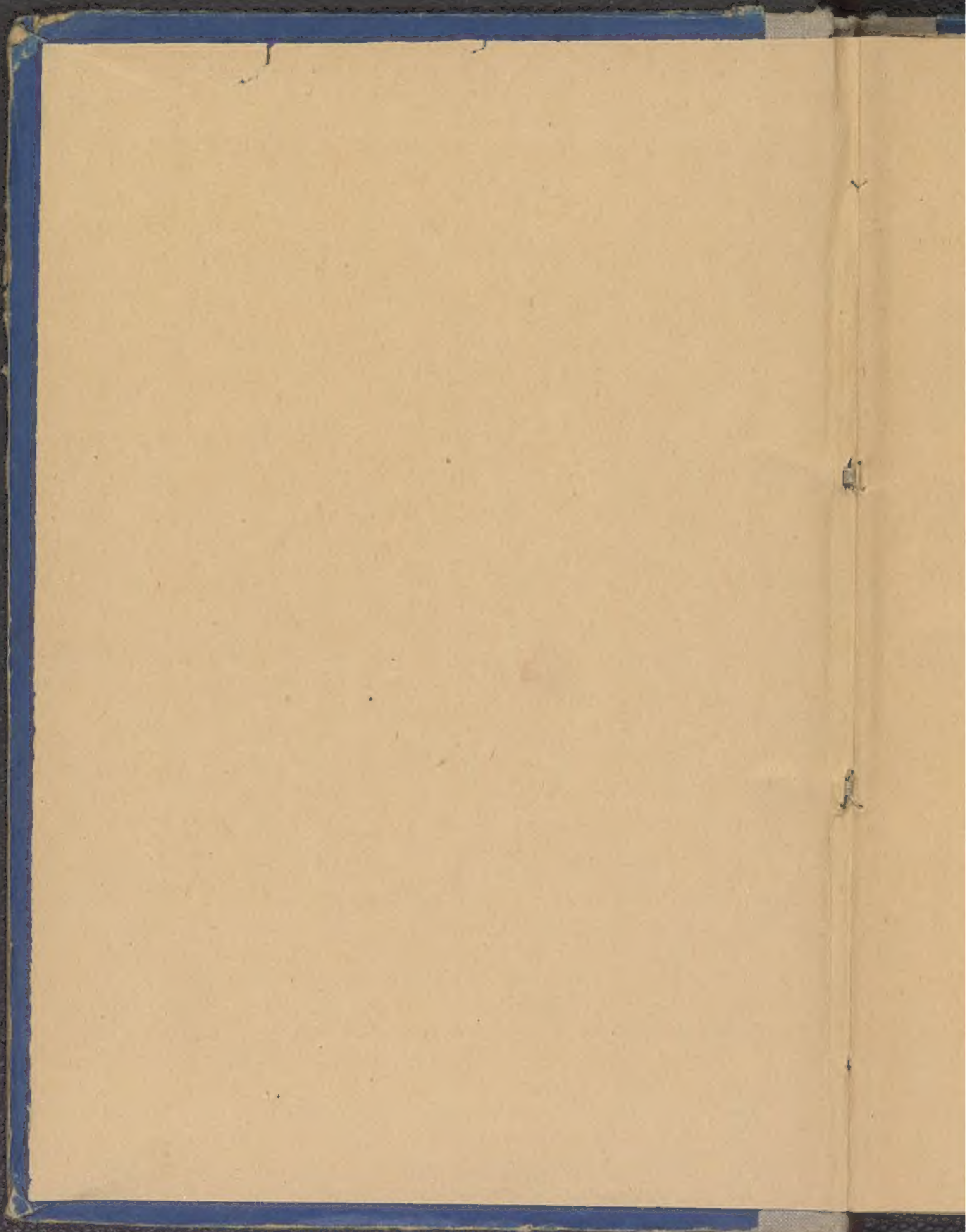
[6-12]

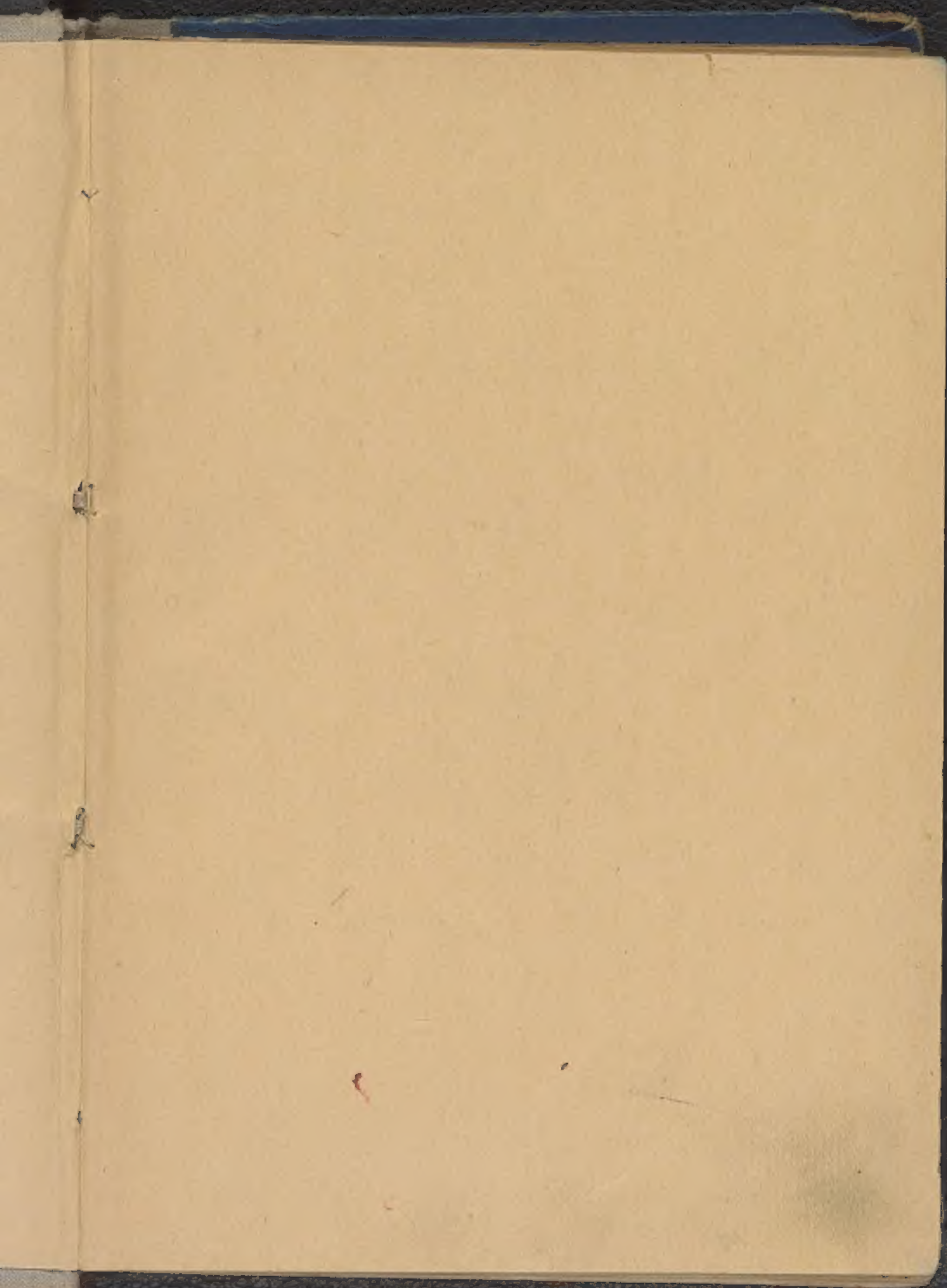
БАЛЫШАВІК БЕЛАРУСІ

МЕНСК

1930

У НУМАРЫ: Перадавая — Усе сілы партыі, усе сілы рабочае клясы на выкананьне прамфінплану, на забеспячэньне праграмы трэцяга году пяцігодкі. С. Б. Традыцыя. На новым уздыме. С. Маргелаў. Дасьледчая справа ў галіне с.-г. эканоміі на БССР. — Р. Бондар. Пакончыць з рэшткам нованародніцтва. Пракопчык. Аб арганізацыі, аплане працы ў колгасах. А. Гутман. Аб загібелі пры ўзбуджэньні яўрэйскіх колгасоў у БССР. С. Агурскі. Да ліквідацыі сусэекцыі. А. Шматноў. Некаторыя ўрокі з перавыбарчай кампаніі бюро ячэек.

142.1953 г. 5А 253

605
Пролетары ўсіх краін, злучайцеся!

30к-2

2600

БАЛЬШАВІК БЕЛАРУСІ

ЧАСОПІСЬ ПОЛІТЫКІ І ПРАКТЫКІ
ПАРТЫЙНАЙ ПРАЦЫ
ОРГАН ЦК КП(б)Б

№ 6—7

ЧЭРВЕНЬ—ЖНІВЕНЬ

Літ. 1953 г. ба 253.

МЕНСК—1930

З Ы М Е С Т

Стар.

1. Перадавая. Усе сілы партыі, усе сілы рабочае клясы на выкананне прам.- фінплану, на забеспячэнне праграмы трэцяга году пяцігодкі	3
2. С. Б. Традыця. На новым уздыме	10
3. С. Маргелаў. Даследчая справа ў галіне с.-г. эканоміі па БССР	30
4. Г. Бондар. Пакончыць з рэшткамі паванародштва	40
5. Ц. Д. Пракопчык. Аб арганізацыі і плане працы ў колгасах	49
6. А. Гутман. Аб загібах пры ўзбудуванні яўрэйскіх колгасаў у БССР	58
7. С. Агурскі. Да ліквідацыі еўсэкцыі	64
8. А. Шматкоў. Некаторыя ўрокі з перавыбарчай кампаніі бюро ячэек	72

Усе сілы партыі, усе сілы рабочае клясы

на выкананьне прамфінпляну, на забеспячэньне праграмы трэцяга году пяцігодкі

Да ўсіх партыйных, гаспадарчых, прафсаюзных і камсамольскіх арганізацый

І праз месяц пачынаецца новы гаспадарчы год—трэці год пяцігодкі. Гэты надыходзячы год высоўвае рад вельмі складаных і адказных гаспадарчых і палітычных задач. Ён мае рашаючае значэньне для выкананьня пяцігодкі за чатыры гады і павінен забяспечыць пераход ня менш чым паловы сялянскіх гаспадарак на сацыялістычны шлях, на шлях калектывізацыі.

Трэці год пяцігодкі азначае новы гіганцкі крок у справе індустрыялізацыі СССР. Адзін толькі прырост прадукцыі за 1930-31 г. будзе раўняцца ўсёй даваеннай прамысловай вытворчасці. У трэцім годзе пяцігодкі, побач з закончанымі і ўступаючымі ўжо ў эксплёатацыю Сталінградскім трактарным заводам, Растоўскім заводам сельска-гаспадарчага машынабудаўніцтва і іншымі новымі заводамі, трэба забяспечыць разгортваньне на поўны ход будаўніцтва такіх гігантаў, як Магнітабуд, на пабудову якога павінна быць выдаткавана за 1 год больш 200 млн. рублёў, Кузьнецкбуд, Ніжагародскі аўтазавод, Харкаўскі і Чалябінскі трактарныя, Уральскі гігант цяжкага машынабудаўніцтва, першая чарга буйнейшых хэмічных камбінатаў Беразьнікоўскага і Бобрыкаўскага, Саратаўскі камбайны і г. д. Пераважная большасьць гэтых заводаў, якія па сваёй магутнасьці перавышаюць усё, што краіна мела да гэтага часу ў галіне мэталюргіі, хэміі і машынабудаўніцтва, павінны быць пушчаны ў ход на працягу трэцяга году пяцігодкі, адны поўнасьцю, другія ў першую чаргу.

Апрача таго, у будучым годзе пачынаецца будаўніцтва такіх новых заводаў, як Ніжнятагільскі і Марыўпальскі мэталюргічныя і Днепракамбінат у складзе цэлага раду буйнейшых новых заводаў. У 1930-31 г. мы павінны дабіцца першых буйных рэзультатаў у ажыцьцяўленьні дырэктывы XVI зьезду аб стварэньні новай вугальнай мэталюргічнай базы ў СССР—Урала-Кузьнецкага камбінату.

Праграму будучага году вызначаюць наступныя рашаючыя лічбы: 7,5 млн. тон чыгуну, 74,5 млн. тон вугалю, на 2,5 млрд. руб. новых машын, апрача таго на 845 млн. рублёў сельска-гаспадарчых машын і 745 тыс. конскіх сіл новых трактараў.

Посьлехі ў разьвіцьці цяжкай індустрыі і рост сельска-гаспадарчай сырцовай базы (пашырэньне пасеўных плошчаў, павышаны ўраджай бавоўны, буракоў і раду іншых тэхнічных культур) забяспечваюць значна больш высокі, чым у мінулыя гады тэмп росту лёгкай прамысловасьці. Побач з правядзеньнем іншых мер, гэта стварае прадпасылкі для паляпшэньня забеспячэньня прадметамі шырокага спажываньня і для зьмяжчэньня таварнага голаду.

Ажыцьцяўленьне гэтай вытворчай праграмы патрабуе рашучага паляпшэньня якасьці ўсёй гаспадарчай работы. Усе якасныя паказальнікі работы прамысловасьці і ў першую чаргу паказальнікі сабекошту

і прадукцыйнасьці працы павінны быць значна павышаны і ў працягу году павінны выконвацца з бязумоўнай дакладнасьцю. Бяз гэтага ня могуць быць забяспечаны тое разгортваньне вытворства і той вялізарны плян капітальных работ, якія вызначаны для 1930-31 году.

Гэта праграма разьвіцьця прамысловасьці непарыўна звязана з новымі вялізарнымі заданьнямі для транспарту (чыгуначнага і воднага), прад'яўляючы да яго такія высокія запатрабаваньні, якія ня могуць быць выкананы без карэннага і хутчэйшага паляпшэньня ўсёй арганізацыі транспарту і без актыўнага ўдзелу ў гэтай справе ўсёй масы чыгуначнікаў і воднікаў—рабочых і тэхнічнага пэрсаналу.

У будучым 1930-31 г. мы павінны забяспечыць таксама большавіцкія тэмпы разьвіцьця сацыялістычнага, саўгаснага і калгаснага сэктароў у сельскай гаспадарцы, выкананьне вялізарных вытворчых праграм такіх арганізацый, як «Зернотрест», «Скотовод», «Свиновод» і інш., забяспечыўшы сацыялістычнае будаўніцтва, якое разгортваецца ў вёсцы, поўным ажыцьцяўленьнем заданьняў па вытворстве сельскагаспадарчых машын, трактараў і хэмічных угнаеньняў.

Выкананьне ўсёй гэтай гіганцкай гаспадарчай праграмы магчыма толькі пры самай актыўнай і прытым неадкладнай мабілізацыі ўсіх сіл рабочае клясы, усіх партыйных арганізацый, усіх прафсаюзаў, усяго камсамолу і ўсіх без выключэньня гаспадарчых органаў. Неразуменьне гэтага ёсьць забыцьцё асноўнага большавіцкага абавязку ў справе забесьпячэньня посьпехаў будаўніцтва сацыялізму і зьяўляецца простым злачынствам перад партыяй з боку перш за ўсё кіраўнікоў гэтых арганізацый. Прызнаньне на словах генэральнае лініі партыі і няпрыняцьце на справе самых рашучых і сваячасовых мер па мабілізацыі ўсяе рабочае клясы для выкананьня гэтай гаспадарчай праграмы—ня варта большавікоў і прадстаўляе сабой горшы від правага апартунізму на практыцы.

Толькі неадкладным разгортваньнем работы па падрыхтоўцы выкананьня вытворчае праграмы прамысловасьці будучага году можна забяспечыць ажыцьцяўленьне большавіцкіх тэмпаў разьвіцьця індустрыі, прынятых XVI зьездам партыі.

Важнейшай умовай выкананьня прамфінплану будучага году зьяўляецца выкананьне прамфінплану 1929-30 году. Большавіцкая падрыхтоўка да выкананьня гіганцкай вытворчай праграмы трэцяга году пяцігодкі заключаецца ў бязумоўным выкананьні прамфінплану бягучага году.

Другі год пяцігодкі—год буйнейшых дасягненьняў сацыялістычнай індустрыі. Буйная сацыялістычная прамысловасьць за 10 месяцаў павялічыла оваю валавую прадукцыю на 27 проц., паказаўшы рэкордныя тэмпы росту за ўвесь рэканструкцыйны пэрыяд. Цяжкая індустрыя, гэта аснова сацыялізму, за той-жа пэрыяд павялічыла разьмеры свайго вытворства на 39,5 проц. Аб'ём капітальнага будаўніцтва за 10 месяцаў вызначаецца ў 2,4-2,5 млрд. рублёў. Але за гэтымі посьпехамі і дасягненьнямі мы не павінны прагледзець таго сур'ёзнага прарыву, які выявіўся ў ходзе выкананьня прамысловасьцю ўстаноўленага пляну.

Прырост прамысловае прадукцыі за 10 месяцаў на 27 проц. сьведчыць аб рэзкім адставаньні ад устаноўленага плянам прыросту ў 32 проц. Ня выконваецца плян ня толькі па лёгкай індустрыі, што абумоўлівалася ў бягучым годзе ў пэўнай меры недахватам сырцу, але, што асабліва важна, значна ня выконваецца таксама вытворчая праграма па цяжкай індустрыі. Яўнае паслабленьне работы прамысловасьці за апошнія месяцы стварыла простую пагрозу зрыву прынятай партыяй і савецкай уладай гадавой вытворчай праграмы. Замест

большавіцкіх тэмпаў па радзе галін прамысловасьці назіраецца ў апошні час ганебнае зьніжэньне тэмпаў, апартуністычная стаўка на самацёк.

Яўна незадавальняючы таксама ход капітальнага будаўніцтва. Плян капітальнага будаўніцтва за першыя 3 кварталы выкананы менш, чым напалову. Асабліва ганебна адставаньне капітальнага будаўніцтва па «Стройоб'единению», «Всехимпрому», «Коксогозохиму», «Новостали», «Машинооб'единению», «Союзсельмашу», Гэтыя недапушчальныя зьявішчы ў капітальным будаўніцтве ствараюць пагрозу прынятым тэмпам прамысловага разьвіцьця, пагрозу выкананьню пяцігодкі за 4 гады.

Важнейшай прычынай невыкананьня вытворчых заданьняў прамысловасьці і, асабліва ў асноўных яе галінах, зьяўляецца адсутнасьць патрэбнай энэргіі і ініцыятывы ў справе мабілізацыі ўнутраных рэсурсаў: невыстарчальнае скарыстаньне наяўнага абсталяваньня, нізкі каэфіцыент зьменнасьці, адсутнасьць энэргіі ў перамозе «вузкіх месцаў» прадпрыемства, частыя прастоі абсталяваньня з-за неналаджанасьці і неарганізаванасьці матар'яльна-тэхнічнага забесьлячэньня, шматлікія аварыі з-за злачыннай нядбайнасьці і кепскага тэхнічнага кантролю, адсутнасьць сыстэматычнай рацыяналізатарскай работы і крайняя незадавальняючасць унутрызаводзкага плянаваньня. Замест большавіцкага змаганьня з кансэрватызмам у тэхніка-вытворчым кіраўніцтве прадпрыемствамі, замест рвалюцыйнай пільнасьці ў адносінах шкоднікаў і мабілізацыі актыўнасьці перадавых рабочых для садзейнасьці разгортваньню работы прадпрыемстваў, нярэдка гаспадарнікі плятуцца ў хвасьце ўскоснае часткі спэцыялістых, а часамі проста шкоднікаў, не аказваюць належнага падтрыманьня больш перадавой частцы інжынераў і тэхнікаў, адрываюцца ад рабочага актыву, г. зн., на практыцы абмяжоўваюцца бюракратычнымі мэтадамі работы.

Найбольш адмоўна вынікі ўсяго гэтага адбіліся на машынабудаўніцтве агульным і сельска-гаспадарчым, а таксама па чорнай мэталюргіі і каменнавугальнай прамысловасьці. Так, выяўленая магчымасьць павялічэньня ў будучым годзе праграмы па машынабудаўніцтве ўдвая паказвае, наколькі вялікія некарыстаныя рэзэрвы магучасьці нашых прадпрыемстваў. Выкананьне з посьпехам павышаных заданьняў, напрыклад, такімі прадпрыемствамі, як Электразавод, Паўднёварудная прамысловасьць (Крывы Рог), старыя папяровыя фабрыкі зьяўляюцца рэзультатам змаганьня за скарыстаньне ўнутраных рэсурсаў прадпрыемства. Аднак, такіх прыкладаў яшчэ вельмі мала, прыклады-ж коснасьці і бюракратызму ў скарыстаньні ўнутраных рэсурсаў прамысловасьці сустракаюцца на кожным кроку.

Шматлікія факты яўна павялічаных патрабаваньняў на імпартнае абсталяваньне, бяз спробаў скарыстаць унутраныя рэсурсы прамысловасьці, зьяўляюцца адным з самых яркіх прыкладаў бюракратычных адносін гаспадарчых кіраўнікоў да сваіх абавязкаў і часта адбіваюць апартуністычнае нявер'е ў магчымасьці сацыялістычнай індустрыі. Між тым, нярэдка яўна нягрунтоўныя спробы апраўдаць невыкананьне прамысловых заданьняў невыстарчальнасьцю імпарту. Калі-б нашы партыйныя, прафэсійнальныя і гаспадарчыя арганізацыі па прыкладзе некаторых заводаў, як лэнінградскі мэталічны завод імя Сталіна (пашырэньне турбабудаўніцтва), праявілі сапраўдную ініцыятыву ў справе скарыстаньня вытворчых рэсурсаў нашых заводаў, дык прамысловасьць атрымала-б дадатковыя магчымасьці ня толькі для выкананьня, але і значнага перавыкананьня пляну.

У радзе выпадкаў, як у нафтавай прамысловасьці, руднай прамысловасьці Ўралу і каляровай мэталюргіі, невыкананьне вытворчага пляну выклікаецца ў першую чаргу яўна незадавальняючым ходам пад-

рыхтоўчых работ-разьведак, бурэньня праходкі шахт, што стварае пагрозу далейшаму разьвіцьцю адпаведных галін індустрыі. Такое становішча асабліва недапушчальна з прычыны выключнай важнасьці гэтых галін прамысловасьці.

Асаблівае значэньне для выкананьня прамысловага пляну ў гэтым годзе мелі зьмены, што адбыліся ў гаспадарчай абстаноўцы, і якія асабліва моцна сказаліся ў пытаньні аб рабочай сіле і перш за ўсё ў пытаньні аб яе цяжучасьці. Вялізарны размах сацыялістычнай індустрыялізацыі, уцягненьне ў сувязі з гэтым у вытворства старых кадраў рабочых і вялікіх пластоў новых рабочых, асабліва з вёскі і адначасова з гэтым разгорнутае калгаснае і саўгаснае будаўніцтва пры наяўнасьці да таго-ж падвышанага ўраджаю,—унеслі буйнейшыя зьмены параўнаўча з тым пэрыядам, калі кадры беспрацоўных у гарадох былі параўнаўча яшчэ значныя, а ў дробных індывідуальных сялянскіх гаспадарках асабліва востра адчуваецца лішак вольных рабочых рук.

Гэтыя зьмены ў абстаноўцы ня былі ўлічаны гаспадарчымі органамі і профсаюзамі. Між тым, у сувязі з імі стаіць, з аднаго боку, прыліў у прамысловыя прадпрыемствы новых рабочых, якія не прайшлі школы буйное вытворчасьці, і нярэдка прасякнутыя дробна ўласьніцкімі, рвацкімі настроямі, і, з другога боку, адліў пэўнай часткі гэтых рабочых у вёску, асабліва ў пэрыяд уборачных работ і разьмеркаваньня ўраджаю. Замест сапраўднага ўліку абстаноўкі, якая стварылася, і прыняцьця патрэбных мер (па лініі разьвіцьця пралетарскай грамадзкасьці адпаведнага прыстасаваньня арганізацыі забесьпячэньня рабочых, прэм'яваньне лепшых рабочых з вытворчасьці і г. д.) для замацаваньня рабочага складу на прадпрыемствах і рашучага змаганьня з рвацкімі, выпадковымі для прадпрыемства элемэнтамі (лятунамі і г. д.), гаспадарчыя органы і прафсаюзы, а таксама партыйныя арганізацыі праявілі зусім недапушчальную пасыўнасьць у гэтай справе і тым самым дапусьцілі значнае разьвіцьцё цяжучасьці рабочай сілы.

Асабліва трэба адзначыць бюракратычныя адносіны да гаспадарчых задач з боку органаў Наркампрацы, а таксама некаторых прафсаюзаў. Досыць сказаць, што пры яўна выяўленым недахваце рабочых на фабрыках і заводах, у капальнях і на будаўніцтвах ва ўсіх прамысловых раёнах, органы Наркампрацы да апошняга часу абмяжоўваліся друкаваньнем бюракратычных «данных» аб сотнях тысяч беспрацоўных і выплачвалі дзiesiąткі мільёнаў рублёў дапамогі «па беспрацоўі», не вядучы змаганьня з рвацкімі элемэнтамі, лятунамі, якія адмаўляліся ад работы, і г. д.

Ня меншы бюракратызм і няздольнасьць да вырашэньня новых задач выявіла спажывецкая каапэрацыя, якая ня здолела правесцьці патрэбную перабудову оваёй работы ў адпаведнасьці з задачай замацаваньня рабочага складу на вытворчасьці, мабілізаваць свае вытворчыя магчымасьці для сапраўднага паляпшэньня забесьпячэньня рабочых, разгарнуць масавы кантроль з боку рабочых і работніц над работай усіх органаў каапэрацыі. Адказнасьць за гэта ляжыць у пэўнай меры і на органах Наркамтандлю.

Найбольш яскравым праяўленьнем замяшанасьці гаспадарчых органаў і прафсаюзаў і няўжыцьця імі сваячасовых мер для змаганьня з цяжучасьцю, што падрывае працоўную дысцыпліну і ўносіць дэзарганізацыю ў вытворчасьць, трэба прызнаць тое становішча з рабочай сілай, якое стварылася ў сувязі з новай гаспадарчай абстаноўкай на прадпрыемствах «Саюзвуглю», Уралу, на радзе будаўніцтваў і нават на паасобных прадпрыемствах Масквы і Ленінграду, і якое прывяло да буйнейшых прарываў у вытворчых праграмах.

Галоўным і рашаючым недахопам у гаспадарчай рабоце застаецца няўменне арганізаваць і стаць на чале бурна ўзрастаючай актыўнасьці рабочае клясы. Ня гледзячы на гіганцкі размах сацыялістычнага спаборніцтва і ўдарніцтва на фабрыках і заводах, нашы гаспадарчыя, прафэсійна-цэльныя, камсамольскія і партыйныя арганізацыі нярэдка адстаюць у гэтай справе, а часамі апартуністычна плятуцца ў хвасьце пралетарскага актыўу (прыклад—Сормава і інш.).

Разьвіцьцю сацыялістычнага спаборніцтва і ўдарніцтва нямала спрыяе давадзеньне заданьняў вытворчай праграмы да цэху, да брыгады, да паасобнага варштату. З другога боку, на аснове разьвіцьця пралетарскага актыўнасьці, скарыстаньня вытворчых дасягненьняў ударнікаў, іх рацыяналізатарскай ініцыятывы, а таксама сапраўднага ўлuku на практыцы рабочых прапаноў у справе скарыстаньня рэзэрваў вытворчай магутнасьці, сацыялістычнае спаборніцтва і ўдарніцтва пераходзіць на больш высокую ступень. Гэта знаходзіць сваё адлюстраваньне ў выпрацоўцы рабочымі фабрык і заводаў сустрэчнага прамфінпляну, значэньне якога заключаецца ў большай эканоміі рэсурсаў прадпрыемства пры ажыццяўленьні вытворчай праграмы, у павышэньні якасьці прадукцыі і асабліва ў далейшым паскарэньні бальшавіцкіх тэмпаў прамысловага будаўніцтва. Сустрэчны прамфінплан набывае асаблівае значэньне, як мэтад сапраўднага ўцягненьня ўсіх рабочых у справу сацыялістычнага будаўніцтва і як важнейшы сродак змаганьня з контррэвалюцыйным шкодніцтвам.

Аднак, на справе ў шмат выпадках з боку партыйных і іншых заводзкіх арганізацый ня толькі няма належнага падтрыманьня рабочай ініцыятывы ў выпрацоўцы сустрэчнага прамфінпляну, але і адсутнічае адпаведная арганізацыя сацыялістычнага спаборніцтва ў яго розных і ўсё новых формах («сквозныя» ўдарныя брыгады, грамадзкі буксір і інш.), а бяз гэтага нельга забясьпечыць бальшавіцкіх тэмпаў сацыялістычнай індустрыі, якая разгортваецца. Усё яшчэ наглядаецца шмат выпадкаў ілжэўдарніцтва ў прамысловасьці і на транспарце, усё яшчэ шмат фармальна-бюракратычных адносін да спаборніцтва. Усё яшчэ значная частка членаў партыі не разумее ролі і абавязкаў камуністых на прадпрыемстве, як пачынальнікаў у барацьбе за выкананьне прамфінпляну.

З боку гаспадарнікаў, якія стаяць на сапраўды перадавых пастох сацыялістычнай будоўлі, нярэдка яшчэ няма сьвядомасьці выключнага адказнасьці за сваю справу і няма разуменьня бязумоўнай абавязковасьці—цвёрдае правядзеньне адзіначальна на прадпрыемстве злучыць з уменнем абaperціся ва ўсёй сваёй рабоце на партыйныя, прафсаюзныя і камсамольскія арганізацыі, на ўвесь камуністычны і беспартыйны актыў рабочых і работніц.

Буйнейшыя недахопы сацыялістычнага спаборніцтва і ўдарніцтва знайшлі сваё адлюстраваньне ў выяўленых вытворчых прарывах і ў сур'ёзнай пагрозе зрыву прамфінпляну гэтага году, якая стварылася.

Становішча, якое стварылася ў прамысловасьці, патрабуе рашучых і неадкладных мер па мабілізацыі сіл усёй партыі і ўсяе рабочае клясы для выкананьня прынятага партыяй прамысловага пляну бягучага году. Гэта тым больш неабходна і тым больш неадкладна, што ліквідацыя выяўленага прарыву ў прамфінплане зьяўляецца асноўнай умовай для забесьпячэньня выкананьня вытворчай праграмы трэцяга году пяцігодкі.

З гэтага вынікаюць наступныя асноўныя задачы партыі і ўсяе рабочае клясы:

1. Усе сілы партыйных і камсамольскіх арганізацый, прафсаюзаў і гаспадарчых органаў на развіццё справы сацыялістычнага спаборніцтва і ўдарніцтва, на падтрыманне ініцыятывы рабочых у гэтай справе ва ўсіх яе формах («сквозныя» ўдарныя брыгады, грамадзкі буксір і інш.), усе сілы—на разгортванне сустрэчнага прамфінпляну на фабрыках і заводах, у капальнях і на будаўніцтвах, на чыгуначным і водным транспарце.

ЦК цалкам і поўнасьцю падтрымлівае ініцыятыву УсеЦСПС па арганізацыі на працягу верасня разгорнутай кампаніі прафсаюзаў за сустрэчны прамфінплян, за арганізацыю 1-га кастрычніка ўсесаюзнага «дня ўдарніка». ЦК паказвае на тое, што толькі пры неадкладным, і прытым не на словах, а на справе, уцягненні ў гэту кампанію ўсіх прафсаюзных арганізацый, яна зробіцца сапраўдным сродкам ліквідацыі прарываў у прамысловым пляне і забяспечыць выкананне вытворчай праграмы.

2. Неадкладна правесці мерапрыемствы, якія забяспечваюць рашучае ўмацаванне працоўнай дысцыпліны і сапраўднае змаганне з расхлябанасцю, прагуламі. Гэтыя мерапрыемствы павінны забяспечыць хутчэйшы пералом у справе ўзняцця прадукцыйнасці працы і ажыццяўлення на справе адзінаначалья ў гаспадарчым кіраўніцтве, без чаго немагчыма перамаганне затrudненняў, якія стварыліся ў прамысловасці.

3. Забяспечыць развіццё вытворча-тэхнічнай ініцыятывы інжынераў і тэхнікаў і ўсямерна фарсаваць выпрацоўку новых кадраў з рабочае клясы, больш смела і настойліва высоўваючы перадавікоў—рабочых і асабліва рабочых-арганізатараў спаборніцтва на гаспадарчыя пасты, перамагаючы пры гэтым ускоснасць, бюракратызм і апартуністычнае нявер'е ў сілы рабочае клясы.

4. У мэтах барацьбы з цяжучасцю на прадпрыемствах, правесці сыстэму мерапрыемстваў, якія забяспечваюць замацаванне рабочых на вытворчасці шляхам адпаведнага развіцця пралетарскай грамадзкасці, правядзення самааб'язальстваў рабочых перад пралетарскай грамадзкасцю аб рабоце на даным прадпрыемстве ня менш пэўнага тэрміну і ўжывання ўсіх мер грамадзкае ўздзейнасці аж да байкоту злосных дэзэртажаў з вытворчасці, а таксама ўстанаўлення сыстэмы розных форм прэм'явання і забеспячэння, якія стымулююць працяжныя тэрміны прабывання рабочага на заводзе.

З прычыны неадпаведнасці раду законадаўчых норм і, у прыватнасці, палажэння аб біржах працы ў цяперашняй гаспадарчай абстаноўцы, тэрмінова зрабіць перагляд гэтых норм пад кутом погляду скасавання іх у тэй іх частцы, якая ўскладняе змаганне з лятунамі, дэзэртажамі з вытворчасці і г. д., і разам з тым забяспечыць узмоцненне ўцягнення ў вытворчасць рабочай моладзі, а таксама жонак рабочых і іншых працоўных.

5. Арганізацыя справы забеспячэння рабочых мае важнейшае значэнне ў справе выканання прамфінпляну. У мэтах паляпшэння арганізацыі размеркавання, кааперацыі трэба разгарнуць апраўдаваныя сябе такія яго формы, якія ў найбольшай меры забяспечваюць інтарэсы вытворчых рабочых (закрытыя размеркавальнікі, прымацаванні картчкамі, талёнамі і г. д.) і фарсаваць у прамысловых раёнах кражамі ў кааперацыйным апарце, узмоцненыя рэпрэсіі за злоўжыванні картчкамі, талёнамі і г. д.) і фарсаваць у прамысловых раёнах арганізацыю прыгарадных гаспадарак (агародных, малочных, жывёлагадоўчых). Партыйныя, прафэсійныя, камсамольскія і гаспадарчыя арганізацыі павінны аказаць усякую дапамогу развіццю сама-

дзеінасьці рабочых у гэтай справе, умацаваць каапэрацыю і ўсямерна ўзмацніць разьвіцьцё масавага кантролю рабочых і работніц над работай каапарату.

6. Друк правёў на аснове разгортваньня самакрытыкі вялікую работу ў справе мабілізацыі рабочых мас для выкананьня прамфінплану. Разам з тым, у шмат якіх выпадках, абмяжоўваючыся павярхоўнай кампанейскай агітацыяй, друк не дабіўся завастрэньня змаганьня рашаючых канкрэтных недахопаў гаспадарчай работы і не спраўляўся з задачай сваячасовай арганізацыяй мас вакол новых пытаньняў, якія высоўваліся зьменамі ў гаспадарчай абстаноўцы.

7. Рашучае змаганьне з паслабленьнем тэмпу работы ў сувязі з летнімі адпускамі, які набыў у радзе гаспадарчых органаў агідную форму пакіданьня ўстаноў бяз кіраўніцтва і які прадстаўляе адну з сур'ёзнейшых перашкод для выкананьня бягучага прамфінплану і падрыхтоўкі да трэцяга году пяцігодкі. Без неадкладнага і рашучага выкараненьня дэмабілізацыйных настрояў гэтага году, якія зьяўляюцца адным з яўных праяўленьняў апартунізму на практыцы, мабілізацыя партыйных сіл і рабочых для ліквідацыі прарыву і выкананьня вытворчых заданьняў застанеца толькі словамі.

Такавы важнейшыя задачы сёньняшняга дня.

Вытворчая праграма бягучага году і гаспадарчы плян трэцяга году пяцігодкі азначаюць практычную праграму сацыялістычнага будаўніцтва і разгорнутае наступленьне на капіталістычныя элементы па ўсім фронце. Ня гледзячы на выяўленыя буйнейшыя недахопы ў ажыццяўленьні вытворчых заданьняў, будаўніцтва сацыялізму пераможна прасоўваецца наперад, бязьлітасна зьнішчаючы на сваім шляху ўсякія спробы сапраціўленьня клясавога ворага (кулакоў, контррэвалюцыйных шкоднікаў, буржуазных рэстаўратараў, у тым ліку і тыпу Громана, Кандрацьцева, Суханава). Правыя панікёры, гэтыя падгалоскі кулацтва і трацкісцкія элементы, якія на справе абярнуліся з учарайных «левых» у фактычных падпывалаў правых апартуністых, а таксама ўсякага роду прымірэнцы да правых і трацкістых, зьяўляюцца выказнікамі буржуазнага ўплыву на пралетарыят, і таму праіскленьне ў партыйнае асяродзінча ўсякага роду апартуністычных настрояў, якія падрываюць баяздольнасьць пралетарыату ў яго разгорнутым наступленьні на капіталістычныя элементы, павінна сустрэць рашучы бальшавіцкі адпор. Гэта зьяўляецца асноўнай умовай пераможнага прасоўваньня сацыялізму ўперад і, забясьпечваючы бальшавіцкія тэмпы сацыялістычнага будаўніцтва, тым самым зьяўляецца прадпасылкай перамогі труднасьцяй, што стаяць на шляху гэтага будаўніцтва.

Перамаганьне труднасьцяй, якія стаяць перад намі, перш за ўсе залежыць ад нашай работы, ад нашага ўменьня весці пасьлядоўнае і непрымірымае змаганьне з расхлябанасьцю, разгільдзяйствам і бюракратызмам у нашых органах, і асабліва ад нашай здольнасьці мабілізаваць рабочую клясу, якая зьяўляецца крыніцаю хутка ўзрастаючай і проста невычарпальнай рэвалюцыйнай энэргіі, для справы барацьбы за камунізм.

Прамфінплан стаіць пад ударам. Гэтым ставіцца пад удар праграма трэцяга году пяцігодкі. Зробім з гэтага бальшавіцкі вывад:

Усе сілы партыі, усе сілы рабочае клясы—на выкананьне прамфінплану, на забесьпячэньне праграмы трэцяга году пяцігодкі!

Цэнтральны Камітэт

Усесаюзнай камуністычнай партыі бальшавікоў.

На новым уздыме ¹⁾

Польшча заўсёды была найбольш слабым звяном у сыстэме пасляваеннай стабілізацыі. Рэвалюцыйныя традыцыі рабочае клясы т. зв. «конгрэсуўкі», т. зн., тае часткі Польшчы, якая была окупавана расейскім царызмам, з аднаго боку, надзвычайна цяжкое эканамічнае становішча краіны, якая была тэатрам непасрэдных вайсковых дзеянняў і была разбурана дашчэнту нямецкімі окупантамі, з другога боку, рабілі становішча кіруючых і заможных клясаў Польшчы вельмі хісткім і няўстойлівым.

Польшча апошняй увайшла на рэйкі капіталістычнай стабілізацыі і першай зышла з гэтых рэек пасля кароткатэрміновага ўздыму 26-27 г. г. Эканамічны крызіс вось ужо другі год трэпле фашысцкую Польшчу. Сусветна-эканамічны крызіс, які ў свой кругазварот уцягнуў нават найбольш магутную імперыялістычную дзяржаву капіталістычнага сьвету САЗШ, надзвычайна пагоршыў і да таго катастрофічнае становішча Польшчы.

Сусветна-эконом. крызіс, узнікшы на глебе агульнага крызісу капіталістыч. сыстэмы і страшэнна абвастрыўшы гэты апошні ў цэлым шэрагу капіталістыч. дзяржаў, перарастае ў агульна-політычны крызіс. Польшча зьяўляецца адной з першых краін капіталістыч. сьвету, у якіх эканамічны крызіс усё шырэй перарастае ў агульна-політычны.

Спробы буржуазіі перакласць цяжар крызісу на плечы рабочае клясы і эксплёатуемых працоўных мас сялянства, а таксама зьняволеных імперыялістычнай Польшчай народаў (З. Беларусь і З. Украіна) выклікалі вялічэзны ўздых працоўных мас зьняволеных народаў.

Барацьба рабочае клясы, у тым ліку найбольш прыгнечанай яе часткі—неарганізаваных рабочых, прымае пад кіраўніцтвам кампартыі ўсё больш яскравы наступальны характар.

Вялічэзныя масы беспрацоўных, якія складаюць звыш 1/3 усяе рабочае клясы Польшчы (апошнія 2/3 у большасці выпадкаў працуюць ня поўны тыдзень), адыгрываюць усё больш рашучую ролю ў барацьбе рабочае клясы. Дэманстрацыі беспрацоўных прамысловых цэнтраў карэннай Польшчы, роўна і окупаваных вобласцях Зах. Беларусі і Зах. Украіны прымаюць характар крывавага сутычковых боёў, поліцыяй і фашысцкімі «боюўкамі» (баявымі дружынамі). Падзеі ў Згержы, Ламброўскім раёне, Беластоку, Вільні зьяўляюцца яскравымі паказальнікамі рэвалюцыйнай напружанай сытуацыі і баявой рашучасці мас. Ня менш яскравымі паказальнікамі зьяўляецца таксама ход шэрагу кампаній, якія праводзіліся кампартыяй Польшчы, Зах. Беларусі і Зах. Украіны, як, напрыклад, першамайская кампанія, а таксама кампанія барацьбы з беспрацоўем 6 сакавіка і г. д.

¹⁾ Гл. С. Б. № 1-2 і 3-4 за 1930 г. Агульнае матэрыялаў-рэзолюцый аб сытуацыі на З. Б. і аб дзейнасці КПЗР (С. Б. № 1-4).

Рэвалюцыйны рабочы рух знаходзіць моцнае падтрыманьне ў барацьбе сялянскіх мас, абураемых усёй політыкай фашыскага ўраду і ходам аграрнага крызісу. За апошні час пад уціскам падатковага прэсу сялянскія масы Польшчы прымушаны збываць прадукты свае працы па надта нізкіх цэнах, прыкладна, 100 кілё бульбы сяляне прымушаны прадаваць па аднаму золоту, г. зн., па 22 к. У той жа час цэны ў раздроб і на прамысловыя і на сельска-гаспадарчыя продукты, якія прымушаны купляць рабочыя і сяляне, трымаюцца спэкулянтамі на надзвычайна высокім монопалістычным узроўні.

Барацьба сялянскіх мас накіравана, у першую чаргу, супроць фашыскай падатковай політыкі. Сяляне адмаўляюцца плаціць падаткі, якія вынаходны ўрад Пілсудзкага накладвае на сялян у вялікай колькасьці. Акрамя таго, сяляне вядуць жорсткую барацьбу з натуральнымі павіннасьцямі, пры дапамозе якіх фашыскае ўрад спрабуе, для разгортваньня свае авантурнай ваіскавай антысавецкай політыкі, павялічыць даходнасьць казны. Нездаволенасьць сялян асабліва выклікаюць «шарваркі» (гужавая павіннасьць), якія шырока прымяняюцца ў Зах. Беларусі і Зах. Украіне, дзе яны служаць непасрэдна справе падрыхтоўкі вайны супроць СССР.

Сялянскія абурэньні выклікаюцца таксама аграрнай політыкай фашыскага ўраду, які мае на мэце ўзбагадзіць памешчыкаў, паляпшае эканамічнае і політычнае становішча кулацтва.

«Дзікая парцэляцыя», г. зн., распродаж па надзвычайна ўзвышаных цэнах асобных кавалаў няўдобнай або гаспадарча-непатрэбнай памешчыку зямлі, падлягае найбольш жорсткім нападкам з боку шырокіх сялянскіх мас, якія пакутуюць ад зямельнага голаду і беспрацоўя.

«Дзікая парцэляцыя» выгодна памешчыку, бо яна дае яму прыбытковы-зваротныя сродкі ў гаспадарцы. Яна выгодна і кулаку, які можа пашыраць сваю зямельную тэрыторыю і павялічваць свае магчымасьці эксплёатаваць батракоў, беззямельных і малазямельных сялян.

Фашыскае ўрад ставіць сваёй задачай энэргічную дапамогу пераходу памешчыцкіх гаспадарак на рэйкі капіталістычнай прадукцыі шляхам ліквідацыі для памешчыкаў перажыткаў фэўдалізму. Ён ліквідуе ў прымусовым парадку так зв. сэрвітуты, г. зн., права сялян збіраць ягады, грыбы, сухастой у памешчыцкіх лясах, пасьвіць сваю карову і на сенажаці памешчыка. Гэтае сэрвітутнае права, узнікшае ў пэрыод захвата ў асабовую ўласнасьць памешчыкамі абшчынных удоб'яў, мае аграмаднае значэньне для бяднейшых і сярэдніх гаспадарак, бо толькі на аснове гэтага права беднота і сярэдніякі, пазбаўлены выгану, ня могуць трымаць кароўку, сьвіньню і авечкі.

Пры ліквідацыі сэрвітутаў памешчык звычайна выдзяляе ў якасьці эквівалентаў кавалак нядобрай зямлі або аплачвае сялянству вызначаную суму грашыма, прызначаную ўрадавым комісарам. Кулак або буйна-заможны селянін ахвотна прыбірае да кішэні дадатковы кавалак зямлі, або сыцягвае грашыма вядомую суму. З прычыны таго, што раздзел ідзе па колькасьці гэктараў зямлі ў гаспадарцы, дык кулаку простае выгада згадзіцца на ліквідацыю сэрвітутаў. Беднота-ж і маламоцныя сярэдніякі дзякуючы гэтаму разбураюцца, бо яны атрымліваюць няўдобную зямлю, якую яны акарыстаць ня могуць, або нязначную колькасьць грошай, ад якой таксама ніякай карысьці ня маюць, губляючы адначасова папу для свае жывёлы.

Гэта шлях разбурэньня шырокіх бядняцка-сярадніх мас, з аднаго боку, і з другога—шлях узбагачэньня вясковай верхавіны і ўмацаваньня памешчыцкай гаспадаркі на капіталістычнай аснове.

Фашысцкі ўрад, ня гледзячы на ўпартае супраціўленне беднаты і серадняцтва ліквідацыі сэрвітутаў, змог у значнай частцы ліквідаваць іх ня толькі ў карэннай Польшчы, дзе яны былі менш распаўсюджаны, але і ў Заходняй Беларусі і ў Заходняй Украіне.

Нарэшце, фашысцкі ўрад праводзіць так званую комасацыю, г. зн. зямляўпарадкаванне, пры чым увесь цяжар тэтага зямляўпарадкавання падае на бядняцка-серадняцкія масы; у выніку тое, што, калі трэба плаціць, дык буржуазія робіцца гарачай прыхільніцай поўнай роўнасці. Такім чынам, і на памешчыцкі двор, і на кулацкую гаспадарку, і на бедняка, і на серадняка падае аднолькавая сума выдаткаў на комасацыю, якая і разбурае асноўныя масы сялянства. Даволі сказаць, што ў асобных выпадках сума, якая спаганяецца за зямляўпарадкаванне з асобнай бядняцкай або серадняцкай гаспадаркі, раўняецца 1000 злотых, што складае сур'ёзную частку (іншы раз $\frac{1}{3}$ - $\frac{1}{2}$) каштоўнасці ўсяе бядняцка-серадняцкай гаспадаркі.

Супроць фашысцкай зямельнай політыкі і, у першую чаргу, супроць яе падатковай політыкі вядуць неспрымірлівую барацьбу асноўныя масы сялянства. Барацьба гэта прымала характар арганізаваных выступленняў у выглядзе дэманстрацый, мітынгаў, арганізаванага адмаўлення ад выплаты падаткаў і выканання павіннасцяў, падпалу памешчыцкіх маёнткаў і кулацкіх гаспадарак. Абурэнне асноўных сялянскіх мас знайшло свой адбітак і ў часе перавыбараў мясцовых самакіраўніцтваў і ў сойм. З аднаго боку, гэта абурэнне вылілася ў форму ўсеагульнага байкоту выбараў, што, вядома, адбілася на недаверлівасці сялянскіх мас да ўсіх «дэмакратычных» устаноў фашысцкай дыктатуры. З другога боку, на грунце гэтых настрояў былі банкруцтва на выбарах партыі ўрадавага блёку, а таксама шэраг соцьял.-нацыянал.-народніцкіх фашысцкіх партый. У большасці выпадкаў на выбарах перамагалі антыфашысцкія рэвалюцыйныя рабоча-сялянскія сьпісы або тыя з народніцкіх фашысцкіх партый, якія змаглі хутка прыстасавацца да растучай радыкалізацыі сялянскіх мас і абярнуць яскрава «левыя» ў яўна рэвалюцыйныя лезунгі і гэтым пасеяць у масах ілюзіі, што яны сапраўды вядуць барацьбу супроць фашысцкага ўраду.

Уздым рэвалюцыйнай хвалі і ўсё абвастраючыся эканамічны крызіс выяўляе зародкі распаду ў фашысцкім лягеры. У фашысцкім лягеры, які ідзе пад гэгемоніяй кіруючай фашысцкай клікі пілсудчыкаў, праяўляецца ўсё больш элемент разброду. Бязумоўна, у вачох значнай часткі сярэдняй буржуазіі і верхавінных пластоў дробнай буржуазіі аўтарытэт Пілсудскага значна пахіснуўся. Гэтыя пласты шукаюць новага збаўца. Тым тлумачацца сур'ёзныя перамогі над урадавым блёкам старой партыі польскай буржуазіі—нацыянал-дэмакратаў (эндэкаў), якія ідуць пад кіраўніцтвам вядомага Рамана Дмоўскага. Аднак, хаця ў кіруючым лягеры зьяўляюцца шчыліны, неабходна падкрэсліць, што армія, поліцыя, дзяржапарат яшчэ моцна і надзейна падпарадкаваны пілсудчыкам. Праўда, за апошні час рэвалюцыйная барацьба рабочае клясы і выступленні сялянскіх мас знайшлі адбітак ў шэрагах польскай арміі. Цэлы шэраг салдацкіх хваляванняў, асабліва хваляванні новабранцаў, паказваюць, што ўстойлівасць гэтай апоры фашысцкага ўраду становіцца ўсё больш праблематычнай.

Усе гэтыя факты сыгналізуюць, што ў Польшчы разгортваецца процэс нарастання, хоць і няроўнамерна, элементаў рэвалюцыйнай сытуацыі.

У Заходняй Беларусі, якая пакутуе ад нацыянальнага прыгнёту польскай окупацыі і ад колёніяльных форм эксплёатацыі краіны польскай буржуазіяй, якая ідзе поплеч з мясцовай «бацькаўскай» беларускай

буржуазіяй, нарастаньне элемэнтаў рэволюцыйнай сытуацыі ідзе яшчэ больш шпаркім тэмпам, чым у карэнях Польшчы. Рост рэволюцыйнай барацьбы працоўных мас Заходняй Беларусі выклікае сур'ёзны непакой ня толькі сярод польскіх памешчыкаў і фашысцкіх чыноўнікаў, якія прадстаўляюць окупанцкую ўладу, але і сярод «бацькаўскай» беларускай буржуазіі. Беларуская буржуазія, пад уплывам абвастрэньня клясавай барацьбы ў Заходняй Беларусі і дасягненьняў соцыялістычнага будаўніцтва ў БССР, рэзка павярнула са шляху апазыцыі супроць польскай окупацыі, са шляху барацьбы за «незалежную» буржуазную беларускую рэспубліку на шлях цясьнейшага саюзу і супрацоўніцтва з польскім фашызмам. У сваёй клясавай нянавісьці да рэволюцыйнай барацьбы працоўных і эксплёатуемых мас Заходняй Беларусі беларуская буржуазія стала простаю зброяй замацаваньня польскай окупацыі ў З. Б., простаю зброяй полёнізатарскай політыкі польскага фашызму. Ва ўсіх подступах польскага фашызму супроць БССР і СССР беларуская буржуазія прымае актыўны удзел і прымае на сябе ролю паводыра. Яна зьяўляецца агентам і саюзьнікам польскай буржуазіі ў справе падрыхтоўкі вайсковага нападу на БССР, у справе паднявольеньня беларускіх працоўных мас польскім імперыялізмам.

Польскі фашызм, які разьдзіраецца рэволюцыйным рухам, эканамічным крызісам, зрабіў беларускую буржуазію шэрагуступак, якія дапамагаюць палегчыць гэтай апошняй яе здрадніцкую работу. Вядуцца размовы аб адчыненьні беларускай настаўніцкай сэмінарыі. Прэзыдэнт Мосьціцкі прыняў дэлегацыю беларускіх контррэволюцыйных дзеячоў з Астроўскім на чале і «милостиво» веў з імі размову. Аднак усе гэтыя манэўры польскага фашызму і беларускага нацыянал-фашызму ня прыводзяць да жаданых для фашыстаў вынікаў. Лідэкія і Сьвянцянскія выбары паказваюць, што беларускі нацыянал-фашысцкі лягер ад Луцкевіча і Янкі Станкевіча да Ярэміча і беларускай хр. дэ-тыі (хрысьціянскай дэмакратыі) ізаляваны рэволюцыйным беларускім нацыянальным вызваленчым рухам, у якім прымаюць удзел рабочая кляса і шчырокія працоўныя масы пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі. На выбарах гэты лягер панёс поўнае паражэньне і выявіў сваё банкруцтва.

У беларускай вёсцы і ў беларускім нацыянальна-вызваленчым руху ўзмацняецца і пашыраецца ўплыў камуністычнай партыі Зах. Беларусі, якая становіцца ўсё больш аўтарытэтным кіраўніком усяго рэволюцыйнага руху ў Заходняй Беларусі.

Разам з нарастаньнем элемэнтаў рэволюцыйнай сытуацыі ў Польшчы і ў З. Б. выяўляецца ўсё больш контррэволюцыйная роля беларускай буржуазіі. Беларуская буржуазія, у асобе сваіх нацыянал-фашысцкіх партый, пераходзіць усё больш да простаі барацьбы супроць рабочае клясы і асноўных мас сялянства. Баявыя дружыны нацыянал-фашыстых імкнуліся разграміць пад аховай польскай поліцыі памяшканьне краявога сэкратарыяту беларускага рабоча-сялянскага соймавага клюбу «Змаганьне». Гэтыя банды атрымалі надзвычайна рашучы адпор ад віленскага пролетарыяту. Фактам, аднак, застаецца, што беларуская буржуазія пераходзіць да тых мэтаў, якія яна скарыстала ў гады рэволюцыі і грамадзянскай вайны ў 1917-20 г. г., калі Некрашэвічы, Луцкевічы, Ластоўскія пасылалі вернападданыя тэлеграмы Вільгельму або французскаму генэралу Бэртэлэ, калі яны арганізавалі сваю «армію» ў выглядзе атрадаў бандыта Булак-Балаховіча і прадаваліся разам і ў розьніцу кожнаму, хто мог даць адпор бальшавіцкай рэволюцыі беларускіх працоўных мас. У сучасны момант мы зноў назіраем нарастаньне і выяўленьне элемэнтаў грамадзянскай бойкі ўнутры бе-

ларускай грамады, як гэта мела месца ўжо ў час кастрычніцкіх боек, калі беларускія рабочыя і сяляне клалі падмурак Савецкай рэспублікі.

Характэрнай адзнакай рэволюцыянага руху за апошні час зьяўляецца выраўніваньне фронту барацьбы ў горадзе і вёсцы. Актыўнасьць вясковых мас значна ўзьялася і пачынае ісьці ў ногу з рэволюцыйнай барацьбой у гарадох.

Рэволюцыйная барацьба за апошні час усё больш паказвае на той факт, што масы пераходзяць у наступленьне на фашысцкую дыктатуру. Пры сутычках з поліцыяй масы ўсё часцей даюць актыўнае супраціўленьне і пераходзяць у большасьці выпадкаў пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі ў контрнаступленьне на поліцыю і фашысцкія баявыя дружны. У рабочых і сялянскіх дэманстрацыях усё часцей выяўляе актыўную ролю масавая рабоча-сялянская самаабарона, якая абараняе штандары і рэволюцыйных прамоўцаў. Праўда, у гэтай галіне работы дасягненьні камуністычнай партыі далёка недастатковыя. Перад тварам насыпваючых рэволюцыйных здарэньняў фашысцкі ўрад усё настойлівей шукае выхад у шалёным тэроры і падрыхтоўцы вайны. Фашысцкі тэрор прымае самы жудасны характар. Ён мяжуеца з мэтамі грамадзянскай вайны. У першую чаргу, фашысцкі тэрор накіраваны супроць камуністычнай партыі, як авангарду рэволюцыйных мас. Ён разьлічан на фізычнае зьнішчэньне перадавікоў рэволюцыйнага руху. За распаўсюджваньне лістовак суды фашысцкай Польшчы, асабліва на так званых «усходніх крэсах», г. зн. на З. Б. і З. У., выносяць прысуд да пакараньня сьмерцю. За прыналежнасьць да партыі прысуды фашысцкага суду даюць максымальнае пакараньне, прадугледжанае царскім крымінальным кодэксам, — восем гадоў катары. Пераапанутыя поліцэйскія і фашысцкія баявікі зьбіваюць да страты прытомнасьці рабоча-сялянскіх паслоў і радыкальных грамадзкіх дзеячоў. Пад відам провокатарскіх абвінавачваньняў арыштоўваюцца рабоча-сялянскія дэпутаты (арышт комдэпутата Жарскага).

Абвастраючы да крайнасьці тэрор, фашысцкі ўрад шалёна рыхтуецца да вайны, бяручы па прыкладу царскага ўраду стаўку на вайсковы разгул шовінізму, які павінен адцягнуць увагу мас ад соцыяльных праблем, ад рэволюцыі. У гэтых умовах разгортваецца работа і барацьба камуністычнай партыі З. Беларусі, якая складае разам з камуністычнай партыяй Заходняй Украіны частку камуністычнай партыі Польшчы, сэкцыі Камуністычнага Інтэрнацыяналу.

Унутрыпартыйнае становішча КПЗБ

Асноўнай задачай КПЗБ ва ўмовах усё паглыбляючага распаду капіталістычнай стабілізацыі і абвастраючага політычнага крызісу фашысцкай дыктатуры ў Польшчы, які разгортваецца на фоне нарастаньня ўсеагульнага крызісу сусьветнай капіталістычнай сыстэмы, згодна рашэньням X пленуму ВККІ, XI пленуму ЦККПП і III пленуму ЦК КПЗБ зьяўлялася барацьба за заваёву большасьці рабочае клясы, за ўзмацненьне гэгемоніі пролетарыяту ў адносінах сялянскага і нацыянальна-вызваленчага руху, за ўзмацненьне кіраўніцтва партыі ў гэтай галіне, як важнейшай умовы і прадпасылкі ў справе падрыхтоўкі рашучых боек, за нязьвяржэньне фашысцкай дыктатуры пролетарыяту — рабоча-сялянскага савецкага ўраду.

Умовамі пасьпяховага выкананьня гэтай асноўнай, на даным этапе, задачы зьяўляліся арганізацыя рабочае клясы і працоўных мас на базе іх штодзённай барацьбы за іх непасрэдныя эканамічныя і політычныя інтарэсы і патрабаваньні, самастойная падрыхтоўка і разгорт-

ваньне гэтай барацьбы насуперак соцьял-фашыстам на аснове рашучага прымянення тактыкі адзінага фронту знізу, самы шырокі ахоп парткіраўніцтвам гэтай барацьбы і далейшае прасоўваньне ўперад, але ня інакш, як разам з масамі і на чале іх, не адрываючыся ад іх, значыць не адрываючыся ад разьвіцця іх рэволюцыйнасьці, але і не забягаючы наперад, непераскокваючы няўхільных этапаў барацьбы.

Прыступіць як найбліжэй да вырашэньня асноўных задач, якія стаяць на даным этапе перад КПЗБ, можна было-б толькі пры ўмове консолідацыі партыі навакол адноўленага кіраўніцтва КПП і КПЗБ на аснове правільнай комінтэрнаўскай лініі і непрымірлівай барацьбы супроць правай небясьпекі, якая застаецца галоўнай на даным этапе, супроць носьбітаў правай небясьпекі ў КПП, на чале якой стаяла група Костышава, Сыцяфанскага і Бранда, а таксама пры ўмове непрымірлівай барацьбы супроць «левых» загібаў і прымірэнцтва да ўсіх гэтых відаў опартунізму. ЦК КПЗБ правільна веў рашучую барацьбу за консолідацыю партыі супроць правага і «левага» опартунізму і прымірэнцкіх адносін да іх, а таксама з рэшткамі фракцыйнасьці, самым рашучым чынам перамагаючы вынікі доўгай фракцыйнай барацьбы, якая не магла адмоўна не адбіцца на арганізацыйным становішчы партыі, паслабляючы консьпірацыю партдысцыпліны, шкодзячы адзінству дзеяньняў і паніжаючы тым самым баяздольнасьць партыі. ЦК КПЗБ пад кіраўніцтвам ЦК КП(б)Б правільна веў барацьбу за консолідацыю партыі, прымяняючы ў асобных выпадках у выглядзе крайняй меры меры арганізацыйнага парадку і сконцэнтруючы агонь партыйнай крытыкі на непакорных опартуністах, на ўпартых фракцыянерах і тых таварышоў, якія лчылі магчымым набліжацца да партыйнай лініі з боем і на тормазох. Адначасова ЦК рашуча прыцягваў да працы ўсіх апошніх таварышоў, ня гледзячы на іх мінулую фракцыйную арыентацыю і давяраючы ім кіруючыя пазыцыі ў партыі. Партыя таксама сваячасова ліквідавала арганізацыйныя прарывы, якія зьявіліся вынікам рашучай атакі фашысцкай дыктатуры на рабочую клясу, у першую чаргу, на яго авангард — камуністычную партыю. У выніку большасьць разбураных паліцыйнай партыйных арганізацый адноўлена.

Рэалізацыя правільнай палітычнай лініі партыі, якую намеріў Х пленум ВККІ, якая разьвівалася стасоўна да ўмоў Польшчы XI пленумам ЦК КПП і была канкрэтызавана для З. Б. III пленумам ЦК КПЗБ, абумоўлівалася ня толькі бязьлітаснай барацьбой з правым опартунізмам, як галоўнай небясьпекай на даным этапе, і «левым» опартунізмам — нягласным пасобікам правых, якія выступалі часта супроць лініі КПП і КПЗБ пад прыкрыцьцём фраз, узятых з арсэналу «левых» загібачыкаў, і рашучым адпорам прымірэнцам да ўсіх відаў опартунізму. Гэтая рэалізацыя ўпіралася ў праблему хуткай перабудовы арганізацыйнай структуры партыі і выразнага вызначэньня і ажыццяленьня новых задач арганізацыйнай палітыкі партыі.

Рэарганізацыя партапарату і мэтодаў партыйнай работы праведзена была ў духу рашэньняў III зьезду КПП, шляхам далейшага разгортваньня фабрычна-заводзкіх і фольварачных ячэек, далейшага і пасьлядоўнага выцясьненьня імі ячэек, арганізаваных па тэрыторыяльнаму і профэсіянальнаму прынцыпу. Рэарганізацыя адбівалася пад лозунгам — павярнуць партыю тварам да фабрык, заводаў, чыгунак і фольваркаў. Адной з задач рэарганізацыі было аднаўленьне і пашырэньне партактыву і вылучэньне новых партыйных кадраў у горадзе і вёсцы, у першую чаргу, вылучэньне нязавога партактыву, што мела і мае сур'ёзнае значэньне ў сувязі са значным зьмяншэньнем гэтых кадраў, па-першае, у выніку абвостранага шалёнага фашысцкага тэрору і,

па-другое, у выніку фракцыйнай барацьбы. Работа партыі і партыйнага кіраўніцтва ў гэтай галіне была далёка недастаткова і патрабавала рэзкага пералому. Адным з асноўных падважнікаў рэарганізацыі партапарату, ажыўленьня ўсяе партыйнае работы і хуткага, на хад, выпраўленьня дапушчаных памылак зьяўляецца *большавіцкая самакрытыка*. Гэты метод узняцьця рэволюцыйнай актыўнасьці членаў партыі і цэлых партыйных арганізацый ва ўмовах *нелегальнай работы* мае *рашучае значэньне*. Большавіцкая самакрытыка зьяўляецца адным з сур'ёзных стымулаў політычнага росту партыйнай арганізацыі КПЗБ, а таксама вылучэньня і выхаваньня новых пластоў партактыву. Самакрытыка ўзмацняе адначасова і рост давер'я працоўных мас у адносінах да партыі. Да гэтага часу самакрытыка ня была штодзённым методам работы ўсяе партыйнай арганізацыі зьнізу да верху. Яна прыстасоўвалася ад выпадку да выпадку і, галоўным чынам, у верхавінных партарганізацыях. У сучасны момант прымаюцца меры, каб замацаваць і пашырыць тыя нясумненныя посьпехі, якія КПЗБ мае ў справе ўкараненьня самакрытыкі і ў методы работы ўсяе партыйнай арганізацыі. КПЗБ паставіла сабе задачай, каб самакрытыка, як метод штодзённага контролю работы, стала даступнай кожнай ячэйцы, кожнаму гаркому, райкому, як і ўсім вышэйстаячым партыйным органам.

Ня меншае значэньне для ажыўленьня партыйнай работы, узняцьця актыўнасьці партыйных мас, падвышэньня якаснага боку партыйнай работы, узняцьця політычнага ўзроўню і баяздольнасьці партарганізацый, узмацненьня іх арганізацыйнай гнуткасьці і мобілізацыйных здольнасьцяў мае новы метод работы—соцыялістычнага *спаборніцтва*, правяраны на практыцы соцыялістычнага будаўніцтва СССР і параены Х пленумам ВККІ ўсім сэкцыям Комінтэрну. Аднак, ва ўмовах КПЗБ гэты метод работы яшчэ ня вышаў з галіны *пропаганды*.

Правільная партыйная лінія, якая ажыццяўляецца ЦК КПЗБ няўхільна і паслядоўна шляхам рэарганізацыі партапарату, і новыя методы партработы дапамаглі партыі дабіцца шэрагу сур'ёзных політычных і арганізацыйных посьпехаў. Сярод гэтых посьпехаў на першым месцы трэба паставіць поўную консолідацыю КПЗБ навокал адноўленага кіраўніцтва КПІ і ЦК КПЗБ на правільнай комінтэрнаўскай лініі. ЦК КПЗБ пад кіраўніцтвам адноўленага ЦК КПІ правёў пасляховую ліквідацыю перажыткаў фракцыйнасьці і фракцыйнай барацьбы ў мясцовых партыйных арганізацыях. Адначасова неабходна падкрэсьліць, што сярод таварышоў, якія ўваходзілі ў мінулым у склад актыву фракцыі былой правай большасьці ЦК КПІ, або зьяўляўшыхся ў мінулым складанай часткай кіруючага цэнтру гэтай фракцыі на З. Б., маюць месца рэцэдывы фракцыйнасьці (фракцыйныя дакуманты, якія захоўваліся ад партыі ўжо пасля III пленуму ЦК КПЗБ, беспрынцыповыя спробы дыскрэдытаваць кіраўніцтва КПЗБ, а таксама асобных адказных работнікаў партыі), метод замоўчваньня сваіх адносін да лініі партыі, з аднаго боку, і правых ухілістых у Польшчы, з другога (т. Зоркі), недастатковая крытыка права-опартуністычных памылак, установак і тэорый Косташава, Сыцяфанскага і Бранда, пры адначасовым ухіленьні самакрытыкі ў адносінах уласных права-опартуністычных памылак.

Партыйная арганізацыя, у выніку рэарганізацыі, набыла здольнасьць гнутка і хутка дапасоўвацца да ўмоў абвастраючагася тэрору на фоне шалёна-разгортваючайся надрыхтоўкі вайсковага изпаду польскага імперыялізму на СССР, а таксама здольнасьць хутка мобілізаваць працоўныя і эксплёатаваныя масы на барацьбу за заваёвы

14.11.1953 г. А. Б. С. У

рабочае клясы, якія ідуць пад кіраўніцтвам пролетарыяту і яго комуністычнай партыі.

У выніку рэарганізацыі партапарату і ўнядрэння новых метадаў работы, а, уласна, інтэнсіфікацыі партработы і ўнясення ў яе большай плянаваўсці, асабліва ў галіне барацьбы за заваёвы прамысловых цэнтраў і буйных прадпрыемстваў, КПЗБ удалося дабіцца некаторага пералому ў справе барацьбы за заваёвы большасці рабочае клясы на З. Б. (аднаўленне і стварэнне новых чыгуначных арганізацый, стварэнне ячэек на шэрагу шкляных заводаў, стварэнне новай раённай партарганізацыі і першай ячэйкі тэкстыльшчыкаў у адным з раёнаў), пералому, які сведчыць, па-першае, па магчымасці для партыі дамагчыся значна большых вынікаў як у галіне пашырэння сеткі сваіх партарганізацый, павялічэння колькасці членаў партыі і ліку ячэек, у першую чаргу, на буйных прадпрыемствах, так і ў галіне падвышэння якаснага складу партарганізацыі па лініі падвышэння політычнага ўзроўню партактыву, паглыблення тэарэтычнай чуласці настаяжонаў партарганізацыі і барацьбы супроць ухілаў ад лініі партыі, з таксама па лініі паспеласці канспірацыі, партдысцыпліны, адзінства дзеянняў і падвышэння масавага характару партработы.

Работа КПЗБ, дасягненні і недахопы

Політычныя кампаніі. Чырвонай ніткай ва ўсёй рабоце КПЗБ за час ад III пленуму (верасень 1929 г.) праходзіла настойлівая, ня супынная барацьба супроць шалёнай падрыхтоўкі фашысцкай дыктатуры да ўзброенага нападу на СССР і яго форпосты на мяжы з капіталістычным сьветам—БССР і УССР, барацьба ў абарону сацыялістычнага будаўніцтва СССР. КПЗБ, якая мобілізуе працоўныя эксплёатуемыя масы на барацьбу супроць імперыялістычнай бойкі і контррэвалюцыйнай бойкі супроць бацькаўшчыны сусветнага пролетарыяту, кожную сваю кампанію, кожнае сваё дзеянне, кожнае выступленне мас у абарону сваіх эканомічных і політычных інтарэсаў і запатрабаванняў прапінвала лезунгамі рэвалюцыйнай барацьбы супроць ваеннай пагрозы, лезунгамі абароны СССР, прапагандай ператварэння імперыялістычнай і контррэвалюцыйнай бойкі ў бойку грамадзянскую, за знішчэнне дыктатуры буржуазіі і ўстанаўленне пролетарскай дыктатуры, барацьбу рабочых мас за хлеб і работу супроць беспрацоўя, супроць капіталістычнай рацыяналізацыі (барацьбы за вуліцу, кампанія 6-га сакавіка, жаночы дзень, антыгалодная, 1 мая і г. д. і г. д.)

Гадавіна Кастрычнікавай рэвалюцыі, тыдзень «З-х Л», кампанія пасылкі рабоча-сялянскай дэлегацыі ў СССР і справаздачная кампанія гэтай дэлегацыі, мопраўская кампанія ў тадавіну Парыскай комуны, нарэшце, контр-выступленне рабочае клясы і рэвалюцыйных мас сялянства супроць арганізаванага рымскім папай крыжацкага паходу супроць СССР, кампанія ў сувязі з 10-годзьдзем польска-савецкай вайны, паходам Пільсудскага на Кіеў і вызваленнем Менску ад польскай окупцыі—усе гэтыя кампаніі цалкам і поўнасьцю былі афяраваныя выкрыццю злачынных замыслаў імперыялістых і прайшлі з вялікім поспехам пры актыўным удзеле шырокіх працоўных эксплёатуемых мас гораду і вёскі.

Неабходна падкрэсліць асаблівы поспех, з якім прайшлі антыпапскія выступленні. Гэтыя спонтанічныя выступленні мас у абарону Савецкага Саюзу былі падняты і арганізаваны КПЗБ у шырокуй політычнай кампаніі, якая прывяла да зрыву на ЗБ папоўскага крыжацкага паходу. Спробы фашыстых і папоўскага ўцягнучы шырокіх рабо-

ча-сялянскія масы ў папскую антысавецкую авантуру, карыстаючыся рэлігійным фанатызмам найбольш адсталай часткі гэтых мас, пацярпелі поўнае крушэнне. Фашыстыя і папа ня толькі атрымалі належны адпор з боку сьведомых рабочых і рэволюцыйных сялян, якія смела выступілі супроць папскай авантуры ў абарону Савецкага Саюзу на антысавецкіх мітынгах, арганізаваных фашыстамі і папай, але і на-ткнуліся на шэраг магутных контр-дэманстрацый (Вільня, Беласток)

Напружаная антывайсковая работа КПЗБ, якая знайшла свой адбітак у кожным выступленьні рабочых і сялянскіх мас, настойлівая пропаганда КПЗБ ідэі пераходу салдат імперыялістычнай, контррэволюцыйнай польскай арміі на бок Чырвонай арміі, заклікі партыі да салдат, каб апошнія перайшлі на бок змагаючыхся рабочых і сялянскіх мас Польшчы і павярнулі штыкі супроць бацькаўскіх прыгнятальнікаў і эксплёататараў, сур'ёзна блытаюць вайсковыя пляны фашысцкай дыктатуры і ўтрудняюць пасьпяховае правядзеньне польскім імперыялізмам сваіх захватніцкіх контррэволюцыйных замыслаў у адносінах СССР (рэжуркія бунты—Ораны, Семяцічы, Вільня і інш., выступленьні салдат у абарону рабочых і сялянскіх дэманстрацый і т. п.).

Аднак, вельмі сур'ёзным мінусам работы КПЗБ зьяўляецца барацьба супроць анты-літоўскіх махінацый польскага фашызму, для якога зьнявольнне Літвы шляхам узброенага захопу або «мірнага» згавору з літоўскімі замежнымі клясамі, зьяўляецца важнейшай прадапсылкай наступленьня на СССР. КПЗБ ставіць перад сваімі арганізацыямі задачу пасіліць барацьбу з махінацыямі фашысцкай дыктатуры, накіраванай на нацыянальнае зьнявольнне літоўскіх працоўных мас, сыстэматычна з дня ў дзень выкрываючы контррэволюцыйную сутнасьць гэтых махінацый для мобілізацыі працоўных ЗБ на барацьбу з імі. Асабліва настойліва КПЗБ дамагаецца ўзмацненьня работы сярод літоўскіх працоўных мас ЗБ, накіроўваючы агонь супроць літоўскіх фашыстых наогул і супроць літоўскіх агентаў фашысцкай дыктатуры ў Польшчы, у прыватнасьці.

У шэрагу дакументаў КПЗБ прызнае работу партарганізацыі ў арміі і ў вайсковых фашысцкіх арганізацыях зусім недавальняючай і не адпавядаючай на сваім напружаньні тым задачам, якія вырастаюць перад рабочай клясай і працоўнымі масамі вёскі, у сувязі з вайсковай падрыхтоўкай фашысцкае дыктатуры. Узмацненьне работы ў самой арміі і работы сярод навабранцаў і адпускнікоў, у першую чаргу, шляхам распаўсюджаньня партыйнай літаратуры сярод салдат, індывідуальнай прапагандысцкай работы—вось якія задачы ставіць КПЗБ перад кожнай партыйнай і комсамольскай ячэйкай.

Сярод політычных кампаній, праведзеных КПЗБ за мінулы пасьля III пленуму пэрыод, неабходна выдзеліць кампанію па перавыбарах у сойм, якія партыя выкарыстала для папулярызаваньня сваіх лёзунгаў, генэральнай лініі і мобілізацыі вакол яе шырокіх працоўных і эксплёатуемых мас гораду і вёскі. Вынік Лідзкіх перавыбараў сьведчыць, па-першае, аб тым, што роўналежна працэсу радыкалізацыі мас ідзе рост і паглыбленьне політычнага недавер'я мас да ўсіх парлямэнцкіх-дэмакратычных інстытутаў буржуазіі, разгортваючага на глебе выкрыцьця і дыскрэдытацыі гэтых інстытутаў, як адной з форм ажыццяўленьня дыктатуры буржуазіі наогул, у сучасны-ж момант зьяўляючыхся дапаўненьнем і фіранкай для фашысцкай дыктатуры.

Лідзкія выбары, якія адбываліся ва ўмовах самага шалёнага фашысцкага тэрору і цынічных махінацый і падтасовак выбараў з боку адміністрацыйнага апарату і дэфэнзавы, прывялі да далейшага ўзро-

сту радыкалізацыі і рэволюцыйнай актыўнасці мас як у процэсе перавыбарчай кампаніі, так і ў час выбараў.

Неабходна, аднак, услед за ЦК КПЗБ з усёй сілай падкрэсліць, што КПЗБ не змагла выкарыстаць гэтых фактараў для ўзвышэння рэволюцыйнай сьведомасці мас на вышэйшую ступень, не змагла мобілізаваць масы на актыўную барацьбу супроць фашысцкай дыктатуры і яе «парлямэнцка-дэмакратычных» агентаў, на барацьбу з фашысцкім тэрорам, штурхам масавага ўдзелу ў выбарах, дэманстрацыях і галасаваннях нават за скасавання сьпісы рабоча-сялянскага блёку.

Гэты буйнейшы недахоп у рабоце партыйнай арганізацыі зьявіўся ў выніку характэрнага для асаблівай арганізацыі КПЗБ недаацэнкі значэння выбарчай кампаніі, як падстаўкі ў справе ўзвышэння сьведомасці мас, у справе іх арганізацыі, а таксама ў справе правяркі росту, сілы і баявой гатовасці ўсяго антыфашысцкага лягеру. Простым вынікам гэтай недаацэнкі было недастатковае развіццё работы партыйных арганізацый КПЗБ у справе мобілізацыі мас для ўдзелу ў выбарчай кампаніі.

На фоне гэтага буйнейшага недахопу асабліва сур'ёзнае значэнне набывае атрыманне рабоча-сялянскімі сьпісамі 24 851 галасоў, г. зн., 25,5% усіх удзельнікаў у выбарах. Гэты факт сьведчыць аб пашырэнні політычнага ўплыву КПЗБ, аб росце давер'я мас партыі, аб росце радыкалізацыі мас, іх рэволюцыйнай актыўнасці і паглыбленні політычнай сьведомасці.

Побач з гэтымі сур'ёзнымі дасягненнямі неабходна падкрэсліць таксама банкруцтва тае часткі беларускага нацыянальна-фашысцкага лягеру, якая ідзе пад сьцягам Луцкевіча і Сташкевіча, а таксама буйнай перамогі другой часткі гэтага лягеру, якая ідзе пад сьцягам беларускай хадацы і «Сельсаюзу» Ярэміча, аб чым мы гаварылі вышэй.

Гэты разгром беларускага нацыянальна-фашызму зьявіўся ў выніку энэргічнай работы КПЗБ і сьведчыць аб далейшым росце гегемоніі КПЗБ у нацыянальным вызваленчым руху.

Аднак, значная перамога народніцка-фашысцкага «Строньніцтва Хлопскага», сьпярэчыць аб узмацненьні небяспецы пераходу рэволюцыйных настрояў сялянскіх мас гэтымі агентамі фашызму, сьведчыць адначасова, што актыўнасць вяскоўцаў арганізацый КПЗБ адстае ад росту актыўнасці сялянскіх мас, і што ў рабоце сярод польскіх і беларускіх каталіцкіх мас наша партыя не звярочвала належнай увагі.

Тварам да фабрык, заводаў, чыгунак і фольваркаў—вось лезунг, над якім разгортвалася сваю работу КПЗБ пасля III пленуму свайго ЦК. Глебан, на якой разгортвалася барацьба рабочай класы, былі ўзмацняемыя ўсё абвастрэным эканамічным крызісам атакі капіталу на заробковую плату, на рабочы дзень, на ўмовы працы і на мускульную моц тае часткі рабочай класы, якая яшчэ захавала работу. Зьніжэньне жабрацкай заробковай платы ня мае масавага і арганізаванага характару (чыгуначнікі, нагрузка якіх павялічалася ў 2,2 разы ў параўнаньні з 1926 г., а зарплата зьнізілася, ўлічваючы прэміяльныя амаль на 50% шкляры, кахляры, друкары. Вітны, вырабныя для запалкі фабрыкі—Пінск, Горадня; сталары—Брэст і г. д.). У сувязі з скарачэннем вытворчасці і з мэтай падрыхтоўкі умоў для правядзення капіталістычнай радыяналізацыі—далейшай інтэнсіфікацыі, эксплуатацыі і пагоршэння ўмоў працы скарачэнне працы практыквецца капіталістамі, як сістэма.

Беспрацоўе становіцца ўсё больш усеагульным ліхам, ня гледзячы на часовыя сезонныя затрымкі яго паступальнага росту.

У гэтых цяжкіх умовах абвастраючагася крызісу—аб'яднання працоўных мас, росту беспрацоўя, націску адзіным фронтам капіталістых, фашыскай дыктатуры і соцыял-фашысцкіх профбюрократаў і штрэйкбрэхераў, рабочая кляса Польшчы і ЗБ разгарнула шырокую контр-наступальную барацьбу, перамагаючы на сваім шляху перамогі ў выглядзе фашыскага арбітражу і здрадніцкай політыкі соцыял-фашызму. Гэта барацьба прымае ў асобных выпадках формы ўзброенай барацьбы (Брыдгош, Санок, Заверце і г. д.).

Рост забастовачнага руху ва ўмовах жорсткага гаспадарчага крызісу пры страшэнным росце беспрацоўя, працяжнасць і ярка вызначаны баявы політычны характар забастовак выяўляюць сугуба опартуністычны характар сыцвярджэння прыхільнікаў правай групы Косташава, Сыцяфанскага і Бранда аб адсутнасці нібы рэвалюцыйнага ўздыху і пасыўнасці рабочай клясы. Гэта барацьба ахоплівае ўсё новыя і новыя шэрагі рабочай клясы, усё шырэй пераплятаецца з барацьбою беспрацоўных (600 сезонных сельгас. рабочых у Кобрынскім раёне, 1200 гандлёвых служачых у Вільні, рабочыя шкляной гуты «Вітрыум», 700 рабочых фанернай ф-кі ў Горадні; рабочыя паляровай ф-кі Беластоку, 500 чал., вырабляючых запалкі ў Пінску, тэкстыльшчыкі ў Васількове, сельгас. рабочыя ў Падбярэзьзі, Шылавічах і др. мясцох, забастоўка пекароў, шофэраў, друкароў, рабочых цукернай фабрыкі і кахлянага заводу ў Вільні, работніц жордоннай фабрыкі ў Горадні, сталяроў і грузчыкаў у Брэсце, рабочых лясных распрацовак у Лышчацкім раёне і г. д. і г. д.).

Ва ўсіх забастоўках, як і ў выступленнях беспрацоўных, прыметны ўдзел прымаюць жанчыны-работніцы і моладзь, якая арганізавала шэраг самастойных забастовак.

У галіне падрыхтоўкі арганізацыі забастовачнай барацьбы і самастойнага кіраўніцтва ёю, увязкі барацьбы з барацьбой беспрацоўных КПЗБ мае шэраг буіных дасягненняў, якія з'явіліся ў выніку рашучага павароту партыі тварам да фабрык, заводаў, чыгунак і фольваркаў. У процэсе кіраўніцтва барацьбой рабочых мас партыя найбліжэй падыходзіла да ажыццяўлення асноўных задач, высунутых яшчэ на першым з'ездзе КПЗБ: заваёвы большасці рабочай клясы. Ня гледзячы на тое, што ўвогуле і цалкам КПЗБ змагла стаць на чале і кіраваць бурна нарастаючай рэвалюцыйнай барацьбой рабочай клясы, у асобных мясцох актыўнасць партыйных арганізацый КПЗБ значна адстае ад рэвалюцыйных настрояў, якімі ахоплена рабочая маса. Такія факты мелі месца, напрыклад, у Лапах у адноснах чыгуначных рабочых, якія былі ахоплены рэвалюцыйным бражэннем і жаданнем актыўнай барацьбы за свае штодзённыя інтарэсы, але не знайшлі ў мясцовай партыйнай арганізацыі дапамогі ў справе падрыхтоўкі, арганізацыі і кіраўніцтва гэтай барацьбой.

Пры разгортванні забастовак у шэрагу раёнаў мелі месца буйнейшыя опартуністычныя памылкі, галоўным чынам, права-опартуністычнага парадку, а таксама і «лева-опартуністычнага». Гэтыя памылкі выяўляліся ў яўным скрыўленні партыйнай лініі і тактычных установак партыі. Памылкі гэтыя заключаліся ў першую чаргу, у адсутнасці шырокай масавай падрыхтоўкі забастовачнага руху, у хвасцызме, стаўцы на найбольш адсталыя элементы працоўных, у адсутнасці пляну, у стыхійнасці, профсаюзным фэтышызме і легалізме.

Конкрэтна: Віленскі АК і ГК нічога не зрабілі для падрыхтоўкі забастоўкі гандлёвых служачых, ня імкнуліся нават арганізаваць самастойнае забастовачнае кіраўніцтва і праз яго распрацаваць канкрэтныя патрабаванні барацьбы. Яны абмежаваліся «прадраканнем

збядніцтва з боку Бунду» ў той час, калі неабходна было папярэдзіць і перасцерагчы магчымасць самога збядніцтва. ГК адмаўляўся выконваць або скрыўляў нават палавінчатыя і спазніўшыся дырэктывы АК, такім чынам, плёўся ў хвасце махравых опартуністаў з ячэйкі гандальскаслужачых, якія на справе былі агентамі бундаўскіх соцьял-фашыстаў у шэрагах КПЗБ.

Тут жа, у Вільні, як быццам дзеля таго, каб давесці, што «левыя» загібы зьяўляюцца няўхільным дапаўненнем права-опартуністычнай практыкі, партыя мела справу з выпадкам «командвання зверху». Пры падрыхтоўцы забастоўкі пекароў у Вільні былі дапушчаны «левыя» загібы: ГК не правёў падрыхтоўчай масавай кампаніі, не мобілізаваў мас, не арганізаваў кіраўніцтва забастоўкай, абранага масамі і карыстаючага ў іх давер'ем і аўторытэтам, ГК прызначыў у габітэтным парадку тэрмін агульнай забастоўкі пекароў без падліку канкрэтнай сытуацыі і, вядома, застаўся на мелі.

Кобрынскі РК КПЗБ і КСМ ЗБ, кіруючы забастоўкай у 7 фольварках 600 сезонных рабочых, выключна змагаючыся з штрэйкбрэхерамі і поліцыяй, пайшоў па шляху мінімалістычных запатрабаванняў, што не адбівалі ні настрояў, ні сапраўдных запатрабаванняў рабочай масы. РК абмежаваўся толькі патрабаваннем 50-100% надбаўкі да зароботнай платы, мінаючы патрабаванні агульнай надбаўкі ў 100% і патрабаванні 8-гадзіннага рабочага дня, не гаворачы аб прапагандзе патрабаванняў сямігадзіннага рабочага дня, хача рабочыя працавалі па 12-14 гадзін і схільны былі змагацца за скарачэнне рабочага дня. Патрабаванне прызнання памелічыкамі фольварачных камітэтаў ня было высунута. Кобрынская арганізацыя нават не прыступіла да арганізацыі фольварачных камітэтаў. Гэтыя труба опартуністычныя памылкі кобрынскія таварышы апраўдвалі тым, што нібы гэтыя патрабаванні нерэальны, і што бастуючыя ня згодзяцца іх падтрымаць. На настойлівасць акругому, які ў процэсе ўсяе справы высунуў гэтыя запатрабаванні, яны адказалі заявай, што такія патрабаванні могуць зацягнуць забастоўку, прывесці да інтэрвенцыі поліцыі, а рабочыя не падрыхтаваны змагацца за гэтыя патрабаванні. Тут мы маем яскравы прыклад права-опартуністычнай недаацэнкі радыкалізацыі працоўных мас і яўнае адставанне партыйнай і комсамольскай арганізацыі ад росту рэвалюцыйнай актыўнасці мас.

У Пінску асобныя таварышы, не сустракаючы павіннага адпору з боку парторганаў, праявілі ня толькі недапушчальны хвасцізм у час стыхійна выбухнуўшай забастоўкі пратэсту супроць зьдзекаў майстра над работнікамі, але і змачына тормозілі барацьбу рабочых. Яны ў цяснейшым саюзе з Бундам і ПЦ адцягвалі бастуючых рабочых з рэвалюцыйнага шляху барацьбы на шлях фашысцкага арбітражу; калі-ж інспектар працы адказаўся ўмяшання ў канфлікт, заклікалі рабочых спыніць забастоўку, мотывуючы гэта «неблагодзячай кон'юнктурай».

У шэрагу месц чуліся асобныя галасы, якія адмаўлялі налічча контрафэзійных боек пролетарыяту і высоўвалі права-опартуністычны тэзіс, што «забастоўкі магчыма толькі пры спрыяючай кон'юнктуры».

Работа сярод сельска-гаспадарчых рабочых за справаздачны час была зрушана ЦК КПЗБ з мёртвага пункту і пастаўлена перад партыйнымі арганізацыямі, аб чым сведчыць шэраг забастовак сель.-гасп. рабочых. У шэрагу фольваркаў абраны камітэты барацьбы, якія ўжо прыступілі да арганізацыі і кіраўніцтва забастоўкамі. Ідзе падрыхтоўка да генэральнай забастоўкі сель.-гасп. і сезонных рабочых. Аднак, неабходна паказаць, што ў шэрагу вяскоўных арганізацый, у частцы

партактыву маюць месца антыбатрацкія настроі. Гэтыя праявы кулацкага ціску на паасобныя звыненні нашай арганізацыі зьяўляюцца сур'ёзнай перашкодай на шляху да арганізацыі і актывізацыі мас сель.-гасп. рабочых, на шляху замацавання гэгемоніі пролетарыату ў адносінах да барацьбы сялянскіх мас.

Рух беспрацоўных набывае ўсё большае і большае рэволюцыйнае значэнне. На жаль, партарганізацыі, ня гледзячы на сваячасовыя і розныя дырэктывы ЦК КПЗБ, з вялікім спаўненнем прыступілі да арганізацыі, кіраўніцтва і разгортвання *руху беспрацоўных*. У важнейшым асяродку беспрацоўя—у Беластоку ён прыступіў да гэтай задачы толькі ў самы апошні час. Боцкі таго, Віленская і Беластоцкая арганізацыі выпусцілі з сваіх рук ініцыятыву ў справе арганізацыі *руху беспрацоўных*, даўшы магчымасць на час соцьял-фашыстым захапіць гэтую ініцыятыву ў свае рукі. Горадзенская і Пінская арганізацыі не змаглі ў належнай меры разгарнуць кампанію ў сувязі з 6 сакавіка і арганізаваць выступленні беспрацоўных у дзень 6-га сакавіка.

У Вільні ў час забастоўкі на шкловай гуде «Вітрыум» была дапушчана профаддэлам ЦК КПЗБ і Віленскім АК памылка, якая заключалася ў няўменні ўвязаць барацьбу працуючых рабочых з барацьбой беспрацоўных (лёкаўтыраваных) рабочых шклозаводу «Шапро». Рабочых гэтага апошняга заводу памылкова заклікалі стаць зноў на работу, каб пасля гэтага пачаць зноў забастоўку солідарнасьці, але гэты плян праваліўся.

Мы прывялі найбольш яскравыя факты, якія з усёй відавочнасцю сьведчаць, што ў шэрагу арганізацыі КПЗБ няма яшчэ пералому ў справе ажыццяўлення пастановаў IV Конгрэсу Профінтэрну па самастойнай падрыхтоўцы, арганізацыі і кіраўніцтве барацьбой рабочай класы і рухам беспрацоўных. Гэтыя арганізацыі ня выжылі яшчэ свае адарванасці ад асноўных пролетарскіх мас, у першую чаргу, ад рабочых буйных фабрык, чыгуначнікаў і сел.-гасп. рабочых, ад мас польскага і беларускага пролетарыату. Яны яшчэ не павярнуліся на справе гварам да фабрык, заводаў, чыгунак і фольваркаў.

Акрамя таго, да гэтага часу ня выжыты яшчэ ў шмат якіх арганізацыях «легальніцкія» настроі, а таксама профсаюзны фэтышызм, які выяўляецца ў опартуністычных сьцьвярджэннях, што без профсаюзу нельга арганізаваць стачкай барацьбы і кіраваць ёю. Разам з схіленнем перад профсаюзнай легальнасцю і профсаюзным фэтышызмам у асобных партыйных работнікаў наглядаецца ігнораванне работы непасрэдна на прадпрыемствах і па ўцягненню ў барацьбу неарганізаваных рабочых, а таксама слабая актыўнасць справы арганізацыі фабрычна-заводскіх камітэтаў, камітэту беспрацоўных і камітэту барацьбы на прадпрыемствах. Такія права-опартуністычныя памылкі дапаўняюцца памылкамі другіх таварышоў, якія ідуць па лініі «левага» опартуністычнага ігноравання работы ў профсаюзах наогул і ў соцьял-фаш. профсаюзах у прыватнасці. Усе гэтыя памылкі торозяць разгортванне самастойнага кіраўніцтва партыі эканамічнай барацьбой рабочай класы, узняццё эканамічнай барацьбы рабочай класы на вышэйшую ступень, вырашэнне асноўнай задачы партыі,—заваёвы большасці рабочай класы.

Усе праявы правага і «левага» опартунізму на практыцы, роўна як і тэарэтычныя права—«лева» опартуністычныя ўстаноўкі атрымлівалі рэзкі і сваячасовы адпор з боку ЦК КПЗБ і падлягалі жорсткай крытыцы, пры чым ЦК у адносінах да ўпіраючыхся правільна дапасаваў арганізацыйныя вывады.

Да гэтага часу КПЗБ не ўдалося дабіцца зруху ў працы рэволюцыйных профсаюзаў і левай опозыцыі, якія або слаба кіруюць эканомічнымі бойкамі рабочай клясы або адносяцца да іх пасыўна.

Левыя профсаюзы і профсаюзная опозыцыя да гэтага часу маюць слабую сувязь з масамі, у іх адсутнічае належная апора на прадпрыемства (адсутнічаюць фабрычна-заводскія камітэтаў, упаўнаважаных, камітэтаў барацьбы і інш.). У выніку пасыўнасці рэволюцыйных профсаюзаў, дзейнасць іх часта мала чым адрозніваецца ў вачох мас ад дзейнасці соц.-фашысцкіх профсаюзаў, таму яны ня маюць давер'я ў мас, якія пачынаюць абыхаць і нават адмоўна адносіцца да профруху наогул.

Вялікім недахопам профсаюзнай работы застаецца слабое разгортванне работы па арганізацыі фабрычна-заводскіх камітэтаў. Таксама недавальняюча абстаіць справа з разгортваннем і ўзмацненнем чырвоных і камуністычных фракцый.

Асноўнай крыніцай права-опартуністычных памылак на практыцы, наогул, і ў галіне кіраўніцтва эканомічнай барацьбой рабочых мас, у прыватнасці, зьяўляецца тое, што частка партактыву не змагла перамагчы опартуністычныя канцэпцыі і тэорыі групы т. т. Косташава, Бранда і Сыцяфанскага. Гэтыя канцэпцыі і тэорыі знаходзяць яскравы адбітак у недаацэнцы росту рэволюцыйнай актыўнасці мас, у ілюзіях у адносінах да соц.-фашызму, у асаблівасці да Бунду, у выніку чаго нашы таварышы часта плятуцца ў хвасце соц.-фашыстаў, выступаючы з імі адзіным фронтом, не вядуць работы па выкрыццю контррэволюцыйнай ролі соц.-фашызму і маюць легальніцкія надзеі, імкнучыся любой цаной захаваць глебу профсаюзнай легальнасці.

Арганізацыі КПЗБ далёка яшчэ не перамаглі на лініі профсаюзнага руху тае сыстэмы палітычных і арганізацыйных памылак, якая вядома ў профруху ЗБ пад назвай «довідзізму» і зводзіцца да адмаўлення на практыцы ад кіруючай ролі партыйных арганізацый. У адносінах профарганізацый гэтая права-опартуністычная плынь сярод профработнікаў была экспазытурай правай групы Косташава, Сыцяфанскага і Бранда ў профруху ЗБ.

У выніку, ня гледзячы на слоўнае асуджэнне правага ўхілу і далучэнне да рашэнняў VI пленуму ЦК КПП, шэраг таварышоў, асабліва з профсаюзнага актыву, паўтараюць і апраўдваюць опартуністычныя памылкі, карані якіх уваходзяць у тэорытычную глебу групы Косташава.

ЦК КПЗБ разам з усёй партыяй даваў самы рашучы адпор гэтым памылкам і выкрываў іх тэорытычную прыроду і карані.

Новыя моманты ў барацьбе сялянскіх мас вызначаюцца існаваннем у вёсцы ўсё абвастраючайся барацьбы двух клясавых лягераў памешчыкаў, кулацтва і асаднікаў-колёністаў з Польшчы, з аднаго боку, і с.-г. пролетарыяту, паўпролетарыяту (беднаты) і сераднякоў, з другога, якія ідуць на барацьбу за зямлю бяз выкупу, за знішчэнне фашысцкай дыктатуры і знішчэнне памешчыцка-кулацкай эксплёатацыі ў саюзе і пад кіраўніцтвам пролетарыяту і яго кампартыі.

Радыкалізацыя працоўных эксплеатуемых мас вёскі Заходняй Беларусі і каранной Польшчы праяўляецца ўжо ў асобных сустрэчных бойках і сутычках. У цэлым шэрагу раёнаў ЗБ мелі месца за справядачны перыяд сутычкі бядняцка-серадняцкіх мас з памешчыкамі, асаднікамі, кулакамі, сэквестратарамі, паліцыяй і шпікамі на глебе правядзення камасацыі, ліквідацыі сэрвітуту, шарварковага прыгону і адмаўлення ад плацяжу падаткаў (Лідзкі, Капатлоўскі і Транспольскі раёны).

Пытаньне падаткаў і шарваркаў стала цэнтральным пытаньнем, навакол яго нарастае рэволюцыйная актыўнасьць сялянскіх мас і абвастрэньне іх барацьбы супроць фашысцкай дыктатуры.

Антыпадатковая, антышарварачная барацьба стала на даным этапе галоўнай праявай клясавай барацьбы ў вёсцы і павінна складаць частку агульна-клясавых боек працоўных мас гораду і вёскі пад кіраўніцтвам пролетарыату і яго партыі. Гэта барацьба ў сучасны момант зьяўляецца ў вёсцы важнейшым зьвязном для таго, каб падвесці сялянскія масы ў барацьбе за зямлю да агульна-пролетарскай барацьбы за зьнішчэньне фашысцкай дыктатуры і ўстанаўленьне рабоча-сялянскага савецкага ўраду. Вядома, гэта ні ў якім выпадку не выключае з парадку дня пытаньня антыкомасацыйнай і антыпарцэляцыйнай барацьбы і барацьбы супроць фашысцкай ліквідацыі сэрвітуту¹⁾.

Кіруючы антыпадатковым і антышарварачным рухам, арганізуючы асноўныя сялянскія масы на глебе гэтага руху на барацьбу за зямлю бяз выкупу, КПЗБ уключыла і павінна ўключаць яго ў агульнае рэчышча барацьбы пролетарыату і сялянства ўсяе Польшчы за зьнішчэньне фашысцкае дыктатуры, за зямлю бяз выкупу, за права нацыі на самавызначэньне аж да аддзяленьня і аб'яднаньня ЗБ і БССР, за рабоча-сялянскі савецкі ўрад, за дыктатуру пролетарыату.

Асноўным лёзунгам, пад якім партыя праводзіла антыпадатковую кампанію ў сучасных умовах хуткага, хаця і няроўнамернага нарастаньня элемэнтаў рэволюцыйнае сытуацыі, быў і застаецца лёзунг: «ніводнага граша фашысцкаму ўраду голаду, беспрацоўя, тэрору і вайны». Лёзунг гэты партыя разглядае, як генэральны прапандысцкі лёзунг на дадзеным этапе. Такім гэты лёзунг павінен па лініі КПЗБ застацца і надалей да таго часу, пакуль разьвіцьцё сітуацыі не паграбуе ад партыі ператварэньня яго ў лёзунг дзеяньня, канкрэтызацыі яго як закладку да актыўнага адмаўленьня да плацяжу падатку, страхавых узносаў, плацяжу нядоімак, штрафаў, узвароту запазычанасьці і ўплаты процантаў па іх, адмаўленьня ад шарваракаў і другіх натуральных павіннасьцяў, як заклік да бойкоту падаткаў.

Разгортваючы кампанію барацьбы з голадам, які душыць зах. беларускую вёску ўжо 6 год урад, і з фашысцкай дыктатурай, як яго крыніцай, КПЗБ надала ёй яскрава-політычны характар, раскрываючы фіктыўны характар «дапамогі» ўрадавых філантропскіх арганізацый і іх сапраўдныя мэты і імкненьні: зьняволіць працоўныя і эксплёатуемыя масы, зрабіць іх пакорлівым нявольнікам клясаў багаццяў, якія на голадзе мас намнажаюць свае багацьці, разграміць і разлажыць рэволюцыйную барацьбу асноўных мас сялянства.

Як важнейшы тактычны і практычны лёзунг галоднае кампаніі, якая мобілізуе масы на барацьбу раёнаў, ахопленых голадам, КПЗБ высунула лёзунг неадкладнага актыўнага адмаўленьня ад плацяжоў падатку, страхавых узносаў, звароту запазычанасьці і ўплаты процантаў па іх, плацяжу нядоімак, штрафаў, адмаўленьня ад шарваракаў і ўсялякіх павіннасьцяў. У гэтых раёнах у такой форме быў канкрэтызаваны і ажыццяўляўся генэральны лёзунг партыі: «ні гроша фашысцкаму ўраду голаду, беспрацоўя, тэрору і вайны». У раёнах, не ахопленых непасрэдна голадам, партыя праводзіла галодную кампанію ў выглядзе выступленьня солідарнасьці сялянскіх мас пад лёзунгам «барацьбы з усёй фашысцкай політыкай голаду і тэрору». У гэтых раёнах генэраль-

¹⁾ Падрабязнае значэньне гэтых тэрмінаў было высьветлена ў пачатку гэтага артыкулу — Рэд. „Б. В.“

ны лезунг партыі «ніводнага граша фашысцкаму ўраду голаду, беспрацоўя, тэрору і вайны»—заставаўся прапандысцкім і агітацыйным лезунгам.

ЦК КПЗБ даў зусім правільную ўстаноўку па пытаннях супроць падатковай і антышарварачнай кампаніі. У выніку гэтай зусім правільнай устаноўкі напружаная барацьба працоўных мас пад кіраўніцтвам партыі, пролетарыяту прымусіла фашысцкі ўрад зманэўраваць і адкласці збор падаткаў у галодных раёнах. Гэты манэўр партыя выкрыла і, у далейшым выкрываючы, робіць гэтае выкрыццё выходным пунктам далейшага разгортвання барацьбы ў таладаючых раёнах.

Разгортваючы антыгалодную кампанію, КПЗБ разгарнула работу па арганізацыі сялянскіх камітэтаў барацьбы. У гэтай галіне гэтыя дасягненні з'явіліся ў выніку выразных і яскравых дырэктыў, якія вызначаюць характар гэтых камітэтаў менавіта як камітэтаў барацьбы. Перад сялянскімі камітэтамі партыя паставіла задачу ўзглаўляць пад кіраўніцтвам партыі барацьбу сялянскіх мас супроць самай шырокай фашысцкай дыктатуры ў вёсцы, супроць яе непасрэдных прыхільнікаў і агентаў-кулакоў і іх падхлебнікаў, арганізаваных у розныя фашысцкія, народніцка-фашысцкія і нацыянал-фашысцкія арганізацыі (сёл.-гасп.-крэд. коопэр., сельсаюзыніцкія, хадзецкія і інш. арганізацыі), партыя перад сялянскімі камітэтамі паставіла адну з важнейшых задач палітычнага выхавання шырокіх мас працоўнага і эксплёатуемага сялянства. Сялянскія камітэты барацьбы павінны раскрыць вочы шырокім сялянскім масам на процэс клясавай барацьбы і клясавата распластання вёскі, якое выдзяляе кулака як эксплеататара асноўных мас сялянства, робіць саюзнікамі і дапаможнікамі памешчыкаў і буржуазіі ў справе зняволення працоўных мас гораду і вёскі. Сялянскія камітэты барацьбы павінны самым цесным чынам увязваць барацьбу сялянскіх мас з барацьбой гарадзкіх рабочых і, у першую чаргу, з барацьбой беспрацоўных. Яны павінны весці бязьлітасную барацьбу з усякага роду вайскова-фашысцкімі арганізацыямі, як «Стралец», арганізацыяй вайсковага прыстасавання дапрызыўнае падрыхтоўкі, барацьбу супроць вайскавай падрыхтоўкі фашысцкай дыктатуры, накіраванай супроць Савецкага Саюзу. Адначасна гэтыя камітэты павінны арганізаваць рабоча-сялянскую самаабарону для абароны рэвалюцыйных мітынгаў і дэманстрацый ад кулацкіх, асадніцкіх і фашысцка-паліцэйскіх нападаў.

КПЗБ выразна і ясна паказала ў сваіх дакументах, што сялянскія камітэты барацьбы павінны ахапіць шырокія колы сялянскіх мас і ўцягваць у свой склад беспартыйных сялян, у тым ліку і сялянак, а таксама сялянскую моладзь, ствараючы асяродкі гэтых камітэтаў з паў-пролетарскіх-бядняцкіх элементаў сялянства, групуючы гэтыя апошнія навакол сельска-гаспадарчых рабочых, а таксама фабрычна-заводзкіх рабочых бліжэйшых прамысловых прадпрыемстваў. Рабочыя павінны стаць кіруючым асяродкам сялянскіх камітэтаў барацьбы, ажыццяўляючы свае кіраўніцтва праз групы беднаты, арганізаваныя ўнутры сялянскіх камітэтаў. Адначасова партыйная арганізацыя павінна ахоўваць і апіраючыся на рабочую і бядняцкую прапластоўку сялянскіх камітэтаў барацьбы, дастаткова моцнае партыйнае кіраўніцтва. Для гэтага неабходна ўнутры сялянскіх камітэтаў ствараць камуністычныя фракцыі.

У сувязі з далёка недавальняючым сацыяльным складам часткі вайсковага партактыву, за апошні час маюць месца праявы яўна кулацкіх настрояў. Чуюцца галасы, што «ў нашым раёне наогул няма кулакоў», або што «падатковы прэс цісьне кулака так сама, як і бедняка»

(Ліда), або што «ад зьліквідавання сэрвітутаў кулак пакуткуе роўна з беднатою, і таму яго трэба абараняць роўна з беднатою».

Гэта яўна хлусьлівыя заявы, накіраваныя непасрэдна супроць беднаты, разбураемай фашысцкім зьліквідаваньнем сэрвітутаў і падатковай сыстэмай у карысьць памешчыкаў і кулакоў.

Некаторыя таварышы заяўляюць, што за КПЗБ ідзе «уся вёска» пры чым гэтыя таварышы настойліва не жадаюць прызнаць антыпартыйны характар гэтай устаноўкі і не адмаўляюцца ад яе. Яны ня хочучь зразумець, што сваімі заявамі яны раззбройваюць партыю і працоўныя масы ў іх цяжкай барацьбе супроць заўзятага ворага працоўных і экспloatуемых кулаком, які зьяўляецца дапаможнікам і апорай буржуазнай дыктатуры, соцыяльнай базай беларускага нацыянал-фашызму ўсіх гэтых Луцкевічаў Станкевічаў, Ярэмічаў—саюзынікаў і агентаў польскай буржуазіі, окупуючых Заходнюю Беларусь.

Усім гэтым опартуністычным антыпартыйным устаноўкам, якія зьяўляюцца адбіткам ідэолёгіі і інтарэсаў клясавага ворага, КПЗБ давала хуткі і зруйнавальны адпор, так сама, як яна давала адпор усім тым кулацкім агентам у горадзе і вёсцы, у першую чаргу, так зван. «працоўнай» (чытай кулацка-буржуазнай) інтэлігенцыі, якая ідзе пад сьцягам нацыянал-фашызму, якая распаўсюджвае фальшывыя погляды аб яўна цяжкім становішчы ня толькі асноўнай бядняцка-серадняцкай масы вёскі, але і ўсяе вёскі, у тым ліку і кулака, і ў яўным адыходзе гэтага «абожанага» кулака ад фашызму і пераходу яго на опозыцыйныя да фашысцкай дыктатуры пазыцыі. У сваёй штодзённай працы КПЗБ выкрывала і будзе выкрываць сапраўдную, г. зн., контррэвалюцыйную дзейнасьць гэтых «радыкальных» фраз кулацкіх агентаў, падхлебнікаў і ідэолёгаў.

Самую жорсткую барацьбу КПЗБ вяла з найбольш хітрай і небясьпечнай формай атакі ідэолёгіі клясавага ворага-кулака, які змог пралезьці нават у шэрагі некаторых вясковых арганізацый і сеяў там антыбатрацкія настроі. У асобных вясковых арганізацыях чутны былі галасы: «праца сярод батракоў зьяўляецца ня толькі непатрэбнай, але і лішняй і злачыннай, бо батракі—гэта панскія падлізы». У сувязі з такімі размовамі і настроямі праца сярод батракоў не вялася нават у такіх раёнах, дзе ёсьць значная колькасьць абшарніцкіх эканомій, якія абцяжарваюць дзесяткі тысяч парабкоў, і дзе партыйная арганізацыя ў вёсцы дастаткова моцная. Гэтым складаліся перагародкі на шляху да ахопу партарганізацыяй сельска-гаспадарчых рабочых, што зьяўлялася перашкодай у справе ўмацаваньня гэгемоніі пролетарыяту ў галіне кіраўніцтва барацьбой сялянскіх мас.

З такімі размовамі і настроямі, роўна як і з усімі іншымі праявамі правага опартунізму на практыцы, КПЗБ вяла непрымірлівую барацьбу, не застанаўліваючыся перад выключэньнем з партыі ўсіх, якія ўпіраюцца ў права-опартуністычную блытаніну, усіх, хто на справе скочваецца да рэнэгацтва, да здрады прынцыпам камунізму. Вядучы самую бязьлітасную барацьбу супроць правага опартунізму на практыцы і ў гэорыі, КПЗБ давала і дае зруйнавальны адпор і «леваму» опартунізму і ўсякім праявам дробнабуржуазнага радыкалізму, які знаходзіць адбітак, напрыклад, у бойкоцкіх тэндэнцыях у адносінах да працы камуністаў у самакіраўніцтвах.

Мелі месца выпадкі праявы бойкоцкіх настрояў у Слонімшчыне і Новаградчыне ў час апошніх перавыбараў, больш таго, у Брэсцкай акрузе радыкальныя галосныя адмовіліся ад сваіх паўнамоцтваў ад далейшай барацьбы ў самакіраўніцтвах. Найбольш яскравая праява недастатковага адпору бойкоцкім настроям мела месца ў час Лідзкіх вы-

бараў, калі яскрава рэволюцыйныя настроі рабочых і сялянскіх мас, расчараваўшыся ў буржуазным парламентарызме, ня былі скарыстаны партыйнай арганізацыяй для актыўнай барацьбы з фашысцкай дыктатурай, роўна як і парламенцкай ціранкай гэтай дыктатуры. Масы пайшлі па шляху пасыўнага пратэсту супроць тэрору фашысцкай дыктатуры і абмежаваліся шырокай хваляй бойкоту, якая была скарыстана фашызмам у тым сэнсе, што на выбарах найбольшую колькасць галасоў сабралі польскія народніцка-фашысты з «Строньніцтва Хлонскага», якія зьяўляюцца складанай часткай фашысцкага лягеру і агентамі кіруючай хэўры Пілсудскага.

КПЗБ правільна давала, дае і будзе далей даваць адпор усім «левым» размовам аб тым, што мы, быццам, «гатовы да рэволюцыі, але прымаць актыўны ўдзел у дэманстрацыях і кожнадзённай рабоце не жадаем таму, што лічым неабходным ня мець лішніх ахвяр». Тут пахлавіае бахвальства на руку толькі клясаваму ворагу і фашысцкаму ўраду.

У барацьбе супроць рабоча-сялянскага блёку фашысты ўсіх коле-раў і масцей разгарнулі шалёную паклёпніцкую кампанію, накіраваную на дыскрэдытацыю соцыялістычнай перабудовы сельскай гаспадаркі ў СССР, на дыскрэдытацыю барацьбы бядняцка-серадняцкіх мас СССР, пад кіраўніцтвам пролетарыяту і яго партыі, за ўзьняцце свайго добрабыту шляхам добраахвотнага пераходу ад індывідуальна-жабрацкай да магутнай машынна-фабрычнай калектыўнай гаспадаркі.

Гэтай паклёпніцкай кампаніі нізавыя арганізацыі КПЗБ не змаглі адразу даць адпор і паралізаваць манэўры буржуазіі. У асобных выпадках таварышы абвясцілі нават самую калектывізацыю вымыслам буржуазіі, якая нібы мае на мэце дыскрэдытаваць рабоча-сялянскі ўрад Савецкага Саюзу ў вачох працоўнага і эксплуатавмага сялянства Польшчы і Заходняй Беларусі, у якім моцна яшчэ сядзяць карані прыватнаўласніцкіх інстынктаў. Мелі месца і супроцьлеглыя зьявішчы, калі рэволюцыйна настроеныя сяляне прымалі рашэньні зараз жа ісьці па прыкладу савецкіх бяднякоў і сераднякоў у выглядзе пратэсту супроць фашысцкай дыктатуры, аб'яднаць свае гаспадаркі ў калектывы. Гэта утаропленасьць, з аднаго боку, і «левыя» загібы, з другога, якія былі праяўлены шэрагам ніжэйшых арганізацый і асобнымі сябрамі партыі, мелі сваёй крыніцай недастатковасьць работы КПЗБ і ўсяе КПП у галіне растлумачэньня і прапанды разгорнутай устаноўкі камуністаў у аграрным пытаньні.

Да гэтага часу КПЗБ і КПП зусім правільна зьвярталі максымум увагі на прапанду лёзунгу зямлі бяз выкупу для сялян і на барацьбу за перамогу унутры партыі старых соцыял-дэмакратычных установак у аграрным пытаньні, установак, якія зьяўляліся адлюстраваньнем недаацэнкі ролі сялянства ў пролетарскай рэволюцыі, пазбаўлялі пролетарыят дапамогі шырокіх сялянскіх мас у барацьбе за зьнішчэньне дыктатуры буржуазіі. Аднак недахопам работы КПЗБ у гэтай галіне было тое, што партыя, укараняючы ў сьвядомасьць сваіх сяброў, што асноўнай умовай перамогі пролетарыяту над буржуазнай дыктатурай зьяўляецца злучэньне пролетарскай рэволюцыі з сялянскай вайной за зямлю пад кіраўніцтвам пролетарыяту, не асьвятляла задач пролетарыяту ў справе кіраўніцтва далейшай барацьбой мас сялянства за каранное палепшаньне сялянскіх мас, пасьля захопу памешчыцкай зямлі, шляхам соцыялістычнага будаўніцтва.

У земляробстве КПЗБ зусім правільна высоўвала лёзунг дзеяньня сялян за зьнішчэньне памешчыцкай уласнасьці на зямлю і памешчыцкай эксплеатацыі. Але партыя павінна падрыхтаваць сваіх сяброў, як

авангард пролетарыяту, як перадавы шэраг клясы, гэгемона і кіраўніка барацьбой асноўных мас сялянства, да неабходнасьці вырашыць аграрнае пытаньне папролетарску, каб умець на практыцы пераканаць сялянскія масы, што толькі шлях пролетарыяту, шлях соцыялістычнай арганізацыі сельскай гаспадаркі прывядзе да караньня палепшаньня становішча сялян працаўнікоў, зьнішчыць няроўнасьць паміж рабочай клясай і асноўнай масай сялянства, зьнішчыць «ідэятызм» вясковага жыцьця.

Гэты шлях патрабуе ня толькі зьнішчэньня памешчыцкай уласнасьці на зямлю і перадачы зямлі бяз выкупу працоўнаму сялянству, але і патрабуе паслядоўнага зьнішчэньня прыватнай уласнасьці на зямлю (нацыяналізацыя), каб забяспечыць працоўныя масы ад магчымасьці адраджэньня новых памешчыкаў, вясковых капіталістых і ў далейшым перайсьці да больш высокіх гаспадарчых форм сельскай гаспадаркі, шляхам kolektyvизацыі, абагуленьня на добраахвотных пачатках дробных, жабрацкіх, адсталых сялянскіх гаспадарак і замены іх соцыялістычнай формай—машынай сельска-гаспадарчай вытворчасьцю. Канчатковай мэтай рэканструкцыі сельскай гаспадаркі зьяўляецца ліквідацыя апошняй капіталістычнай, эксплёататарскай клясы ў вёсцы—кулацтва. Ліквідацыя кулацтва як клясы, ва ўмовах усеагульнай kolektyvизацыі бядняцкіх і сярэдняцкіх гаспадарак, зьяўляецца адным з рашучых крокаў па шляху пролетарскай рэвалюцыі да зьнішчэньня клясаў наогул і стварэньня бясклясавай грамады.

Ня глядзячы на некаторае на першы час адставаньне партарганізацый у справе kolektyvизацыі ў СССР, партыя цалкам, пад кіраўніцтвам ЦК, змагла хутка перабудавацца, усьвоіць правільныя ўстаноўкі і арганізаваць адпор антыколгаснай контррэвалюцыйнай прапагандзе фашысцка-памешчыцка-кулацкага лягеру. Дзякуючы гэтаму працоўнае сялянства ЗБ і ЗУ, як асноўныя сялянскія масы ўсяе Польшчы, усе лепш разьбіраюцца ў паклёпе буржуазіі, памешчыкаў, кулакоў і іх падхлебнікаў. Гэтыя масы ўсё глыбей усьведамляюць той факт, што мільёны і мільёны бядняцкіх і сярэдняцкіх гаспадарак Савецкага Саюзу добраахвотна адмаўляюцца ад капіталістычнага шляху разьвіцьця, які нясе разбурэньне мільёнаў, жабрацтва і беспрасьветную эксплёатацыю, высоўвае на разбурэньнях мільёнаў адзінкі ў разрад кулацкіх, буржуазных гаспадарак эксплёататарскага тыпу. Сяляне ЗБ і ЗУ ўсяе Польшчы ведаюць, што мільённыя масы беднаты, сярэднякоў у СССР добраахвотна ўступілі на шлях абагуленьня сваіх гаспадарак, каб на рэйках соцыялістычнай гаспадаркі рашуча ўзьняць і палепшыць сваё матэрыяльнае і культурнае становішча. Вось чаму асноўныя масы сялянства ў Польшчы з вялічэзнай нянавісьцю сустракаюць падрыхтоўку вайсковага нападу фашысцкай Польшчы на СССР, як справу разбурыць узброенай рукой соцыялістычнае будаўніцтва, якое праводзіцца рабочай клясай і апіраецца на беднату і колгасьнікаў і ідзе ў цесным саюзе з сярэдняцкім сялянствам пад кіраўніцтвам камуністычнае партыі ўсяго Савецкага Саюзу.

Толькі вясною 1930 г. (сакавік) ЦК КПЗБ даў яскравую, выразную, усебаковую пастаноўку гэтай праблемы. У лісьце па гэтаму пытаньню аб падрыхтоўцы забастоўкі сельска-гаспадарчых рабочых ЦК КПЗБ гаворыць:

«Асноўным зьвязном, якое злучае барацьбу сельска-гаспадарчай а пролетарыяту і працоўнага сялянства, павінен быць лёзунг: «зямля бяз выкупу для сялян і сельска-гаспадарчых рабочых». Наша партыя павінна падкрэсьліваць, што для вызваленьня ад эксплёатацыі абшарнікаў як сельска-гаспадарчых рабочых, так і мас працоўнага сялянства,

нямінуча адабраньне зямлі абшарнікаў і перадача яе бяз выкупу сялянам і сельска-гаспадарчым рабочым, зьнішчэньне фашысцкай дыктатуры і стварэньне рабоча-сялянскага ўраду. Партыя павінна ўжо цяпер растлумачваць масам, што пасля адабраньня зямлі ад абшарнікаў яны самі будуць вырашаць пытаньне аб формах карыстаньня гэтай зямлёю, паказваць пры гэтым на вялізарныя дасягненьні Савецкага Саюзу, што адзінай формай, якая цалкам зьнішчае ўсе балячкі на вёсцы, зьяўляецца соцыялістычная перабудова сельска-гаспадарчага ладу на падставе будаўніцтва вясковых калектывных гаспадарак і вялізарных фабрык збожжа-саўгасаў (совхозов). Гэта ўразумелі сельска-гаспадарчыя рабочыя і сяляне СССР, у выніку чаго зьяўляецца стыхійнае імкненьне беднаты і сярэднякоў у колгасы, якія ўжо ў сучасны момант ахоплваюць звыш 40% вясковых сялянскіх гаспадарак СССР.

Комуністычная партыя Заходняй Беларусі паставіла перад сабой шэраг задач, якія яна, пад кіраўніцтвам адноўленага ЦК КПП і ЦК КПЗБ, цьвёрда праводзіць у жыцьцё. На першым месцы КПЗБ паставіла барацьбу супроць вайсковых падрыхтовак фашысцкай дыктатуры, за заваёву рашучай большасьці рабочай клясы, за ўзмацненьне гэгемоніі пролетарыяту і кіраўніцтва комуністычнай партыі ў нацыянальна-вызваленчым руху. У сувязі з хуткім нарастаньнем рэволюцыйнай сытуацыі, партыя паставіла перад сабой задачу самай рашучай барацьбы і паказаньне контррэволюцыйнай сутнасьці соцыял-фашысцкіх, народніцка-фашысцкіх і нацыянал-фашысцкіх партый, якія зьяўляюцца апошняй апорай выратаваньня фашысцкай дыктатуры. Адна часова партыя ўкараняе ў сьвядомасьць сваіх сяброў і шырокіх беспартыйных мас, якія знаходзяцца пад уплывам партыі, неабходнасьць стварэньня адзінага фронту барацьбы зьнізу, з рабочымі, якія ідуць яшчэ з соцыял-фашыстамі.

КПЗБ удзяляе вялізарную ўвагу шырокай прапагандзе ідэі ўзброенага паўстаньня, як адзінага шляху для зьнішчэньня фашысцкай дыктатуры. Адначасова КПЗБ змагаецца супроць усялякіх настрояў, роўна як і супроць усялякіх дэмакратычных ілюзіяў і супроцьстаўляе ўсім формам буржуазнай дыктатуры лёзунг саветаў рабочых, сялянскіх і салдацкіх дэпутатаў—дыктатуру пролетарыяту.

Комуністычная партыя Заходняй Беларусі вядзе няпрымірлівую барацьбу з фашысцкай дыктатурай, бязьлітасна ачышчаючы свае шэрагі ад правых опартуністых і «левых» загібшчыкаў. Гэта барацьба на два фронты супроць капітулянтскіх тэорый групы т.т. Косташава, Сыцяфанскага і Бранда, б. лідэраў правага ўхілу ў КПП, супроць права-опартуністычных памылак на практыцы, супроць «левых» заскокаў і прымірэнцтва да ўсіх відаў опартунізму, за бальшавіцкую модалінасьць і сапраўдную консолідацыю партыі навакол адноўленага ЦК КПП і ЦК КПЗБ зьяўляецца залогам далейшых посьпехаў партыі ў справе бальшавізацыі сваіх шэрагаў і пераможнага кіраўніцтва рэволюцыйнай барацьбой пролетарыяту і працоўных мас Заходняй Беларусі, якая ў цесным саюзе з працоўнымі масамі ўсяе Польшчы і пад кіраўніцтвам ЦК КПП і Комінтэрну змогуць высока ўзьняць чырвоны сьцяг пролетарскай рэволюцыі над Заходняй Беларуссю і Польшчай.

С. Маргелаў

Дасьледчая справа ў галіне с.-г. эканоміі БССР

У задачу гэтага артыкулу ўваходзіць—даць крытычны нарыс мінулага і сучаснага стану навукова-дасьледчай справы ў галіне с.-г. эканомікі як з боку яе арганізацыйных форм, так з боку тэматыкі і мэты. Таму над характарыстыкай паасобных прац мы падрабязна заста-наўлівацца ня будзем, лічачы адначасова, што падобнага роду спе-цыяльны нарыс таксама неабходна зрабіць у бліжэйшы час.

I.

Аб даваенным стане навукова-дасьледчай справы ў галіне с.-г. эканомікі на Беларусі ня можа быць доўгай гутаркі з тэй прычыны, што ў той час навукова-дасьледчае справы як гэтакай зусім не існавала.

У задачу акраіннае політыкі царскага ўраду былой «адзінай і непадзельнай» Расіі зусім ня ўваходзіла наданьне такой раскошы «отсталым народностям». Падобныя рэчы падмяняліся сапраўднай колёняльнай політыкай з неадыхаемымі ад яе атрыбутамі: узмоцненым сацыяльным і нацыянальным уціскам, аграрызацыяй і, як вынік, эканомічнай і культурнай адсталасьцю. Таму мы зараз можам гаварыць толькі аб некаторых статыстычных матэрыялах з дарэволюцыйных часоў на Беларусі, як дадзеныя ЦСК, губэрскія справаздачы і перапісы, сельска-гаспадарчыя перапісы 1916 і 1917 і інш.гадоў, даныя транспартнае статыстыкі і некаторыя працы статыстычнага характару, як Ф. Ястрэмскага і інш. Вось усё тое, што нам засталася ад царскага ладу ў гэтай галіне. Арганізацыйнага аформленьня, або грунтоўных прац у галіне навуковых дасьледваньняў па с.-г. эканоміі зусім ня было. Не вялася на Беларусі нават і такая праца, як земская статыстыка.

З падобнага роду статыстычных матэрыялаў паслярэволюцыйных часоў можна адзначыць перапіс 1920 г. і штогоднія працы ЦСКБ па вясеньніх і асеньніх роспытах 0,1 часткі гаспадарак, а таксама бюджэтныя матэрыялы па гнездах, закладзеных у розных раёнах БССР у ліку каля 20 гнезд.

Акрамя гэтых прац чыста статыстычнага характару, у паслярэволюцыйныя часы пачынае паступова разгортвацца сапраўды дасьледчая праца ў галіне с.-г. эканомікі. Гэтая праца, ня маючы ў першыя часы пэўнае лёкалізацыі і арганізацыйных форм, праводзілася як існаваўшымі тады сельска-гаспадарчымі інстытутамі Менскім і Горы-Гарэцкім, так НКЗБ, Інбелкультам і проста паасобнымі працаўнікамі. Друкаваныя працы паасобных аўтараў зьмяшчаюцца як у запісках памяненых інстытутаў, так і ў часопісе «Народное Хозяйство БССР» і паасобнымі выданьнямі. Мы тут ня будзем пералічваць паасобных аўтараў і іх працы, ня будзем, згодна ранейшаму ўмаўленьню, займац-

ца і характарыстыкай гэтых прац. Зараз гэта не ўваходзіць у нашы мэты. Мы тут толькі адзначым агульную рысу, якая ўласцівая ўсёй гэтай працы. Гэта—адсутнасць у ёй арганізацыйнага аб'яднання, адгэтуль адсутнасць плянавання і ідэалёгічнага кіраўніцтва ёй.

Толькі з часу арганізацыі Беларускага навукова-дасьледчага інстытуту 26.I-1927 г. пачынаецца некаторае арганізацыйнае аформленьне як наогул навукова-дасьледчае справы па сельскай і лясной гаспадарцы БССР, так і ў прыватнасці па с.-г. эканоміцы. Арганізацыйнае аформленьне і кіраваньне апошняю галіною навукова-дасьледчае справы ўскладаецца на Аддзел сельска-гаспадарчай эканоміі і аграрнае політыкі БНДІ, які існаваў аж да канца 1929 году, калі (15.XII-1929 г.) ён быў рэарганізаваны ў Аддзел сельска-гаспадарчай эканоміі і арганізацыі сацыялістычнай сельскай гаспадаркі на грунце новага пэрспэктыўнага і рабочага пляну працы.

Зараз мы застановімся на характарыстыцы 3-гадовае працы былога Аддзелу с.-г. эканоміі і аграрнае політыкі як з мэтай крытычнае яе ацэнкі, так і з мэтай складаньня належнага ўяўленьня аб падставах, неабходнасьці і сутнасці зробленай рэарганізацыі.

II.

Перш за ўсё трэба адзначыць, што зацяжка арганізацыйнага аформленьня навукова-дасьледчае працы наогул па БНДІ адбівалася і адбіваецца аж дагэтуль і на разглядаемым намі адзеле, канкрэтызуючыся ў такім фокусным яго пункце, як пэрспэктыўныя і рабочыя пляны.

Адзелу даводзіцца мець справу аж з трэцім пэрспэктыўным плянам свае працы. Гэта азначае, што амаль з кожным годам, пры складаньні гадовага рабочага пляну, нямінуча падымаецца пытаньне аб пераробцы і пэрспэктыўнага пляну. Праўда, падобнае становіцца ўласцівым у той або іншай форме ўсім нашым плянам. Соцыялістычнае будаўніцтва ўва ўсіх галінах нашае гаспадаркі ідзе такімі моцнымі крокамі ўперад, што пляны адстаюць, патрабуюць час ад часу паправак і прыстасаваньня. Гэта зусім натуральна.

Але-ж гэта натуральна і прыймальна тады, калі нашы пляны сапраўды выпраўляюцца і прыстасоўваюцца да жыцця. У выпадку-ж, калі мы гэтага выпраўленьня фактычна ня маем, калі ўсё прыстасаваньне плянаў да запатрабаваньняў жыцця абмяжоўваецца тым, што ў падзагалоўку, замест «на 1926-30 г. г.», ставіцца «на 1928-29 і 1932-33 г.г.», то гэта ўжо проста недарэчнасьць, якая мяжуе з шкоднасьцю. А гэкое становіцца фактычна мы мелі з пэрспэктыўнымі плянамі Аддзелу с.-г. эканоміі і аграрнае політыкі.

Па зьместу працы як пэрспэктыўныя, так і гадавыя пляны работ б. Аддзелу с.-г. эканоміі і аграрнае політыкі, ня кажучы ўжо аб іх поўнай непрыстасаванасьці да абслугоўваньня процасаў сацыялістычнай рэканструкцыі ў сельскай гаспадарцы БССР, ня мелі наогул яскрава вызначаных установак, не надавалі выразнага месца адзелу ў сыстэме НДІ, а адгэтуль і ўва ўсёй сыстэме навукова-дасьледчай працы. Так, у справаздачы БНДІ за 1927 год—«Першы год працы»—наступным чынам вызначаюцца задачы Аддзелу: «Аддзел сельска-гаспадарчай эканоміі і аграрнай політыкі мае перад сабою нялёгкую задачу вывучыць і высветліць эканамічныя, сацыяльныя, гісторычныя і політычныя ўмовы, у якіх жыла даўней і цяпер жыве сельская гаспадарка Беларусі і яе паасобныя галіны, вывучыць структурныя і арганізацыйныя формы гаспадаркі, якія складаюцца ці то ў парадку сты-

хійнага разьвіцця, ці плянавага ўплыву дзяржавы, высветліць эканомічную рацыянальнасьць гэтых форм і галін, а нават і паасобных спосабаў ды мерапрыемстваў, адным словам, даць адказ на шэраг пытанняў, без выясьнення якіх немагчыма сьвядомае плянавае кіраваньне паасобнай гаспадаркай і яшчэ больш немагчымы мэтазгодны ўплыў на масавую гаспадарку».

У гэтым вызначэньні, як бачыце, ёсьць ўсё, што толькі пажадана, аж да «плянавага кіраваньня паасобнай гаспадаркай», няма тут толькі нічога канкрэтнага, выразнага, што-б дала працы Аддзелу прынцыповую базу

Важнейшай працай Аддзелу, на працягу ўсяго часу яго існаваньня, лічылася «усталяваньне ў сялянскіх гаспадарках розных раёнаў пастаянных рахунковых запісаў» («Першы год працы»), «працы па сыстэматычнай закладцы і вядзеньню рахунковых запісаў і іх дэталёвай апрацоўцы Аддзел надае выключна паважнае значэньне («Другі год працы»), гэта праца лічыцца пастаўленай «па прыкладу замежных краін з інтэнсыўнай сельскай гаспадаркай» («Другі год працы») і г. д. Нарэшце лічылася, што «завядзеньне рахунковых запісаў у сялянскіх гаспадарках мае не малое значэньне ў справе рэарганізацыі іх у бок большай рацыянальнасьці і зьскоўнасьці» («Першы год працы»). Але гэтага яшчэ мала. «Аддзел лічыць неабходным,—пішацца ў перспэктыўным пляне працы,—уклучыць у плян і распрацоўку проблем, якія маюць чыста тэарэтычнае значэньне (?), што зьвязва навуковую працу Аддзелу з разьвіццём сусьветнай эканомічнай думкі» (!) Мала гэтага, Галоўнавука, пры разглядзе плянаў працы навукова-дасьледчых устаноў, у агульнай эвідцы—«Навукова-дасьледчая праца па сельскай гаспадарцы»—лічыць, што плян працы (гэтага Аддзелу на пяцігодку) распрацаваны дэталёва і правільна» і з асаблівым задавальненьнем адзначае, што «Аддзел лічыць неабходным уключыць у плян і распрацоўку проблем, якія маюць чыста тэарэтычнае значэньне, што зьвязва навуковую працу Аддзелу з разьвіццём сусьветнай эканомічнай думкі».

Гэтыя вытрымкі даюць натоўкі яскравае ўяўленьне аб выходных прынцыпах пабудовы працы б. Аддзелу, што ім ня толькі непатрэбны коментары, але яны самі тлумачаць нявыразныя агульныя формулёўкі аб «нялёгкіх задачах» Аддзелу.

Такім чынам, калі адкінуць не атрымаўшыя ніякай канкрэтызацыі «соцыялістычныя» фразы, то выразна выяўляецца ўстаноўка ўсіх плянаў працы Аддзелу на абслугоўваньне індыўдуальных сялянскіх гаспадарак з аб'ектыўным або суб'ектыўным наданьнем іх разьвіццю капіталістычнай перспэктывы. Гэтыя ўстаноўкі цалкам пераносіліся на працу Аддзелу, на вынікі яго дасьледваньняў. Праца і яе вынікі абумоўліваліся яшчэ і структураю аддзелу, наяўнымі працаўнікамі і мэтодам, якім гэтая праца ажыццяўлялася. У арганізацыйнай структуры Аддзел ставіў сабою бясформеную, бюрократычную адзінку. У ім прэктавалася згарнуць аж 12 кабінэтаў. Ня кажучы ўжо аб тым, што такая структура ні ў якім разе не вымагалася запатрабаваньнямі працы, што яна ўносіла ў працу толькі бюрократычную валакіту, нярэальнасьць і нерацыянальнасьць ажыццяўленьня такой структуры працы як з боку сродкаў, так і сіл была відавочна.

Фактычнага заснаваньня такая арганізацыйная сыстэма не атрымала і атрымаць не магла. Але ўсё-ж і тая структура, якая фактычна існавала ў складзе трох кабінэтаў 1) аграрнай політэкі і соцыялістычнага земляробства, 2) сельска-гаспадарчай эканоміі і арганізацыі,

3) сельска-гаспадарчай географіі, раёнаваньня і статыстыкі), самастойнага бюро рахунковых запісаў і станцыі НАП,—зь'яўлялася няжыццёвай.

Гэтая арганізацыйная сыстэма разрозынівала, індывідуалізавала працу Аддзелу паміж паасобнымі габінэтамі і працаўнікамі і ня была звязана агульным ні адміністрацыйным, ні ідэалягічным кіравніцтвам. Дзякуючы гэтаму, нават гэтыя пазначаныя сілы, якія меліся пры Аддзеле, не маглі быць належаў чынам выкарыстаны. І, калі ўвесь Аддзел грунтаваўся ў дасьледчай працы на выпадковых праблемах па заказе розных устаноў, дык паасобныя працаўнікі выконвалі даручаную ім працу выключна індывідуальна, ізолявана ад другіх і адгэтуль самагужна. Крайняя індывідуалізацыя зьяўлялася характэрнай рысай усё працы Аддзелу. Гэтая індывідуалізацыя, разам з амаль поўнай адсутнасьцю марксыцкай вытрымалых працаўнікоў, з наўнасьцю выхаванцаў буржуазнае і наапароднае школы; адсутнасьцю належнай арганізацыйнай сыстэмы, а таксама адсутнасьцю ідэалягічнай правэркі і кіравніцтва склалі належаўныя умовы для росквіту самагужніцтва, аб'ектальнае працы кожнага па свайму, для зьнічэньня цэлага шэрагу прац — большай часткі усіх прац Аддзелу — буржуазнага, дробнабуржуазнага, эклектычнага характару, аб'ектыўна або суб'ектыўна шкодных па сваіх выніках для сацыялістычнага будаўніцтва ў сельскай гаспадарцы (праца па эканомцы зямлюпардкаваньня — Ліадта, Кісьлякова, Макарава, умовы рэзыцыі рынкавані стывінадоўлі на Беларусі — Ідановіч, нарыс па рамадзках агрономіі Беларусі — Лаікова і інш.).

Гэтыя працы, замест навуковага асьвятленьня шляхоў колгаснага і саўгаснага будаўніцтва ў сельскай гаспадарцы і пераваг гэтага будаўніцтва перад капіталістычным разьвіцьцём вёскі, даказвалі якраз адваротнае, перавагі хутарскага, вясяцкага і дробна-пасяляковага будаўніцтва. Агрэмоувалася такая недарэчнасьць таму, што аугары не аказаліся па належаўнай вышынні для тэарэтычнага вырашэньня праблем сучаснага будаўніцтва, яны не змаглі перамагчы навуковаю аб'ектыўнасьцю сваё дробнабуржуазнае, буржуазнае і эклектычнае прыроды.

Гэтыя працы часткова ўжо былі падвергнуты марксыцкай крытыцы, а большасьць з іх нічэ патрабуе яе. На жаль, самі працаўнікі Аддзелу збыходзіць гэтыя яшчэ шкодныя працы маўчком, а ў свай час нават іх узаемна расхвальвалі.

Яшчэ адной характэрнай рысай працы Аддзелу, на якой трэба застанавіцца, было стралянае зацягваньне ў выкананьні прац, зацягваньне аж да таго, што зьнік звычайна рабіліся непатрэбнымі для практыкі (рахунковыя запісы ў сялянскіх гаспадарках, эфэктыўнасьць капіталаўкладаньняў і інш.), усё праца ператваралася ў нікому непатрэбнае паугарыньне задоў, у звычайны хвасьцізм. Надобнае зацягваньне тэрміну выкананьня паасобных прац офіцыі і азначалася нормальным і перспэктыўным пляне былога Аддзелу і і кажацца, «што кожная гёма для сваёй каніятковай апрацоўкі патрабуе ад аднаго да трох год».

Зацягваньне выкананьня кожнай з тэм на тры гады, падвоенае адсталасьцю ад жыцьця саміх тэм, не магло нарадзіць нічога лепшага і ніштага, чым недарэчнасьці хвасьцізм. Праўда, навукова-дасьледчай працы апошняга часу наогул уласьціва адсталасьць ад практычнага жыцьця, ад яго запатрабаваньняў, што так выразна было падкрэсьлена тав. Сталінным у яго прамове на канфэрэнцыі аграрнікаў-марксыстаў, дзе ён сказаў: «...калі мы маем падставу гонорыцца практычнымі пось-

пехамі соцыялістычнага будаўніцтва, то нельга тое-ж самае сказаць аб поспехах нашае тэарэтычнай работы ў галіне эканомікі наогул, у галіне сельскай гаспадаркі ў асаблівайсяці. Больш таго, трэба прызнаць, што за нашымі практычнымі поспехамі не паспявае тэарэтычная думка, што мы маем некаторы разрыў паміж практычнымі поспехамі і разьвіцьцём тэарэтычнае думкі».

Калі ў гэтай адсталасьці ад запатрабаваньняў жыцця навукова-дасьледчая справа ў галіне с.-г. эканомікі на БССР ня мае нічога асаблівага і новага, дык яна мае свае асаблівайсяці ў тым, што ў ёй недахоп адсталасьці падвойваўся яшчэ больш моцным недахопам—шкоднасьці па выніках.

III

Ня меў Аддзел належнай выразнасьці і ў справе падрыхтоўкі навуковае зьмены ў дасьледчых кадрах—асьпірантаў. Гэтая актуальнейшая справа, ня гледзячы на дэклярацыі аб тым, што «другім разьдзелам працы Аддзелу зьяўлялася падрыхтоўка ў выглядзе асьпірантуры высокакваліфікаваных навуковых працаўнікоў» («Другі год працы»), ня мела арганізаванасьці ні па НДІ наогул, ні па Аддзелу; ня было нават яскравага ўяўленьня аб арганізацыі гэтай справы, і пытаньне аб гэтым не падымалася з боку Аддзелу. Праўда, недахопы па падрыхтоўцы кадраў уласьцівы ня толькі НДІ, ці яго Аддзелам, а ўсім навукова-дасьледчым і навучальным установам БССР. І асабліва балюча адчуваецца неарганізаванасьць справы падрыхтоўкі кадраў якраз на ідэалёгічных вышынях клясавае барацьбы на аграрным фронце, г. зн. на кадрах навучальных і навукова-дасьледчых. У гэтай галіне, у момант бурнага соцыялістычнага будаўніцтва, калі роля навуки падмаецца надзвычайна высока, і неабходнасьць у навукова-дасьледчай працы адчуваецца на кожным кроку, мы амаль на кожным жа кроку спатыкаемся з такімі зьявішчамі, што тая або іншая адказнейшая кіраўнічая роля выконваецца звычайным земскім агрономам, які па сваёй сутнасьці ня можа належным чынам успрымаць соцыялістычнага будаўніцтва ў сельскай гаспадарцы. Мы маем прыклады, калі гэтымі гора-вучонымі старання пішуцца аб'ёмістыя кнігі па «Арганізацыі крупнага абабшчэственнага сельскага хазяйства» і калі ў гэтых кнігах не асьвятляецца абсалютна ніводнае з пытаньняў арганізацыі колгасаў і саўгасаў, калі ўся прыстасаванасьць гэтых прац да колгасаў і саўгасаў абмяжоўваецца ўжываньнем гэтых тэрмінаў замест хутароў, капіталістычных фэрм і г. д. Па сутнасьці ж уся пабудова гэтых прац прыстасавана якраз да гэтых фэрм і кулацкіх хутароў аж да ўжываньня ня толькі мэтодаў, але і тэрмінолегіі, адпаведных соцыяльнаму тыпу капіталістычных фэрм і кулацкіх хутароў,—буржуазнага мэтоду, капіталістычных катэгорый.

Наогул жа праца б. Аддзелу с.-г. эканоміі і аграрнай політыкі можа быць ахарактарызавана так:

1. Ня маючы ні выразнай арганізацыйнай структуры, якая-б надавала Аддзелу належнае месца ў сыстэме навукова-дасьледчае працы і опрыяла чоткасьці гэтае працы, ян сталага навукова-адміністрацыйнага і ідэалёгічнага кіраўніцтва, якое-б коардынавала ўсю працу і забясьпечвала дабраякаснасьць яе вынікаў.

2. Прынцыповай ўстаноўкай Аддзелу была арыентацыя ўсіх плянаў працы на абслугоўваньне індывідуальных сялянскіх гаспадарак.

3. Крайняя індывідуалізацыя усяе працы паміж працаўнікамі

1. Наяўнасць сярод працаўнікоў выхаванцаў буржуазнай, дробнабуржуазнай школ і эклектыкаў пры амаль поўнай адсутнасці марксыцкіх вытрыманых кадраў.

5. Недапушчальная сістэма зацяжкі выканання прац на некалькі год аж да поўнай страты іх практычнай актуальнасці.

6. Нізкая і аб'ектыўна або суб'ектыўна шкодная якасць большасці выпушчаных прац.

7. Адсутнасць сістэмы і выразнасці ў справе падрыхтоўкі аспірантаў.

Вось характэрныя асаблівасці працы б. Аддзелу сельска-гаспадарчай эканоміі і аграрнай політыкі, асаблівасці, якія прымусілі катэгорычна паставіць пытанне аб караннай рэарганізацыі ўсяе структуры і працы Аддзелу.

IV

Рэарганізацыя Аддзелу с.-г. эканоміі і аграрнай політыкі ў Аддзел сельска-гаспадарчай эканоміі і арганізацыі сацыялістычнай сельскай гаспадаркі канкрэтызуецца ў наступным.

Перш за ўсё караным чынам змяняецца орыентацыя ўсяе навукова-даследчай працы Аддзелу з абслугоўвання індыўідуальных сялянскіх гаспадарак на абслугоўванне запатрабаванняў сацыялістычных форм сельскай гаспадаркі (саўгасы, колгасы). Гэтая пераарыентацыя працы Аддзелу адбываецца як праз змену ўсяе тэматыкі працы, так і праз змену методу яе выканання.

Калі рабочыя пляны былога Аддзелу амаль зусім ня мелі ў сабе гэм з калгаснага і саўгаснага будаўніцтва, а грунтаваліся на такіх працах, як рахунковыя запісы ў сялянскіх гаспадарках, нормы землярарыстання і праблемы недрабімасці, географічнае размяшчэнне і дынаміка форм землярарыстання, вывучэнне дынамікі сельскае гаспадаркі этнографічнае Беларусі з 1890 г. да 1915 году, зямельныя адносіны Беларусі ад другой паловы XIX стагоддзя да Кастрычнікавай рэвалюцыі і ў перыяд утварэння БССР і інш. у гэтым родзе, то плян працы рэарганізаванага Аддзелу лабудаваны на такіх працах, як складанне тыповых арганізацыйных плянаў для колгасаў розных вытворчых тыпаў, цэлы комплекс тэм па даследаванні колгасаў БССР, комплекс тэм па саўгасах БССР, па тэхнічных культурах і бульбе, па індустрыялізацыі сельскай гаспадаркі БССР, па малочнай жывёле і свіннях і г. д. Некаторыя тэмпы з мінулых гадоў, ня маючы актуальнага практычнага значэння, хоць і пастаўлены ў плян для таго, каб іх скончыць, але яны ўнесены на апошнюю чаргу як па адпаведнасці на іх энэрацыйных сродках, так і сілах¹⁾.

Індыўідуалізацыя і адгэтуль саматужніцтва ўласцівае працы б. Аддзелу знішчаецца рашучым курсам на калектывізацыю навуковых працаўнікоў Аддзелу навакол комплекснага даследавання тых або іншых праблем і паасобных тэм з сацыялістычнага будаўніцтва сельскае гаспадаркі. Гэтая калектывізацыя ў працы ажыццяўляецца як праз арганізацыю рабочых груп, працуючых на тым або іншым заданні з боку Аддзелу, так і праз абгаварэнне на пленумах і нарадах Аддзелу мэтадолёгіі падрыхтоўкі даследавання, правядзенне апытання, распрацоўку матэрыялаў і абгаварэнне літаратурна-аформленых вынікаў. Такім шляхам надаецца поўная мажлівасць дапамогі паасоб-

¹⁾ Мы ня можам тут прывесці ўсяго раб. пляну Аддзелу, таму адсылаем заінтэрасаваных да справаздачы БНД У "Грэ год працы", Менск. 1930 г., дзе змяшчаюцца звесткі аб гэтым.

ным таварышом у выпраўленьні іх памылак, мажлівасьць рашучай і жорсткай сваячасовай барацьбы супроць усякае буржуазнае, дробна-буржуазнае і інш. блытаніны, мажлівасьць колектыўнае творчасьці ў навукова-дасьледчай справе.

Пры такой організацыйнай пабудове самога мэтаду навукова-дасьледчае працы адпадае фактычна ўсякая неабходнасьць ня толькі шматлікіх, але і наогул габінэтаў. Уся кіраўнічая праца па Адзеле можа канцэнтраватца ў агульным прэзыдыуме ў складзе: загадчыка Аддзелу, яго намесьніка і навуковага сэкратара. Штат вучоных спэцыялістых, асыстэнтаў, асьпірантаў і статыстыкаў Аддзелу ў дасьледчай справе аб'яднаецца ў рабочыя групы навакол распрацоўваемых пытаньняў. Такая фактычная організацыя працы сучаснага Аддзелу, хоць фармальна ён яшчэ і не пазбавіўся наяўнасьці габінэтаў, лік якіх, праўда, зьведзены да двух: 1) габінэт сельска-гаспадарчай эканоміі, 2) габінэт організацыі соцыялістычнае сельскае гаспадаркі. Існаваньне і гэтых габінэтаў абмяжоўваецца непатрэбнаю формальнасьцю, ад якой у самы бліжэйшы час неабходна пазбавіцца. Акрамя прэзыдыуму і паказаных габінэтаў, пры Адзеле існуюць два бюро: праграмна-мэтодологічнае і сталага назіраньня за тыповымі колгасамі і саўгасамі, якія складаюцца з працаўнікоў Аддзелу і працуюць па мэтаду тых жа рабочых груп.

Праграмна-мэтодологічнае бюро мае сваёй задачай даваць консультацыі і заключэньні па праграмах як экспэдыцыйных досьледаў, так і па распрацоўцы матэрыялаў гэтых досьледаў. Гэта зусім новая організацыйная форма, якая мае на ўвазе падпарадкаваць паасобныя дасьледваньні сталаму кіраваньню колектыўнае думкі Аддзелу, дыцыплінаваць праграмы паасобных досьледаў задачам гэтых досьледаў і г. д.

Бюро сталага назіраньня за тыповымі колгасамі і саўгасамі замяніла сабою б. пры Адзеле бюро рахунковых запісаў у сялянскіх гаспадарках і мае на мэце праз абраныя гаспадарчыя базы і пастапоўку належнага назіраньня ў іх канцэнтраватца і дапамагаць навуковым дасьледваньні да запатрабаваньняў саўгаснага і колгаснага гаспадарчага разьвіцьця, зьвязаць іх належным чынам організацыйна.

Акрамя таго, Аддзелу падпарадкаваны такія самастойныя організацыі, з спэцыяльнымі штатамі, плянамі і каштарысамі, як станцыя НАП і земляўпарадкаваўчая сэкцыя.

Сэкцыя земляўпарадкаваньня, якая канцэнтруе сваю працу ў Горках, організацыя і далучна да Аддзелу с.-г. эканоміі і організацыі соцыялістычнай сельскай гаспадаркі, выходзячы з паўстаўшых актуальных праблем земляўпарадкаваньня колгасаў і саўгасаў, праблем ператварэньня земляўпарадкаваньня наогул у такія формы організацыі тэрыторыі, якія-б былі цалкам дапамаганы да сучасных тэмпаў і форм соцыялістычнай перабудовы вёскі. Над гэтымі праблемамі і сконцэнтравана праца земляўпарадкаваўчай сэкцыі.

Станцыя навуковай організацыі працы мае задачай вывучэньне і рацыяналізацыю процэсаў працы ў сельскай гаспадарцы. Базаі станцыі зьяўляюцца дасьледчыя станцыі НДІ і НКЗ, а таксама тыповыя колгасы і саўгасы. Фактычнага заснаваньня гэтая станцыя яшчэ ня мела за адсутнасьцю належных працаўнікоў. Мала таго, падрыхтоўка навуковых працаўнікоў у галіне НАП пачалася толькі з гэтага году, калі быў пасланы адзін асьпірант для падрыхтоўкі на Кіеўскую станцыю НАП. Падобнае да ганебнасьці запушчэньне працы ў галіне НАП у сельскай гаспадарцы не зьяўляецца выпадковасьцю, наадварот, тут зноў-ткі okazалася «дальнавіднасьць» кіраваньня былой Галоў-

навукі. Так, у раней ужо памянёнай зводцы—«Навукова-дасьледчая праца па сельскай гаспадарцы»,—дзе ўхваляецца «чыстая» навука і сувязь праз яе з «сусьветнай» навукай, існаваньне станцыі НАП пры НДІ прызнаецца проста «немэтазгодным».

V.

Праца Аддзелу сельска-гаспадарчай эканоміі і арганізацыі сацыялістычнай сельскай гаспадаркі па вырашэньню тых або іншых праблем з колгаснага і саўгаснага будаўніцтва павінна грунтавацца на пэўных даных. Данымі гэтымі зьяўляюцца маючыяся ў БССР матар'ялы літаратурныя і сырыя, матар'ялы стацыянарных дасьледваньняў (ра-хункаводзтва і гадавыя справаздачы колгасаў і саўгасаў, хрономэтраж) і матар'ялы спэцыяльна арганізаваных экспэдыцый. За пасьлярэволюцыйныя часы на БССР назьбіралася шмат матар'ялаў па сельскай гаспадарцы; матар'ялы гэтыя параскіданы па розных установах і ня маюць належнага выкарыстаньня. Шмат чаго з гэтых матар'ялаў можа быць выкарыстана і неабходна выкарыстаць. Таму Аддзел ставіць сваёй задачай усё, што мажліва, сабраць, узяць на вучот, арганізаваць архіў і наладзіць мажлівасьць выкарыстаньня ўсіх гэтых матар'ялаў.

VI.

Калі сучасны размах і тэмп сацыялістычнай рэканструкцыі сельскай гаспадаркі вымагае неабходнасьць канцэнтрацыі і павялічэньня ўвагі на навукова-дасьледчай працы і тым самым надае вялікае значэньне БНДІ імя Леніна, як асяродку і арганізатару гэтае навукова-дасьледчае працы, дык гэтым жа самым вызначаецца ня менш вялікае значэньне, у сыстэме самога інстытуту, Аддзелу сельска-гаспадарчай эканоміі і арганізацыі сацыялістычнай сельскай гаспадаркі. Гэты аддзел робіцца такім органам інстытуту, які, разам з непасрэдным абслугоўваньнем запатрабаваньняў з боку сацыялістычнай рэканструкцыі, павінен даваць кірунак ўсёе навукова-дасьледчай працы па шляху яе рацыяналізацыі. На падставе вывучэньня асаблівасьцяў запатрабаваньняў сацыялістычнае рэканструкцыі ў раёнах дзейнасьці дасьледчых станцый Аддзел павінен зрабіць ацэнку ўсіх праведзеных дасьледваньняў і плянаў дасьледчай працы як дасьледчых станцый, так і аддзелаў НДІ з боку іх дапамаганасьці да гэтых запатрабаваньняў. Выкананьне апошніх задач Аддзел ажыццяўляе праз сувязь з аддзелаў арганізацыі сацыялістычнае сельскай гаспадаркі ўсіх дасьледчых станцый, арганізацыі якіх вымагае само жыцьцё. Гэтыя аддзелы, не атрымаўшыя яшчэ належнага юрыдычнага аформленьня, ухвалены ўсебеларускай нарадай па дасьледчай справе і прызнаюцца ўсімі дасьледчыкамі як актэральная неабходнасьць. У самым хуткім часе гэтая справа атрымае канкрэтную рэалізацыю як з боку НДІ, так і НКЗ.

Аддзелы арганізаваны сацыялістычнай сельскай гаспадаркі, будучы арганізаваны па ўсіх дасьледчых станцыях і ўваходзячы ў гэтыя станцыі, як іх асноўная, кіруючая частка, алячасова зьвязваюцца і падпарадкоўваюцца Аддзелу сельска-гаспадарчай эканоміі і арганізацыі сацыялістычнай сельскай гаспадаркі БНДІ ў навуковым кіраўніцтве (увязка і запэраўжэньне плянаў дача консультацый напярэць).

Азначанымі момантамі даволі выразна і аляпальна вызначэньня месца Аддзелу ў навукова-дасьледчай справе на БССР. Тут нам хачелася-б яшчэ раз падкрэсьліць усю веліч значэньня навукова-дасьледчае працы, як падставы заманаўваньня яе належнаю ўвагаю, сродкамі і сіламі. Конфэрэнцыя аграрнікаў марксыстых, надаючы гэ-

таму пытанню вялікую ўвагу і бачачы практычныя перашкоды ў гэтай справе з боку празмернага практыцызму паасобных працаўнікоў, палічыла неабходным напісаць у сваёй рэзольцыі па дакладу тав. Мілюціна спецыяльны пункт, які кажа: «Соцыялістычная рэканструкцыя ўсяе народнае гаспадаркі і ў тым ліку сельскае гаспадаркі вымагае значнага пашырэння і паглыблення навукова-даследчай працы, якая павінна абслугоўваць інтэрэсы соцыялістычнай рэканструкцыі».

Проблемы плянавання сельскае гаспадаркі, асабліва на базе сучаснае калектывізацыі, перарастаньне больш простых відаў колгасаў у вышэйшыя формы, утварэнне буйнейшых абагуленых гаспадарак на машына-тракторнай базе, арганізацыя саўгасаў-гігантаў ва ўсіх галоўнейшых галінах сельскае гаспадаркі, арганізатарская роля пролетарыяту ў справе соцыялістычнай рэканструкцыі сельскае гаспадаркі, праблемы ктэсавае барацьбы па-за когасамі і элементаў ктэсавае барацьбы ў колгасах, праблемы тэхнікі (асабліва электрыфікацыі) і арганізацыі працы ў новых умовах соцыялістычнага будаўніцтва, ўзаемаадносін саветаў, колгасаў і спажывецкай с.-г. коопэрацыі ва ўмовах сучаснае калектывізацыі,—ўсе гэтыя праблемы падлягаюць уважлівай навукова-даследчай прапрацоўцы і тэарэтычнаму аналізу.

Разам з гэтым канфэрэнцыя канстатуе, што ў шэрагу кіраўнічых працаўнікоў як у цэнтры, так і на мясцох існуе недаацэнка неабходнасці тэарэтычнае працы і эканомічных дысцыплін у прыватнасці. Канфэрэнцыя лічыць неабходным пакласці канец гэтай недаацэнцы тэарэтычнай працы і ў асаблівасці ў галіне эканомічных дысцыплін, выкарыстоўваючы ў практычнай працы ў поўнай меры ўсе дасягнутыя марксыцка-ленінскай аграрнай навуковай думкі».

Практычная рэалізацыя гэтае дырэктывы мае надзвычайнае галоўнае значэнне і ў нас на БССР, дзе навукова-даследчая справа толькі пачынае становіцца на ногі і патрабуе ўсямернага падтрымання.

VII

Зроблены зараз рашучы пералом і ў справе падрыхтоўкі кадраў у галіне даследчай справы па сельска-гаспадарчай эканоміі на БССР. Перш за ўсё Аддзелу давалася ачысціцца ад людзей, якія становілі сабою або батаст у навукова-даследчай справе або чужы, вяржы соцыялістычнаму будаўніцтву лягер тэарэтыкаў буржуазіі. Застаўшыся навуковыя працаўнікі былі адпаведна спецыялізаваны, а на спецыяльнасці, якія вымагаюцца жыццём і не заменчаныя, ужыты належныя захады па падрыхтоўцы людзей праз адпаведную асыпірантуру. Справа падрыхтоўкі асыпірантаў надана пэўная сыстэма: арганізаваны сэмінары, складзены пляны і праграмы падрыхтоўкі, вызначаны кіраўнікі і неабходныя камандыроўкі. Вялікім недахопам у гэтай справе з'яўляецца тое, што адчуваецца вялікі недахоп належным чынам падрыхтаваных людзей, які-б маглі быць выкарыстаны на замяшчэнне асыпіранцкіх пасадаў. Гэтая недарэчнасць павінна вырашацца ў нашых ВНУ праз больш шырокае высоўванне здольных і клясава адпавядаючых для навуковае працы студэнтаў.

Такія ў агульных рысах арганізацыйныя, тэматычныя і мэтодологічныя ўстаноўкі сучаснага стану плянавае навукова-даследчая праца ў галіне с.-г. эканоміі і арганізацыі соцыялістычнай сельскай гаспадаркі на БССР.

Плянаваньне і ідэологічнае кіраўніцтва ўсю гэтую працу сконцэнтравана ў Адзеле с.-г. эканоміі і арганізацыі соцыялістычнай сельскай гаспадаркі БНД імя Леніна. Да непасрэднага выканання гэтае

працы працягваецца шэраг навуковых працаўнікоў з пазасыцен БНДІ, асабліва з БАН і БДСГА. Для абмеркаваньня плянавых і мэтадолёгічных пытаньняў прыцягваецца шэраг ведамсцвеных працаўнікоў, як НКЗ, Колгассаюз, Дзяржплан і г. д.

VIII

Апроч непасрэдна плянавай працы, Аддзелам сельска-гаспадарчай эканоміі і арганізацыі сацыялістычнай сельскай гаспадаркі разгорнута даволі шырока дасьледчая праца больш інтэнсыўнага характару. Гэтая праца носіць характар нібы грамадзкае нагрузкі працаўнікоў Аддзелу і канцэнтруецца, па-першае, навакол выстаўкі, па-другое, навакол шэфскае працы над Жлобінска-Рагачэўскім агроіндустрыяльным комбінатам і, па трэцяе, навакол БДВ па выданьню масавае навукова-папулярнае літаратуры.

Для выстаўкі працаўнікамі Аддзелу распрацоўваецца і экспануецца каля 10 тэм. Акрамя таго, шэраг працаўнікоў Аддзелу ўдзельнічае непасрэдна ў арганізацыйнай працы выстаўкі ў якасьці загадчыкаў аддзелаў.

Па Жлобінска-Рагачэўскім агроіндустрыяльным комбінате вядзецца праца па складаньню арганізацыйных плянаў на паасобных гаспадарчых адзінкі, па арганізацыйнай сувязі паасобных адзінак з агульным кіраўніцтвам па комбінату, па рацыяналізацыі рахункаводзтва і вучоту працы, а таксама распрацоўваецца каля 5 тэм з будаўніцтва ў гэтым комбінате. Тэмы гэтыя ахапляюць паасобныя галіны сельскай гаспадаркі і індустрыялізацыю ўсяго комбінату.

Па БДВ працаўнікамі Аддзелу распрацоўваецца каля 15 тэм, на якія будуць напісаны навукова-папулярныя брошўры часткова для вясьнянай пасяўной кампаніі, а часова для асьнянай.

Калі дадаць да ўсяго сказанага яшчэ кансультацыі працаўнікоў розных устаноў і ўдзел у цэлым шэрагу курсаў, то атрымаецца малюнак надзвычайна вялікай працы, якую зараз ажыццяўляе Аддзел з сваімі параўначна нязначнымі сродкамі і сіламі. Вялізная нагрузка вымагаецца запатрабаваньнямі жыцця, на якія дагэтуль не зварахвалася ўвагі, і таму ўтварыўся вялізны разрыв паміж тэорыяй і практыкай, які неабходна запоўніць у чым-бы та ні стала.

Для сваячасовага і добра якаснага выкананьня ўсяе гэтага, бязумоўна, вялізнай працы Аддзел разгортвае сацыялістычнае спаборніцтва, на якое ён выклікаў Аддзел сельска-гаспадарчай эканоміі і статыстыкі Дзяржаўнага інстытуту дасьледчай агрономіі ў Ленінградзе. Сваячасовае-ж выкананьне гэтай вялізнай працы і выкананьне на базе матэрыялістычна-дыялектычнага мэтаду, у духу поўнай адпаведнасьці дырэктывам камуністычнае партыі і савецкай улады па ўзмацненьню тэмпу сацыялістычнага будаўніцтва ў сельскай гаспадарцы на базе і пры кіраўнічай ролі індустрыі, дапаможа Аддзелу, а разам з гэтым і ўсяму НЛІ імя Леніна, ня толькі поўнасьцю дапамагчы сваю працу да запатрабаваньняў сацыялістычнага будаўніцтва ў сельскай гаспадарцы, але і папярэдзіць гэтыя запатрабаваньні.

Толькі пры гэтай умове праца Аддзелу, як і наогул навукова-дасьледчая праца зойме належнае ёй месца ў сацыялістычным будаўніцтве і пачне ствараць тую «сапраўдную тэорыю», аб якой гаварыў тав. Сталін на Ўсесаюзнай канфэрэнцыі аграрнікаў-марксыстаў тэорыю, якая «дае практыкам моц орыентоўкі, яснасьць перспэктывы ўпэўненасьць у рабоце»

Г. Бондар

Пакончыць з рэшткамі нованародніцтва

З поваду кнігі Доўнар-Запольскага «Народное хозяйство Белоруссии»

«Ідучы па шляху марксавай тэорыі, мы будзем набліжацца да аб'ектыўнай ісціны ўсе больш і больш, ніколі ня вычэрпваючы яе; ідучы-ж па ўсякаму іншаму шляху, мы ня можам прысці ні да чаго іншага, апроча блытаніны і ілжы».

Ленін—«Матэрыялізм і эмпірыкрытыцызм».

У даным артыкуле мы разгледзім працу профэсара Доўнар-Запольскага «Народное хозяйство Белоруссии». Зусім ня варта-б было траціць час на разбор тэтае кнігі, якая выдадзена яшчэ ў 1926 г., каб ёй не карысталіся і ў сучасны момант. Тое-ж, што яна зьяўляецца ня толькі матар'ялам, але нават падручнікам для студэнтаў, прымушае нас разгледзець тэту твор з пункту гледжанья таго, наколькі падыходзіць ён, як падручнік, на якім выходзіць наша вузаўская моладзь.

I.

Прычыны ўпаду прыгоннага права ў былой Расіі ў сучасны момант вывучаны і досыць вядомы. У асноўным яны заключаюцца ў разлажэньні натуральнай гаспадаркі пад уплывам пранікненьня капіталу і капіталістычных адносін, бо як раз напярэдадні ўпаду прыгону назіралася значнае ажыўленьне ў разьвіцьці прамысловасьці і гандлю. Хуткае разьвіцьцё ў краіне капіталістычнай гаспадаркі і фабрычна-заводзкага вытворства патрабавала пераходу ад прыгоннай працы да вольнанаёмнай.

Паднявольная праца аказалася ня выгоднай ня толькі для прамыслоўцаў, але і для большасьці памешчыкаў. Паступовае ўцягненьне сельскай гаспадаркі былой Расіі ў рыначныя адносіны ўтварыла цэлы рад эканамічных супярэчнасьцяў. Памешчыкі, зрабіўшыся прадпрыемцамі, мелі большую патрэбу ў грошак, мацней націскалі на прыгоннага селяніна і за кошт скарачэньня сродкаў спажыванья апошняга павялічвалі сваё вытворства.

Аднак, тая сыстэма вытворства, якая можа існаваць пры натуральным ладзе гаспадаркі, пры нізкіх хлебных цэнах і заняпадзе хлеба нага вывазу, зусім не адпавядала новым буржуазна-капіталістычным адносінам у сельскай гаспадарцы. Памешчык-прадпрыемец, як вырабляў хлеб ня толькі для ўнутранага, але і для знешняга рынку, прымушаны быў перабудаваць сваю гаспадарку на новых капіталістычных асновах. Разам з прадпрыемцамі ў прамысловасьці—памешчык, пераканаўшыся на практыцы ў перавагах вольнанаёмнай працы перад паднявольнай, прыгоннай. Гэта ідэя пранікла ў рады памешчыкаў яшчэ да рэформы 1861 году; яна прымусіла некаторых з іх ліквідаваць сваю прыгонную гаспадарку яшчэ да рэформы і ўвесці капіталістычныя формы гаспадаранья.

Але, калі консерватыўнасць памешчыкаў і аграрны крызіс напярэдадні рэформы затрымалі на некаторы час ўпад прыгону, дык з канцом гэтага крызісу і з ажыўленьнем на сусьветным рынку адбыўся ўжо поўны зрух у галовах памешчыкаў і ўраду. Мы бачым, такім чынам, што зьнешнія і ўнутраныя рыначныя адносіны разлажылі прыгонную гаспадарку і прымусілі ўрад формальна аслабіць сялян ад прыгоннай залежнасьці і тым самым памагчы развязаць капіталістычныя адносіны. Вось тыя прычыны, якія прывялі да падзення прыгоннага права.

Здавалася-б, няма патрэбы даводзіць, што рэформа, вядома, была прогрэсам па шляху разьвіцця гаспадаркі, але праводзілася памешчыцкім урадам і выключна ў інтарэсах капіталістаў і памешчыкаў. Для сялянства-ж рэформа прастаўляла паўтарэньне прыгонных адносін, пры тым нават у больш цяжкіх разьмерах. Летнін з гэтага поваду пісаў наступнае: «Сялян вызвалілі ў Расіі самі памешчыкі, памешчыцкі ўрад самадзяржаўнага цара і яго чыноўнікі. І гэтыя «вызваліцелі» так павялі справу, што сяляне вышлі на волю абарванымі, як жабракі, выйшлі з няволі ў памешчыкаў у няволю да тых жа памешчыкаў і іх стаўленьняў» (т. XI, ч. II, стр. 220). Уся сыстэма вылічэньня сялянскіх павіннасьцяў за «зямлю і волю» па існасьці захоўвала іх ранейшую залежнасьць ад памешчыка. Але зусім іншае гаворыць Доўнар-Запольскі.

Так, калі «прыгоннае права прыносіла усе ўласныя яму жахі», дык зусім іншае атрымала сялянства пасля рэформы. Паводле Доўнар-Запольскага выходзіць, што «... сялянства атрымала свабоду, пэўная частка яго мала знайсці працу ў разьвіваючыхся гарадох на фабрыках і заводах, маючы да таго-ж для гарадзкіх і фабрычных промыслаў навыкі, набытыя ў прыгонную эпоху». «Беларускі селянін быў вызвалены ў эпоху, якая адбывалася на сабе ўсе адзнакі глыбокага заняпаду гаспадарчата жыцця краіны» (ст. 1), і далей: «Калі ўзважваем усе гэтыя ўмовы нізкай гаспадарчай структуры Беларусі прыгоннай эпохі, адсутнасьць капіталаў, беднасьць і прыніжанасьць вёскі, раскошу панскага двара, дык пачынаеш разумець прычыны маруднага нарастаньня добрабыту ў эпоху наступіўшую за вызваленьнем. Беларускі народ атрымаў магчымасьць самастойна і для сябе абрабляць сваю неўрадлівую зямлю ў момант найвялікшага аб'яднаньня яго гаспадаркі, у такі цяжкі момант свайго гаспадарчага жыцця, у якім ён, відаць, ніколі раней ня быў і ў якім адначасова не знаходзіліся яго паўднёвыя і ўсходнія пабрацімы—украінцы і велікарусы» (ст. 7). «Селянін выйшаў з рэформы вольным, з зямлёй, якія на першы час маглі задаволіць у аграмаднай большасьці наяўнае пакаленьне» (ст. 66) Поўная ідэалізацыя рэформы

Як бачым, паводле Доўнар-Запольскага, увесь цяжар, які прышлося несці сялянству наогул і беларускаму ў часнасьці, абумоўлены эпохай прыгону. Рэформа-ж прынесла з сабою для сялянства «вызваленьне» і магчымасьць працаваць «самастойна і для сябе». А калі гэта так, значыцца, стварылася магчымасьць эаномічнага ўздыму гаспадаркі. Аб гэтым Доўнар-Запольскі піша з усёй шчырасьцю, вась паслухайце. «У пасьцідзесятых гадох насельніцтва напавілася пасля прыгоннай эпохі і ў семідзесятых адчувала сябе эаномічна найбольш устойлівым» (ст. 13). Далей Доўнар-Запольскі пачынае сьпяваць проста такія хвалебныя гімны паслярэформенаму часу, нібы сапраўды рэформа прынесла беларускаму селяніну вызваленьне і магчымасьць паспяховага гаспадарчага разьвіцця. Так, ён піша: «...у галіне сельскай гаспадаркі, больш таго, іменна ў галіне сялянскай гаспадаркі Беларускі народ зрабіў, як пабачым, вялізарныя посьпехі, абагнаў сваіх

II

Марксызм сьцьвярджае, што ў аснове прогрэсу народнай гаспадаркі ляжыць разьвіцьцё вытворчых сіл краіны, і што з заняпадам вытворчых сіл адбываецца і процэс заняпаду гаспадаркі. Але ёсьць пэўнае вучоныя, якія не разумеюць гэтага асноўнага марксыцкага палажэньня аб прымаце вытворчых сіл. Яны сьцьвярджаюць адваротнае, што рухавіком прогрэсу грамадства зьяўляецца насельніцтва і што пры яго павялічэньні ідзе больш шпаркім тэмпам і разьвіцьцё народнай гаспадаркі наогул і сельскай гаспадаркі ў часнасьці. У нас, у БССР, таксама ёсьць такія працаўнікі, якія стаяць на гэтым антымарксыцкім пункце гледжаньня. Так, Бонч-Асмолаўскі ў сваёй працы «Эвалюцыя сельскага хозяйства БССР с 80-х годов прошлого столетия до настоящего времени (1924 г.)», якая зьмешчана ў часопісі «Савецкае будаўніцтва» за 1926 г., піша: *«У аснове эвалюцыі сельскай гаспадаркі, як адной з праяўленьняў-соцыяльна-экономічнага разьвіцьця наогул, ляжыць процэс павялічэньня насяленьня»*. І далей на працягу ўсяго артыкулу выводзіць залежнасьць пашырэньня засеўнай плошчы, рост ураджайнасьці і г. д. ад росту насяленьня. Вядома, марксызм не адмаўляе таго, што насяленьне зьяўляецца адным з фактараў эвалюцыі, але лічыць, што гэта ёсьць не асноўны фактар, бо ён сам па сабе зьяўляецца функцыяй, велічынёй, якая залежыць ад грамадзкіх адносін.

Доўнар-Запольскі таксама ставіць у непасрэдную залежнасьць разьвіцьцё вытворчых сіл і гаспадарчую структуру краіны ад росту і разьмеркаваньня насельніцтва.

Ар. анізацыйна-вытворчая аснова сялянскай гаспадаркі зьвязваецца ім з наяўным запасам рабочай сілы сям'і, а значыцца, і ўзроўнем спажывецтва. Так, на старонцы 14-й мы чытаем: *«Ёсьць рад умоў, якія зьвязваюць гаспадарчую структуру краіны з тымі ці іншымі суадносінамі росту і разьмеркаваньня насяленьня. Сярод гэтых умоў застасаваньне масы працы да земляробства мае цесную сувязь з наяўнасьцю мужчынскага складу рабочых і з яго суадносінамі да агульнага складу сям'і. Больш высокі склад мужчынскага рабочага персоналу ў сям'і забяспечвае сельска-гаспадарчай працы большыя дасягненьні. Цесна»* сувязь колькасьці рабочых мужчынскага роду з палепшанай сялянскай гаспадаркай некалькі разоў ужо адзначалася ў нашай літаратуры. Яна закранута была ў аднэй з прац Каўцкага, а не так даўно добра разьвіта проф. Чаянавым на прыкладзе Яраслаўскай гаспадаркі». І далей на старонцы 15-й Доўнар-Запольскі надзвычайна ясна і выразна падкрэсьлівае залежнасьць сялянскай гаспадаркі, яе беднасьць і багацьце ад колькасьці рабочых рук у сям'і. Так, ён піша: *«Гаспадарчая моц сялянскай сям'і самымь сьціслым спосабам зьвязана ня толькі з разьмерам зямлі, але і з колькасьцю рабочых рук у сям'і. Сялянская сям'я ўстойліва трымаецца, калі яна мае сярэдня-выстарчальную колькасьць рабочых рук, яна багачее, ператвараючыся ў колектыў з большым лікам рабочых, і занепадае, марнее па меры зьмяншэньня ў ёй рабочай сілы»*. (Падкрэсьлена намі). З гэтых вынітак выходзіць, што Доўнар-Запольскі стаіць на пункце гледжаньня нованароднікаў, абараняючы працаспажывецкую тэорыю разьвіцьця сялянскай гаспадаркі.

Погляды нованароднікаў выплывалі з нібы-та «асобных» законаў разьвіцьця сялянскай гаспадаркі, таму яны стварылі і асобную праца-спажывецкую ці арганізацыйна-вытворчую тэорыю. Так, выдацьны прадстаўнік гэтай тэорыі, проф. Чаянаў, на якога спасылаецца ў сваёй кніжцы Доўнар-Запольскі, пісаў: «Кладучы сялянскую гаспадарку

усходніх суседзяў». (Ст. 7; падкрэслена ўсюды намі). Вось як добра выглядзіць перыод пасля рэформы 1861 году паводле слоў Доўнар-Запольскага.

Няверная ацэнка рэформы і ўсяго паслярэформенага часу пры-
 вяла і да няверных вывадаў, зусім не адпавядаючых рэчаіснасці. Нам
 вядома тая ацэнка, якую далі рэформе марксысты. Вядома і тое, што
 сялянства пасля рэформы апынулася яшчэ ў большай залежнасці ад
 памешчыкаў і капіталістаў. Гэтаму дапамагалі такія моманты, як ска-
 рачэнне тае зямельнай плошчы, што была раней у карыстанні сялян.
*недахват сенажаці і выганаў, дрэнная якасць сялянскай зямлі, не-
 дахват жыллы, кругавая парука, адсутнасць крэдыту і г. д.*

У сувязі з усім гэтым селянін, вызваліўшыся ад платы натураль-
 ных павіннасцяў памешчыку, прымушаны быў несці перад паме-
 щыцкай дзяржавай шэраг іншых больш цяжкіх грашовых павіннас-
 цяў. Замест мінулага падушнага падатку, дзяржаўнага збору, на ся-
 лянства ляглі выкупныя плацяжы за зямлю памешчыкаў, аброчны па-
 датак за зямлю быўшых дзяржаўных сялян, дзяржаўны земскі збор,
 мясцовыя земскія зборы, падушны падатак, мірскія зборы, рэкруцкія
 зборы і інш. Усе гэтыя плацяжы ўзраслі у параўнанні з дарэфор-
 менымі і абсалютна, асабліва ў грашовай сваёй частцы. Яны ляжылі
 на сялянскую гаспадарку нязносным ярмом. Так, агульная сума збораў
 плацяжоў у некаторых мясцовасцях перавышала ў 5 разоў агульны
 даход ад усяе гаспадаркі. (Гл. працу Батурынскага «Аграрная політы-
 ка царскага правіцельства»)

Хіба пасля гэтага можна гаварыць аб «вялікіх успехах», якія
 мела беларускае сялянства ў выніку рэформы?

Сялянства, «вызваленае» ад значнай часткі лепшай зямлі, што
 находзілася ў яго карыстанні, павінна было з паменшаных надзелаў
 здабываць значна больш сродкаў для выканання павіннасцяў, пры-
 чым ужо не праз памешчыка, а самастойна і непасрэдна праз рынак,
 рэалізуючы свае продукты ў грашовую форму. Свае зямлі ў сялян не
 хапала, і зямля памешчыка пастарому, як і ў час прыгону, за грашо-
 вую плату, а часта нават і за натуральную плату апрацоўвалася сялян-
 ствам, сялянскім інвэнтаром і жыллем.

Рэформа была праведзена так, што і пры новых умовах пера-
 мыткі прыгоннай гаспадаркі і адносінаў захаваліся яшчэ на доўгі час.
 Рэформа дала ў рукі памешчыка новыя эканамічныя магчымасці
 ўплыву на сялянскую гаспадарку для выціскання з яе яшчэ большых
 даходаў. Размер гэтых даходаў ад эксплуатацыі сялянскай гаспа-
 даркі быў настолькі значны, што ў параўнанні з ім ня мела часта для
 памешчыка ніякай карысці ўласная гаспадарка на капіталістычных
 пачатках.

Гэта ўсё разам дагэту затрымлівала магчымасць узмацнення
 развіцця вытворчых сіл, асабліва ў галіне сельскае гаспадаркі. Невы-
 старчальна забяспечанае зямлёй, абцяжаранае нязноснымі плацяжамі
 і падаткамі сялянства пасля «вызвалення» патала ў яшчэ большую
 залежнасць ад памешчыка, чым нават да рэформы.

Вось якую «волю» і «успехі» атрымала сялянская гаспадарка
 пасля рэформы, калі падыйсці правільна да асвятлення гісторыч-
 ных фактаў. Паводле ж кніжкі Доўнар-Запольскага выходзіць зусім
 адваротнае: рэформа выглядае ў яго мерапрыемствам, якое дало ся-
 лянству «волю» і «вялізарныя» ўспехі беларускаму народу ў справе
 развіцця сельскай гаспадаркі. Да чаго можна сказаць факты жыцця
 маўклівай старухі-гісторыі.

ў аснову будучага народна-гаспадарчага ладу ў Расіі, мы павінны ўлічваць, што яна самой прыродай сваёй адрозніваецца ад гаспадаркі капіталістычна-арганізаванай, у рамках якое мы прывыклі звычайна вырашаць эканамічныя праблемы. Гаспадарка сялянская ёсць раней за ўсё гаспадарка сямейная, увесь лад якой вызначаецца разьмерам і складм сям'і, якая вядзе гаспадарку, суадносінамі яе спажывецкіх запатаў, яе рабочых рук».

Як бачым, асновай эканомікі сялянскай гаспадаркі, паводле гэтай тэорыі, зьяўляецца працоўны спажывецкі яе характар, які грунтуецца на «біолёгічна-сямейным пачатку». У аснову ўсяго эканамічнага разьвіцьця нованароднікі кладуць біолёгічны фактор, якім зьяўляецца рост насяленьня. Такім чынам, уся тэорыя набывае не соцыяльны характар, а натуралістычны. Адсюль для людзей, што прытрымліваліся гэтай тэорыі, была незразумелай соцыяльна-эканамічная існасьць і супярэчнасьці, уласцівыя сялянскай гаспадарцы, разьядаемай капіталізмам, і было незразумелым, што сялянства не прадстаўляе сабою аднародную масу, як гэта думалі народнікі, а пад уплывам капіталізму яно разлагалася на паасобныя соцыяльныя пласты. Гэтага зусім ня бачылі і не разумелі нованароднікі.

Палажыўшы ў аснову разьвіцьця сельскае гаспадаркі сямейны пачатак, нованароднікі праглядалі ў вёсцы клясы і клясавыя змаганьне. Яны дайшлі да цьвярджэньня, што капіталізм у вёску не пранікае, што ён ня мае там базы. Яны лічылі, што калі сялянская гаспадарка працуе толькі для таго, каб задаволіць свае ўласныя спажывецкія патрэбы, дык яна ў сваім вытворстве не залежыць ад рынку і не вызначаецца ўзроўнем цен. Так Чаянаў у сваёй кніжцы «Основные идеи и формы организации крестьянской кооперации» пісаў: «Вялікая галіна народнае гаспадаркі, у выглядзе сельскагаспадарчага вытворства, пабудавана ў большай сваёй частцы не на капіталістычных пачатках, а на пачатках працоўнай сямейнай гаспадаркі, якой уласцівы іншыя мотывы гаспадарчай дзейнасьці і нават іншае разуменьне выгаднасьці». Як бачым, гэта тэорыя прыводзіла да неразуменьня агульната разьвіцьця сельскай гаспадаркі, прадукцыйных сіл, а значыцца, і неразуменьня тых соцыяльных адносін, таго клясавога змаганьня, якое адбываецца ў вёсцы ў сувязі з яе дыфэрэнцыяцыяй.

Прадстаўленьне аб сялянскай гаспадарцы, як біолёгічным адзінстве, прыводзіла народнікаў і да няверных вывадаў.

Пад агнём марксыцкай крытыкі, у асаблівасьці крытыкі Леніна, якая грунтавалася на правільным аналізе рэчаіснасьці, старое народніцтва, ідэалізаваўшае натуральную сялянскую гаспадарку, прымушана было значна адступіць. Наяўнасьць розных клясавых груп у сялянстве, процэс далейшай дыфэрэнцыяцыі, бязупыннае вылучэньне ім пролетарыату і буржуазіі—усё гэта з усёй яснасьцю было ўскрыта і паказана ў ленінскім «Разьвіцьці капіталізму ў Расіі». Ленін пісаў: «Сямейная коопэрацыя, аб якой любілі талкаваць нашы народнікі, зьяўляецца, такім чынам, базісам капіталістычнай коопэрацыі».

Погляд на сялянства і яго гаспадарку, як на ізоляваную масу, якая жыве сваім аўтаномным жыцьцём і мае ў аснове біолёгічна-сямейны фактор, выключаў магчымасьць правільнай пастановкі і выпяшчэньня пытаньня аб соцыяльнай прыродзе сялянства, аб уласцівых яму супярэчнасьцях і дыфэрэнцыяцыі. Соцыяльна-эканамічныя катэгорыі замяняліся народнікамі, а пазьней нованароднікамі, пэрыёдычнымі катэгорыямі. Адсюль і вучэньне аб «асобных шляхах» разьвіцьця сялянскай гаспадаркі, адмаўленьне клясавай розьніцы ў сялянскай гаспадарцы, аб'ясьненьне маемаснай розьніцы сярод сялянства «праца-

спажывецкім баянсам». Разглядаючы сялянскую гаспадарку, як «асобны арганізм», орыентуючыся на заможную частку вёскі, як найбольш моцную і на іх думку прогрэсыўную, нованароднікі па істоце зьяўляліся простымі выразіцелямі капіталістычных тэндэнцый у вёсцы.

Нованароднікі, будучы прадстаўнікамі дробна-буржуазнай тэорыі, сталі на абарону захавання дробнай гаспадаркі, замаскоўваючы гэтым абарону інтарэсаў кулацкай часткі сялянства. На гэтым антымарксыцкім пункце гледжання стаіць і Доўнар-Запольскі, які разьвіцьцё сялянскай гаспадаркі таксама ставіць у залежнасьць ад натуралістычных фактараў, ад наяўнасьці ў сям'і рабочых рук.

III

Народнікі ў мінулым і нованароднікі ў сучасным, абараняючы дробнае вытворства ў сельскай гаспадарцы, грунтаваліся на ідэолёгі дробнага зямельнага ўласьніка. Народнікі сыцьвярджалі, што дробнае вытворства пануе ва ўсіх краёх і ў прыватнасьці ў рускай сельскай гаспадарцы. Усе прадстаўнікі дробна-буржуазнай політычнай эканомікі заяўлялі, што дробная сялянская гаспадарка мае перавагу над буйнай, сваю гэту думку яны абасноувалі тым, што ў складзе засеваў інтэнсыўныя культуры ў сялянскай гаспадарцы складаюць большы процант, чым у буйнай памешчыцкай гаспадарцы. Іншымі словамі, на іх думку буйнае вытворства ў земляробстве адбівае экстэнсыўны характар. На гэтым дробна-буржуазным пункце гледжання стаіць і Доўнар-Запольскі.

Так на старонцы 150-й мы чытаем: «Сялянства вельмі ахвотна імкнецца да інтэнсыфікацыі свайго ўчастку. Гэта адносіцца і да рускага сялянства (Пешахонаў) і яскрава даводзіцца на прыкладах нават парцэлярнай гаспадаркі Даніі і Бельгіі».

Нам вядома, што ў якасьці моцнага аргумэнту ў абарону перавагі дробнай гаспадаркі нованароднікі: Чаянаў, Чэлінцаў, Макараў і іх аднадумцы прыводзілі даныя аб вытворстве тэхнічных культур. Доўнар-Запольскі ў гэтым пытаньні таксама знаходзіцца на пазыцыях нованародніцкай дробна-буржуазнай школы.

Выходзячы з даных беларускай рэчаіснасьці, ён констатуе, што засевы ільну маюць месца ў большай меры ў дробных сялянскіх гаспадарках і ў меншай меры або і зусім ня маюць месца ў буйных памешчыцкіх гаспадарках. Доўнар-Запольскі піша: «Калі ў справе бульбянае культуры сялянская гаспадарка павінна была конкураваць з памешчыцкай і вышла пераможцай з гэтай конкурэнцыі, дык ільняная культура, як мы ўжо ведаем, ёсьць найбольш сялянская. Па самай сваёй існасьці культура ільну—сялянская культура».

Памешчыцкая гаспадарка не магла конкураваць таму, што ільняное валакно, агрыманае у сялянскай гаспадарцы, зауседы таней капітала, чым у памешчыцкай. Таму і заўважалася ў ільняных раёнах такое жыцьцё: памешчыкі пачынаюць разводзіць ільняную культуру, здражу-ж ёю пачынаюць цікавіцца і разводзіць вакольнія сяляне; але тады цана валакна падае ў данай мясцовасьці, і памешчыкі прымушаны здаваць сялянам у арэнду пад лён гэтыя землі. Справа ў тым, што на ільняную культуру селянін амаль выключна аддае той час, які ў яго застаецца вольным ад іншых палявых работ, і часткова «зімні час». (Там-жа)

Як бачым, ізноў такім угрунтаваньнем перавагі засеваў інтэнсыўных культур у дробнай сялянскай гаспадарцы служыць той жа народніцкі аргумэнт—гэта наяўнасьць рабочай сілы ў сялянскай гаспадарцы, яе «праца-спажывецкі баянс».

літыка-эканамічнага сэнсу і ўжосна ўводзіць у заблуджэнне. Яно пазбаўлена сэнсу, бо пры ўсіх і ўсялякіх грамадзкіх укладах гаспадаркі дробны земляроб «працуе»: і пры нывольніцтве, і пры феўдальстве, і пры капіталізме. Слова «працоўны» ёсць пустая фразы, беззмястоўная дэкламацыя, якая прыкрывае карыснае для аднаго толькі. Слова «працоўны» ўводзіць у заблуджэнне, абманьвае публіку, бо яно намякае на адсутнасць наёмнай працы». (Т. IX, ст. 197).

Пасля такой зніштажаючай крытыкі, пад якую падвеў Ленін тэрмін «працоўная гаспадарка», зусім недарэчна выглядае разуменне гэтага гаспадаркі па Доўнар-Запольскаму, бо ён залічаў у «працоўную гаспадарку» нават дробных памешчыкаў, чым яшчэ больш паглыбіў распылулівасць гэтага разумення. Так, на старонцы 47 мы чытаем: «у рубрыку працоўныя ў нашых падліках уводзяць уладанні да 100 дзесяцін, г. зн. усе віды дробнага землеўладання». Непрацоўнай формай зямлякарыстання Доўнар-Запольскі лічыў толькі «такое зямлеўладанне, якое пачынаецца ад 100 дзесяцін зямлі». (Там-жа). Пасля гэтага з ўсёй выдавочнасцю выступае ўся бессэнсоўнасць разумення працоўнай гаспадаркі. Вось чаму і тыя вывады, якія робіць Доўнар-Запольскі (старонка 61) адносна некаторых перамог працоўнай гаспадаркі над капіталам, зьяўляюцца ілжывымі вывадамі, бо і ў працоўнай гаспадарцы залічыў самыя звычайныя, хаця параўнальна і дробныя памешчыцкія гаспадаркі. Калі палажыць у аснову пры аналізе той ці іншай зьявы няверную мэтадологію, дык, вядома, і вывады будуць няверныя.

Усім вядомы і агульнапрызнаны той факт, што на працягу ўсяго свайго развіцця чалавеку прышлось весці змаганне з прыродай для таго, каб забяспечыць сябе неабходнымі прадуктамі спажывання.

Бясспрэчна і тое, што чым ніжэй была ступень развіцця тэхнікі, тым больш трэба было траціць працы для здабывання сродкаў існавання. Наводзе Доўнар-Запольскі выхадзіць як раз уварот. У мінулым шчы былі ўсялякіх асаблівых труднасьцяў прырода давала чалавеку свае плады. Так, на старонцы 142 чытаем: «...у сярэднія стагоддзі прырода сама ўсё давала селяніну, патрабуючы ад яго толькі прымітыўнай працы». Выходзіць, што, чым далей ідзе развіццё грамадства, тым больш трудным робіцца працэс здабывання прадуктаў.

Так сьцьвярджалі і сьцьвярджаюць усе тыя, а разам з імі і Доўнар-Запольскі, хто абараняе «закон» змяншаючай прадукцыйнасці паслядоўных затрат, або, як ён яшчэ завецца, «памынаючай ураджайнасці глебы». Соцыяльная існасць гэтага «закона» марксыстамі ўскрыта ў выстарчальнай меры. Даказана, што «закон» гэты паводле выразу Леніна ёсць ня што іншае, як «бессэнсоўная абстракцыя». Буржуазныя-ж тэорэтыкі ўводзяць гэтую «абстракцыю», якая адмаўляе прогрэс вытворчых сіл, у закон з тым, каб пытанне сацыяльнай, клясавай несправядлівасці перанесці з сферы разьмеркавання ў сферу прыродных сіл.

Для кожнага ясна, што, чым далей ідзе развіццё грамадства, чым больш узбройваецца чалавек тэхнікай, тым лягчэй яму змагацца з прыродай і падпарадкаваць яе сілы волі чалавека. Развіццё вытворчых сіл, прогрэс тэхнікі, рост ураджайнасці знаходзіцца ў галаслівай супярэчнасці з «законам» змяншаючага вытворства затрат, які абараняецца буржуазнымі і дробна-буржуазнымі эканамістамі.

Бясспрэчна, справядліва тое, што на вырошчванне культуры ільну, каняпель і бульбы патрэбна большая колькасць працы, чым на збожжавыя культуры. Але-ж гэта зусім не азначае, што буйная, капіталістычнага тыпу, гаспадарка ня мела магчымасці вырабляць гэтыя культуры.

Хутчэй—наадварот: буйнай гаспадарцы вырабляць тэхнічныя культуры значна выгадней. Факты ані не супярэчаць гэтаму. У якасці прыкладу можна ўказаць на вытворства такой інтэнсіўнай культуры, як цукровыя буракі на Украіне. Яно было сконцэнтравана амаль выключна ў буйных заводзкіх памешчыцкіх гаспадарках.

Тое-ж, што «цана валакна падае» з разьвяздзеньнем ільну ў сялянскіх гаспадарках, гаворыць не аб тым, што гэта культура больш выгадна ў дробнай гаспадарцы, а аб тым, што селянін, урэзваючы і скарачаючы свае спажываньне, прадаваў значна таней, чым гэта маглі рабіць капіталістычная гаспадарка.

Дробнабуржуазныя эканомісты даводзілі таксама, што дробная гаспадарка мае перавагі над буйнай ня толькі ў галіне сельскага гаспадарства, а і ў галіне жывёлагадоўлі. Яны бралі колькасць скаціны на адзінку плошчы ў буйнай і дробнай гаспадарцы і прыходзілі да вываду, што ў дробнай гаспадарцы скаціны на адзінку плошчы прыпадае больш, а значыцца, гэта гаспадарка і больш выгадная. Але сапраўды, узяўшы ня толькі колькасць, а і якасць жывёлы, мы прыдзем да зусім адваротнага вываду, бо, як пісаў Ленін: «Прогрэс жывёлагадоўлі працягнецца ня толькі, часамі нават ня столькі ў павялічэнні ліку, колькі ў палепшанні якасці, у замене горшай скаціны лепшай, у павялічэнні кармоў і г. д.» (т. IX, ст. 157). «Буйны вытвор у капіталістычным землеўладанні мае вялізарную перавагу над дробным якасцю скаціны на агул, якасцю рабочай скаціны ў часнасьці, умовамі ўтрымання скаціны, палепшання яе і ўтылізацыі ўгнаення». (Там-жа, стар. 164).

Няма патрэбы падрабзна разьбіраць перавагі буйнай гаспадаркі над дробнай: ужо з сказанага робіцца ясна тое, што Доўнар-Запольскі стаіць на антымарксыцкім пункце погляду ў разьвіцці сельскай гаспадаркі. Ён ідэалізуе распыленую, прасякнутую дробнабуржуазным духам сялянскую гаспадарку і тым падтрымлівае рэакцыйныя формы народнай гаспадаркі.

IV

Разабраная вышэй нованародніцкая тэорыя разьвіцця сельскай гаспадаркі ў сваёй аснове мела палажэньне, што сялянская гаспадарка ня мае прадпрыемніцкіх інтарэсаў. Кладучы ў аснову свае дзеянствы задавальненне спажывецкіх патрэб сваё сям'і, селянін знаходзіў сродак для выканання гэтай мэты ў наяўных запасах працы сваёй сям'і. Гэта тэорыя ідэалізуе, такім чынам, гаспадарчыя паводзіны селяніна. Сялянская гаспадарка, паводле гэтай тэорыі, мае свае асаблівыя самабытныя законы разьвіцця і не падпарадкоўваецца ў сваёй эвалюцыі агульна-капіталістычным законам.

З бегам часу асобныя тэорэтыкі пачалі адступаць ад «чыстатых» сваіх прынцыпаў. Пачалі прызнаваць за сялянскай гаспадаркай, спачатку, як выключэнне, а потым і як звычайную зьяву, наяўнасць капіталістычных інтарэсаў. Але ад прынцыпу *працоўнай гаспадаркі* яны і да гэтага часу яшчэ не адмовіліся, тады як паняцце *працоўнай гаспадаркі* вельмі распаўсюдзілася і ня мае ніякага сацыяльна-эканамічнага сэнсу. Ня хто іншы, як Ленін, у сваёй працы «Новыя даныя аб законах разьвіцця капіталізму ў землеўладанні», выступаў супраць гэтага бессэнсоўнага выразу. Ён пісаў: «Слова «працоўны» ня мае ніякага по-

**

Соцыялістычная рэканструкцыя сельскай гаспадаркі нанесла сьмяротны ўдар нованародніцкім тэорыям. Яна ранен за ўсе выбіла з-пад ног нованароднікаў перспектыву ўстойлівага разьвіцьця дробнай сялянскай гаспадаркі. Коллектывізацыя сельскай гаспадаркі падарвала базу нованародніцкай тэорыі, якой зьяўляўся сялянскі двор, сялянская сям'я. Рост тэхнікі вышаў за рамкі індывідуальнай сялянскай гаспадаркі, якой недаступен складаны сельска-гаспадарчы інвэнтар, як трактор, комбайн і г. д. Тэхніка аб'ягнула рамкі дробнай гаспадаркі. Гэта для ўсіх зразумела і відавочна. Бядняцка-серадняцкія масы зразумелі перавагу буйнай коллектыўнай гаспадаркі над дробнай індывідуальнай. Яны пачалі пераходзіць ад індывідуальнай гаспадаркі да соцыялістычнай, ад дробнай да буйнай, ад стыхійнай да плянаванай. Гэты факт ня мог не заставіць задумацца нованароднікаў, бо апора іх тэорыі, сям'я, як гаспадарчая адзінка, зьнікае. У апошнія часы мы назіраем, як адзін за другім георэтыкі і абаронцы дробнай сялянскай гаспадаркі адмаўляюцца ад сваіх поглядаў.

Яны самі ўжо прызнаюць шкоднасьць іх тэорыі. Але гэта ня здымае з абвесткі дню пытаньня далейшага змаганьня з гэтымі шкоднымі тэорыямі. Мы павінны быць такімі-ж жорсткімі, як і раней, у сваёй крытыцы тых прац, якія абараняюць антымарксысцкія, дробна-буржуазныя погляды ў разьвіцьці сельскай гаспадаркі. Кніжка Дюунар-Запольскага з пачатку да канца як раз прасякнута дробна-буржуазнымі ўстаноўкамі. З разабраных нам галоўных пытаньняў відаць, што гэта кніжка па сваёй мэтодологіі ў сваіх вывадах да іскра ад марксызму і нават той, параўнаўчы багаты лямбовы матар'ял, які сабраны ў кніжцы, у сувязі з гэтым у значнай меры траціць сваю каштоўнасьць.

Аб арганізацыі і аплаце працы ў колгасах

Бязумоўна, толькі пры ўмове правільнай арганізацыі працы і яе галоўнае, побач з выпраўленьем зробленых у колгасным будаўніцтве памылак, гэта арганізацыя працы ў колгасах і разьмеркаваньне яе вынікаў.

Бязумоўна, толькі пры ўмове правільнае арганізацыі працы і яе аплаты колгасы будуць мець магчымасьць скарыстаць вялізарнейшую пераважнасьць калектывнае працы над дробнай сялянскай гаспадаркай.

Тав. Ленін пісаў: «прадукцыйнасьць працы—гэта ў даным падра-хунку самае важнае, самае галоўнае для перамогі новага грамадзкага таду над старым. Капіталізм стварыў прадукцыйнасьць працы нябача-ную за прыгонам

Капіталізм можа быць канчаткова пераможаны і будзе канчаткова пераможаны таму, што соцыялізм створыць новую, куды больш высп-кую прадукцыйнасьць працы» (Ленін, т. XVI, ст. 254).

Правільная арганізацыя аграмаджанае працы, поўнае і рацыяналь-нае яе скарыстаньне, бязумоўна, дасьць такую прадукцыйнасьць, якой ня бачыў капіталізм. Асноўная задача арганізацыі працы ў колгасе гэта павялічэньне прадукцыйнасьці працы членаў колгасу, якая дасьць магчымасьць меншыць добрабыт колгаснікаў

Правільная арганізацыя працы і яе аплата паможа перамагчы дробнабуржуазныя навікі, разаўе калектывную працу, створыць з бядняцка-серадняцкіх мас сялянства актыўных будаўнікоў соцыялізму.

Недастатковая яскравасьць у арганізацыі і аплаце працы ў кол-гасах; недастатковасьць яе наладжваньня выкарыстоўваецца кулакамі. Кулак гаворыць серадняку: «чаму ты робіш на лодыра-бедняка», а бедняку кажа: «ты, бядняк, будзеш рабіць, як і ў час прытону «рабілі», што бядняк і серадняк будуць рабіць на камуністых і г. д.». Усё гэта кулацкая хлусьня, якая ў вялікай колькасьці асноўнымі масамі сялян-ства і разумеецца як хлусьня, яны разумеюць, што, працуючы ў колгасе, яны працуюць выключна на саміх сябе, і ад палепшаньня становішча колгасу палепшыцца і становішча колгаснікаў. Кулацкая хлусьня вы-крываецца.

Вырашыць прадукцыйнасьць арганізацыі працы ў колгасах з-за ад-сутнасьці належнай практыкі ня так лёгка. Вядома, што гэта новая справа, і да яе трэба падыходзіць асьцярожна

Праца ў буйных калектывных гаспадарках вельмі адрозьніваецца ад працы ў асобных сельскіх гаспадарках. У гэтым пытаньні, у пы-таньні арганізацыі працы ў колгасах, павінна быць вялікая ломка звы-чак, прывычак, мэтодаў работы ў параўнаньні з асобнымі гаспадар-камі. Тут магчымы памылкі, але трэба, каб яны былі зьведзены да мі-німуму.

Побач з адлівам з колгасаў сярэдняка і другімі адмоўнымі момантамі, быў таксама і момант нявер'я яго ў правільную арганізацыю і рацыянальнае скарыстаньне працоўнае сілы.

Мэханічнае перанясеньне форм і мэтодаў арганізацыі працы буйных фабрычна-заводзкіх прадпрыемстваў у колгас ня ўсюды дало добрыя вынікі, але ўсё-ж, як гаворыцца ў перадавіцы «Правды» ад 18,IV—30 г., ня гледзячы на вялікія недахопы, колгасы да вясеньняга севу арганізавалі ня толькі жывы і мёртвы інвэнтар, але і чалавечую працу. Брыгадная сыстэма і праца колёнамі ўжо ўвайшла ў колгасны быт. З рэвалюцыйнаю шпаркасьцю добрая практыка перадавых колгасаў пераносілася і пераносіцца ня толькі ў бліжэйшыя, але і ў больш адлеглыя колгасы.

Сакавіковы пленум ЦК КП(б)Б у сваёй рэзолюцыі адзначыў: «зусім слаба праводзіцца работа па арганізацыі машынна-конных станцый. Нездавальняючая арганізацыя працы ў колгасах (падкрэсьлена мною—Ц. Д.), слаба пастаўлена работа па складаньню вытворча-гаспадарчых плянаў у колгасах, і зусім незадавальняючае сацыялістычнае спаборніцтва, як мэтод штодзённае работы». Бязумоўна, констатаваньне пленумам гэтых недахопаў аднавідае сапраўднасьці.

Трэба сказаць, што пытаньне аб арганізацыі і аплаце працы ў колгасах БССР даўка ня вырашана. Формы і нормы аплаты працы розныя ў розных колгасах. У некаторых месячная аплата даходзіць да 30-60 руб., а ёсьць колгасы, дзе яна падае да 15 руб.

У большасьці колгасаў наглядаюцца моцныя ўраўнілаўскія настроі аплаты. Спецыялізацыя і здзелшчына, а таксама іншая зацікаўленасьць да працы ў колгасах пакуль што слаба распаўсюджаны.

Формы аплаты працы і яе арганізацыя вельмі рознастайныя. На гэта пытаньне зьвярталася недастатковая ўвага. Як відаць з вопытаў, самая пастаноўка пытаньня аб аплаце працы ня ўсюды правільная.

«Трэба адкінуць усялякія разважаньні аб «заработнай плаце» ў колгасах. Колгас—колектыўная буйная гаспадарка пэўнае колькасьці добраахвотна аб'яднаных і ў большасьці зьлітых дробных гаспадарак—па сваёй прыродзе не дапускае адносінаў найманьня сваіх членаў для сваё-ж гаспадаркі, а значыцца, і катэгорыі заработнае платы. Аплата працы колгаснікаў, па сутнасьці, зьяўляецца разьмеркаваньнем па належнай сыстэме прыбыткаў колгасу («Праўда», перадавая ад 18,IV—30 г. № 107).

Наркомзем Саюзу растлумачвае, што «аплата працы ў колгасах ўтвараецца выключна на падставе вынікаў ураджаю і іншых прыбыткаў колгасаў і спажываецца грашыма і натурай». Аплата працы, разьмеркаваньне вынікаў гаспадараньня павінна весьціся па праца-днёх, улічваючы спецыялізацыю і непрацаздольнасьць.

Адным з недахопаў работы колгасаў зьяўляецца адсутнасьць плянаваньня працы ў іх. Амаль ўсе колгасы ня маюць арганізацыйных плянаў, не вызначаецца напрамак разьвіцьця кожнае гаспадаркі, адсутнічае мэтавая ўстаноўка. Гэта, вядома, перашкаджае правільнаму вядзеньню гаспадаркі і яе нормальнаму крэдытаваньню. Большасьць колгасаў ня мае нават вытворчых плянаў хаця-б на год. З ліку абгледжаных колгасаў да 1,X—29 г. толькі 30 проц. маюць наметкі гадавога вытворчага пляну.

Трэба сказаць, што за апошнія часы колгасныя арганізацыі займаліся пытаньнем арганізацыі працы ў колгасах; нават што-ні-што ўжо зроблена ў гэтым напрамку. Колгасцэнтр надрукаваў працу з нормамі выпрацоўкі, з досыць каштоўнымі паказаньнямі, бязумоўна, і не без

памылак, асабліва ў методолёгіі вылічэння баянсу працы членаў колгасаў—арцельшчыкаў, але наконт плянавацьці мала гаворыцца, каб не сказаць: нічога.

Наша савецкае гаспадарка адрозніваецца ад капіталістычнае гаспадаркі тым, што ў нас няма эксплуатацыі класы клясай, што прыбытак ў нашай гаспадарцы ідзе не ў паасобныя кішэнні, а на пашырэнне соцыялістычнае вытворчасці, на палепшанне эканамічнага, культурнага і бытавога становішча працоўных мас, і, акрамя гэтага, наша гаспадарка яшчэ адрозніваецца *плянавацьцю*, чаго ня можа быць у капіталістычных, пры прыватнай уласнасці на сродкі вытворчасці. Тав. Ленін казаў, што праз правільны падлік і плянавацьць мы прыдзем да соцыялізму. Бясплянавацьць, анархія ў вытворчасці, як бачым, у капіталістычных краінах прыводзяць да крызісаў. Працяг часу паміж крызісамі ў капіталістычных краінах час ад часу скарачаецца, і гэта ў недалекім часе прывядзе капіталізм да ўсеагульнага крызісу, у выніку якога працоўныя павінны будучь узяць уладу ў свае рукі, дабіць капіталізм і прыступіць да пабудовы соцыялізму ва ўсім свеце.

Колгаснаму будаўніцтву трэба з самага пачатку грунтоўна стаць на плянавацьць. На жаль, нашы колгасы на сёння ня ўсюды могуць хваляцца гэтым. Няможна весць гаспадарку, калі ня ведаеш, чым гаспадарка ўладае і ў якой колькасці. Дрэнна, калі кіраўнік колгасу ня ведае, колькі ў яго рабочае сілы, колькі і калі яму трэба будзе яе, дрэнна, калі невядомы матэрыяльныя рэсурсы, калі невядома, на якія мэты і ў якой колькасці яны павінны быць скарыстаны.

Усе колгасы абавязкова павінны мець вытворчы плян, усякі колгас павінен мець баянс рабочае сілы. Пляны колгасаў павінны быць ува ўсіх галінах гаспадаркі паасобку і сконцэнтраваны ў адзін агульны плян данага колгасу.

Кіраўніцтва колгасамі

Колгасам кіруе праўленне, якое абіраецца на адзін год на агульным сходзе членаў колгасу ці на сходзе ўпаўнаважаных. Праўленне складаецца з 3 альбо 7 членаў і 2-3 кандыдатаў, у залежнасці ад памераў колгасу. Старшыня нясе адказнасць за ўсю працу ў колгасе, і, калі колгас малы, ён можа кіраваць вытворчай часткай; адзін член праўлення выконвае гаспадарчыя функцыі, ён павінен рэалізаваць прадукцыю; другі член праўлення кіруе арганізацыйна-культурнай часткай, ён нясе адказнасць за пастаноўку падліку маёмасці, за працу, грошы і іншае.

Калі колгас вялікі, там могуць быць часткі: вытворчая, сельска-гаспадарчая, фабрычна-заводская, падлічальна-грашовая, арганізацыйна-культурная, бытавая і гаспадарчая. На чале гэтых частак стаяць члены праўлення. Гэтыя часткі пры неабходнасці падзяляюцца на паасобныя галіны. Вялікае значэнне мае правільнае скарыстанне аграномічнае сілы.

Уся праца паасобных галін гаспадаркі праводзіцца па раней наменаму пляну, што зацвярджаецца праўленнем. Агульны плян невялікага колгасу зацвярджаецца на сходзе членаў, а у бальных — на сходзе ўпаўнаважаных, з паслядоўнай санкцыяй куставога ці раённага аб'яднання.

Агропэрсонал узгадняе свае пляны з праўленнем, а пры практычным ажыццяўленьні—з адпаведным членам праўлення.

Разам з праўленнем збіраецца і рэвізійная камісія, якая кантрولى працу праўлення і паасобных частак яго, дапамагаючы праўленню выконваць пляны, сачыць за рацыянальнасцю мерапрыемстваў.

Уся гаспадарка колгасу падзяляецца на некалькі эканомій у залежнасці ад ёмістасці колгасу.

Пастанова Белколгасцэнтру, ад 27-ІІ-30 г., § 2, абавязвае пры размеркаванні рабсілы пакласці ў аснову брыгадны метод (падкрэслена мною—Ц. П.). Для лепшае спецыялізацыі працы і кіраўніцтва ёю складзеныя брыгады па асноўных галінах гаспадаркі павінны размяркоўвацца ў спецыяльныя групы.

Украінская практыка ведае ўвядзенне цэхаў ў колгасах да 8, гаспадарка разбіваецца на сэктары, ці, як яны інакш называюцца, стцыонары, на севазвароты, далей ідуць групы і клеткі. Клетка мае ад 200 да 400 га зямлі. Праводзіцца спецыялізацыя паасобных культур і відаў гаспадаркі па асобных колгасах. Організоўваюцца брыгады-табары, якія маюць пэўную колькасць людзей і сродкаў вытворчасці. Брыгады-табары маюць да 5 і больш трактораў.

Падлік працы і яе аплаты

Мэтодалогія падліку працы, як аб гэтым гаварылася раней, заслугоўвае вялікай увагі. Трэба так падлічыць, каб было вядома, колькі ёсць рабсілы ў адным колгасе, колькі яе ў ім будзе скарыстана і колькі неабходна, напрыклад, накіраваць на працу за межы колгасу. Пры складанні баянсу рабочае сілы колгасу трэба ўлічыць неабходнасць рабочае сілы для працы ва ўласных гаспадарках колгаснікаў і асабліва членаў сельска-гаспадарчых арцеляў.

Працаздольнымі лічацца: жанчыны ва ўзросце ад 16 да 55 гадоў, мужчыны—да 60 гадоў і падросьці—ад 14 да 16 гадоў, але, калі ўлічваць лік рабочых дзён падросьткаў, трэба браць значна менш, чым для дарослых, бо яны павінны наведваць школу. Неабходна таксама ўлічваць, што прадукцыйнасць працы падросьткаў значна меншая, чым ў дарослых, у некаторых выпадках прадукцыйнасць дарослага прымаецца за 1, а падросьтка—за 0,6 або 0,8.

У досыць каштоўным матар'яле Колгасцэнтру Беларусі, выданьня Белдзяржвыдавецтва, 1930 г., «Організацыя і аплата працы ў колгасах», пры падліку працы зусім ня ўлічана праца, якая неабходна для вядзення тае гаспадаркі, якая будзе ў членаў колгасаў, якія знаходзяцца ў сельска-гаспадарчай арцелі.

Забіраць увесь час у членаў арцелі для колгасу ці хоць бы і падлічваць усё—ёсць памылка.

На ст. ст. 7-8 памянёнае кніжкі пішацца: «Агульны лік рабочых дзён, за выключэннем дзён адпачынку і двухтыднёвага гадавога адпачынку, вызначаецца для дарослых жанчын і мужчын 280, а для падросьткаў—80 дзён»...

Для жанчын на 10 проц. змяншаецца лік рабочых дзён у тым выпадку, калі жанчыны цалкам ня вызвалены ад дробнае хатняе работы, як кухня, догляд за дзяцьмі і інш.

Калі жанчына ня вызвалена ад дробнае хатняе работы, дык ўлічваецца, што яна павінна працаваць 250 дзён у год.

Гэты падлік падыходзіць толькі для кумуны. У гэтай жа кніжцы, у адзеле падліку працы, нічога не гаворыцца пра сельска-гаспадарчую арцель.

Аўтары памянёнае кніжкі да некаторай ступені былі пад уплывам левага заскоку пры яе складанні: выпусцілі арцель, як асноўную форму колгаснага будаўніцтва, і пераскочылі праз яе да кумуны.

Дзе будзе браць колгаснік час для працы «дома», калі ён 280 дзён аддае колгасу, 52 дні—адпачынку, 10—рэвалюцыйным святам і 15 дзён знаходзіцца ў водпуску? Для працы дома застаецца ў яго толькі 8 дзён.

Гэтак складзены баянск працы арцелі будзе няправільны.

Даросламу члену арцелі неабходна дагледзець двор, падчысціць, убраць, дагледзець платы, сад, трэба забяспечыць сябе апалам, вывезці гной, узараць, забаранаваць і засеяць частку ўласнае зямлі—гарод, трэба прыбраць з поля (уласнага), прыбраць сад, гарод, скасіць, памалаціць, дагледзець кароў, авечак, свіней і т. д., некаторую частку ўласнае прадукцыі рэалізаваць, каб купіць другую частку.

Усяго гэтага ў дні адпачынку і пасля 10-гадзіннай работы ў колгасе ня зробіш, падросткі і старыя не ўва ўсіх ёсць. Незалежна ад таго, як улічана, дарослы мужчына павінен будзе ў сярэднім працаваць у сваёй гаспадарцы значную колькасць дзён. Таму колгас можа скарыстоўваць, на маю думку, каб гэта было рэальна, ня больш, як палову рабочых дзён дарослых мужчын. Што датычыцца жанчын, дык таксама 10 проц. скідкі для членаў арцелі мала.

Па беларускіх традыцыях жанчына, пры наяўнасці асобнае хаты і невялікай гаспадаркі, сама даглядае жывёлу. Ёй неабходна дагледзець кароў, свіней, авечак, птушак.

Праўда, гэтая работа займае мала часу, але ўсё-ж патрэбен час. У той сям'і, дзе будуць 2-3 працоўных жанчыны, бязумоўна, адна па чарзе будзе заставацца дома. У другіх выпадках, магчыма, па чарзе будуць заставацца суседкі дома і для дагляду хатняе дробнае жывёлы. Жанчына павінна ўдзельнічаць у прыбіранні ўласнае часткі зямлі, поліве гароду, яго ўборцы, малацьбе.

Трэба адзначыць, што беларуская жанчына шмат часу траціць, праўда ня зусім прадукцыйна, на пражу і тканьне чалатна і інш. Дарослая жанчына, член сельска-гаспадарчае арцелі, больш як 100 дзён у годзе працаваць у колгасе ня зможа.

Браць такія павялічаныя лічбы працоўных дзён у годзе для членаў сельска-гаспадарчых арцеляў будзе памылкай, якая можа прывесці да вялікага непаразумення. Можна здарыцца, што ў самы «гарачы» час ня хопіць працы, тым часам як памылкова вылічаныя лішкі часу працы колгасу накіраваны за межы арцелі.

Лік дзён, якія можна даць членам арцелі для колгасу, я бяру арыентавальна: 150—для дарослага мужчыны і 100—для дарослае жанчыны; бязумоўна, гэта ўмоўныя лічбы, яны патрабуюць дасканалага вывучэння на практыцы. Па-мойму, гэта найбольшыя лічбы, якія можна ўзяць.

Я выказваю думку прыныпова, што значную частку дзён у годзе, пры палічэнні працы, каб гэта было трывоўна, трэба заставаць членам сельска-гаспадарчай арцелі для працы ў сваёй гаспадарцы.

Як відаць з вынікаў бюджэтнага абследавання ўкраінскіх колгасаў, якое рабіла катэдра коопэраны і калектывізацыі ўкраінскага інстытуту марксызму і ленінізму ў галіне скарыстання колгасамі працоўнае сілы, камуны ў сярэднім скарыстоўваюць мужчынскае работніцкае ўсяго запасу толькі 65,8 проц., а жаночае—41,9 проц.

Сельска-гаспадарчыя арцелі скарыстоўваюць мужчынскае работніцкае 36,7 проц., жаночае—20,7 проц.

Таварыствы па агульнай апрацоўцы зямлі скарыстоўваюць мужчынскае работніцкае сілы 23,5 проц., жаночай—6,3 проц.

Калі паглядзім па раёнах, колькі па арцелях працоўная сіла скарыстоўваецца з ўсяго запasu ў процантах, дык убачым:

НАЗВА РАЁНАЎ	П а м е с л а х															
	Мужчыны	Жанчыны	Падросткі	Усяго ў сярэднім	Красны	Май	Чарэнь	Зялёны	Жалты	Верасень	Нав. дзень	Лістапад	Снежань	Студзень	Люты	Усяго
Дэсастоп, УССР	12,2	21,7	7,0	29	32,0	30,0	41,5	43	53	45	32	18	14	13,0	12	12,5
Стэп	56,8	15,6	18,0	34	38,0	42,0	44,5	56	64	42	27	26	21	20,0	23	20,5
Палессяе УССР	64,3	16,3	15,0	42	49,5	42,0	54,0	54	47	60	41	26	21	20,0	18	11,0

У гэтыя лічбы ўвайшла толькі свая працоўная сіла, а найманая ня ўлічана.

Рабочы год браўся за 305 дзён, дарослы мужчына раўняўся адзінцы, дарослая жанчына—0,8 і падростак—0,6. Калі паглядзім на скарыстанне мужчынскай рабсілы па больш намаджанай ў сэнсе скарыстання рабсілы паласе Палесся, і то толькі ў год будзе скарыстана 193 дні, па стэпу—173 дні, а па лесастэпу—толькі 130 дзён. Гэтыя лічбы кажуць, што ні ў якім разе нельга браць 280 дзён у год ад члена сельска-гаспадарчай арцелі, як гэта робяць нашы работнікі з Белколгасцэнтру. Самае практычнае, каб было жыццёва, можна ўзяць для дарослага мужчыны прыблізна 150-160 рабочых дзён у год у сярэднім.

Жанчыны ў сярэднім працуюць па Палесся ў сельска-гаспадарчых арцелях 71 дзень у год, па стэпу—60 і па лесастэпу—82 дні.

Калі мець на ўвазе, што ў украінскіх стэпавых раёнах машынізацыя сельскае гаспадаркі развіта значна больш, чымся ў Беларусь (я пакуль што пры машынах больш працуюць мужчыны, чым жанчыны), што ў гэтых раёнах у СССР зусім не практыкуецца жніво сяром,—і калі нельга машынай тое ці іншае збжжа ўзяць ці калі машын ня было, дык мужчыны касілі,—то пры іншых умовах у сярэднім жанчына будзе працаваць на гаспадарцы колгасу на працягу году ні ў якім разе ня больш, як 100 дзён. Браць 250 дзён, як гэта робіць Белколгасцэнтр, хоць-бы для падліку, бязумоўна, памылкова і ні ў якім разе не адпавядае сапраўднасці.

Падросткі скарыстоўваюцца прыблізна ў тым самым памеры, як і жанчыны, з невялікім змяншэннем.

На вялікі жаль, на сёння нельга сказаць, колькі ў сярэднім член сельска-гаспадарчай арцелі павінен працаваць «дома», пры наяўнасці невялічкае гаспадаркі, але ўсё-ж на вядзенне гэтае гаспадаркі яму трэба некалькі дзесяткаў дзён, а можа і сотня.

Памылковай будзе пастаноўка пытання, што член сельска-гаспадарчай арцелі асноўную ўвагу зьвяртае на сваю хатнюю гаспадарку, а колгас зьяўляецца для яго другараднай часткай. Паўтараю, гэта памылкова. У асноўным для члена колгасу ўвага яго і праца павінны быць сконцэнтраваны на колгасе, бо колгас—гэта тая-ж самая яго гаспадарка, ад становішча якое залежыць і становішча члена колгасу, ат. яе палепшання паляпшаюцца і культурна-бытавыя ўмовы колгасніка, паляпшаецца яго эканомічнае жыццё і г. д.

Бязумоўна, усе працоўныя дні, за вылікам тых, якія член колгасу скарыстоўвае ў колгасе, «дома» не заняты працаю, усіх вольных дзён у сваёй гаспадарцы ён не скарыстоўвае, у колгасах маецца не скарыстаная рабочая сіла, але гэта не дае права вылічваць працоўную сілу членаў сельска-гаспадарчай арцелі: мужчын на 280 дзён, а жанчын—на 250, як гэта робіць Белколгасцэнтр у сваёй кніжцы. Такі падлік увядзе ў абман, і можа здарыцца, што вельмі шкодна адаб'ецца на гаспадарцы арцелі. Працуюць вясной, улетку і палову восені па 10 гадзін, а другую палову восені і зіму—па 8 гадін.

«Мы ўстанаўліваем,—піша «Правда»,—што аплата працы ў колгасе па сутнасці ёсць разьмеркаваньне належнае сыстэмы прыбытку колгасу».

Бязумоўна, тут ураўнілаўскія тэндэнцыі не павінны мець месца, разьмеркаваньне павінна праводзіцца па праца-днях, хоць пры разьмеркаваньні працы павінна мець на ўвазе непрацаздольных едакоў. Павінны практыкавацца перамяшчэньні з менш аплачываемае працы на вышэйшую і наадварот.

Але гэтага мала, трэба працу паставіць так, каб «кожны колгаснік ня толькі адчуваў сябе арганічнаю часткаю колгасу, але і сам разам з усімі вырашаў асноўныя пытаньні колгасаў і яскрава разумеў сваю зацікаўленасьць у ўздыме прадукцыйнасьці працы. Для гэтага ў кожным колгасе трэба стварыць стымулы зацікаўленасьці колгаснікаў у выніках вытворчасьці, праводзячы сыстэму разьмеркаваньня прыбыткаў паміж членамі колгасу ня толькі на падставе падліку прапрацаваных дзён (ці гадзін), але і на падставе характару самой працы, норм выпрацоўкі і якасьці працы» (Перадавая «Правды», 18/IV-30 г.).

Праца павінна быць часовая і сталая, спецыяльная і неспецыяльная, адказная і менш адказная. Аплата робіцца па месяцах, падзённа і ад выработку, грашыма і натурай.

Лепш за ўсё, бязумоўна, праца ад выработку, але талы трэба больш звяртаць увагі на якасьць яе.

Практыкуецца аплата па разрадах, якіх устанаўляецца ад 5 да 7, пры суадносінах 1 да 2 ці 1 да 2.5; бывае, што ўстанаўліваюць свадносіны ад 1 да 3. Практычнай браць менш разрадаў—5, пры суадносінах па погляду колгасу.

Пры пяціразраднай сетцы, калі першы разрад, напрыклад падпасак, будзе атрымліваць у дзень, скажам, 50 кап., калі кожны разрад будзе павялічвацца на 40 кап., будзе так: 1-ы разрад—50 кап., 2-гі разрад—90 кап., 3-ці разрад—1 р. 30 кап., 4-ы разрад—1 р. 70 кап. і 5-ы разрад будзе атрымліваць 2 р. 10 кап.

Гэта залежыць ад эаномічнай ёмістасьці колгасу. Могуць устанаўлівацца і другія памеры аплаты. Аплата вылічана прыблізна ў дзень у грашовым эквіваленце, а выдаецца грашыма і натурай (па жаданьню колгасніка).

Пры выработку аплата практыкавацца можа так: калі, напрыклад, узораны адным канём адзін гектар, вызначаецца аплата 1 руб. 14 кап., а калі працаўнік узараў 1¼ га, то ён атрымлівае 1 руб. 43 кап. Аплата пры выработках залежыць выключна ад самога работніка: бязумоўна, колькасьць працы не павінна пацягнуць за сабой зьніжэньня яе якасьці.

Вельмі шмат хлусьні распускаецца кулакамі пра тое, што старыя паўміраюць з голаду, што ім не дадуць ні работы, ні есьці, што дзеці паўміраюць з голаду і шмат іншае кулацкае бязглуздыцы.

Бядняцка-серадняцкія масы сялянства мала ведаюць аб аплаце працы ў колгасах наогул і, у прыватнасці, мала ведаюць, як будуць забяспечвацца непрацаздольныя члены сям'і колгасніка; таму кулакі і маюць поспех у некаторых месцах у распусканні хлусьні па гэтаму пытанню.

Для забеспячэння непрацаздольных: старыкоў, дзяцей, хворых і г. д., у кожным колгасе выдзяляецца спецыяльны фонд, які зьяўляецца крыніцай для здавальнення непрацаздольных. Лік выдаваемых сродкаў устанаўліваецца праўленнем з паслядоўным зацверджаннем на агульным сходзе колгаснікаў ці ўпаўнаважаных.

Пры разьмеркаванні фонду непрацоўных трэба мець на ўвазе ў першую чаргу тыя сям'і, у якіх няма зусім працаздольных, а таксама і тыя сям'і, у якіх шмат непрацаздольных, а працаздольных мала: 1-2 асобы і 5-6 малых дзяцей.

Гэтыя сям'і павінны трохі больш атрымліваць на ўтрыманьне непрацаздольных.

У тых выпадках, калі ёсць лішак працоўнае сілы ў колгасе, колгас можа ў арганізаваным парадку накіраваць яе для працы за межы колгасу. Заработак ад адходных промыслаў членаў колгасаў застаецца ім, толькі ад 3 проц. да 10 адлічваецца ў колгас. Гэта павінна рабіцца без асаблівых скаргаў з боку работнікаў, якія ідуць на адходныя промыслы, бо іх непрацаздольныя члены сям'і атрымліваюць ад колгасу сродкі, колгас дае ім шмат розных ільгот і арганізавана ўладжвае лепш на працу.

Колгаснікі павінны разумець, што яны працуюць на сябе, а не на каго-небудзь другога. Калі колгаснікі гэта будуць ведаць і памятаць, парушэнне дысцыпліны ня будзе. На жаль, пакуль што ёсць выпадкі парушэння дысцыпліны: некаторая частка колгасу (праўда, меншая) лічыць колгас чужым, лічыць, што гэта не яго, а нейчая чужая гаспадарка.

Прыкладаў парушэння дысцыпліны шмат: нявыхад на працу, спазьненні, уход раней, чым трэба, недагляд зброі, жывёлы, нядбайныя адносіны да машыны і іншае. Наглядаецца невыкананьне загадаў кіраўнікоў працы.

Кіраўнік працы адказвае за яе, грамадзкасьць патрабуе ад яго добрага выкананьня абавязкаў, а ён, у сваю чаргу, павінен патрабаваць ад членаў арцелі, брыгады ці паасобнага чалавека належнага выкананьня абавязкаў. Дрэны той кіраўнік, які дрэнна даглядае гаспадаркі, які дрэнна выконвае тое, што яму даручаецца.

Загады кіраўніка, бязумоўна, павінны выконвацца, але, вядома, ня слепа. Калі член колгасу лічыць, што той ці іншы загад кіраўніка быў немэтазгодным, ён мае поўнае права заявіць аб гэтым у праўленне колгасу, на агульным сходзе.

З парушэннем дысцыпліны павінна весціся самая жорсткая барацьба. Мэтадаў, вядома, шмат: можна ставіць пытаньне на агульным сход, выносіць ганьбаваньне, вымовы, можна пісаць у насыценную і ў друкаваныя газеты. Практыкуецца зьніжэньне заробтку, перамяшчэньне на ніжэй аплачваемую пасаду, частковае недапушчэньне да працы, а калі нічога не дапамагае, тады неабходна выкінуць з колгасу такога непраўнага колгасніка, які сваёй недысцыплінаванасьцю прыносіць толькі шкоду колгасу, а адгэтуль і ўсім членам колгасу.

Плата за працу выдаецца грашыма ці натурай памесячна, прыблізна, да 30-50 проц., а рэшта каб выдавалася у канцы гаспадарчага году, пасля рэалізацыі прадукцыі, якая праводзіцца выключна праз

коопэрацыю і контрактацыю. Члены могуць заставаць свае сродкі ў калгасе як уклад, за што яны могуць атрымаць 5 проц. з свае сумы за год.

Пасья ўборкі ўраджаю, пасья малацьбы бронюецца насенны фонд, непадзельны фонд—10-30 проц. чыстага прыбытку, адмяраецца на корм жывёле, з звароту зерневае пазыкі, калі такая была, заста. Іл-еца некаторая частка запаснага фонду збожжа, частка прадукцыі выдаецца членам у лік аплаты, рэшта прадукцыі рэалізуецца (праз коопэрацыю), і выручка ідзе на ўплату сельска-гаспадарчага падатку, на пакрыццё запазычанасьці, калі такая была, на пашырэнне асноўных фондаў капіталу гаспадаркі, на пакрыццё амортизацыі, на аплату працы за ўвесь год, адлічваецца фонд на культурна-бытавыя патрэбы, бронюецца фонд на выдачу ўтрымання непрацаздольным, адлічваецца прэміяльны фонд, застаўляецца зваротны капітал, адлічваецца 5 проц. валавое выручкі гаспадаркі на выдачу членам адлічэнняў на паявы капітал. Рэшта—умоўна чысты прыбытак калгасу—ці сельска-гаспадарчая прадукцыя размяркоўваюцца пропорцыяльна ліку рабочых дзён паміж членамі калгасу, гэта ўжо і ёсць размеркаваньне вынікаў працы. Падлічыўшы, хто сколькі дзён працаваў, перавёўшы ўсе гадзіны працы: летам дзень—па 10 гадзін, а зімой—па 8, і колькі выпадае ў дзень, хто колькі дзён працаваў, за столькі дзён ён і атрымлівае.

Цяжарныя жанчыны ў калгасах атрымваюць пазачарговы адпачынак на 1,5 месяцы перад родамі і на 1-1,5 месяцы пасья радоў. За гэты час захоўваецца сярэдні заробатак яе. Перад адпачынкам жанчын практыкуецца пераводзіць на лягчэйшую працу. Пасья радоў жанчыне дазваляецца хадзіць карміць дзіця.

Вялізарнейшую ролю ў ўзьянцыці інтэнсыўнасьці працы адыгрывае соцыялістычнае спаборніцтва.

Соцыялістычнае спаборніцтва ў нас, у БССР, на мёртвай кропцы, але трэба яго штурхнуць. Сакавіковы пленум ЦК КП(б)Б падкрэсьліваў вялікую слабасць партыйных арганізацый у справе правядзеньня соцыялістычнага спаборніцтва ў калгасах.

Ад рэдакцыі:

Артыкул Пракопчыка, бязумоўна, дзякуючы свайму памеру, не дае усё ж дастатковага адказу на гэта актуальнейшае пытаньне, таму рэдакцыя просіць таварышоў выказацца на старонках „Б. Б.“ па гэтым пытаньні і прыслаць больш матэрыялу з практыкі месц.

Аб загібах пры ўзбуйненні яўрэйскіх колгасаў у БССР

Вялікія поспехі, якія дасягнуты пролетарыятам у краіне саветаў пад кіраўніцтвам камуністычнае партыі ў справе соцыялістычнай перабудовы сельскай гаспадаркі БССР, на базе арганізацыі саўгасаў і колгасаў, магутны рух у справе калектывізацыі батрацтва і бядняцка-серадняцкага сялянства Беларусі далі таксама вялікія поспехі ў галіне ўцягнення яўрэйскай месчачковай беднаты і сялян-яўрэяў у колгасы. Значна пашырыліся раней існаваўшыя дробныя яўрэйскія колгасы шляхам уцягнення ў іх яўрэйскай месчачковай беднаты, батрацтва і бядняцка-серадняцкага сялянства іншых нацыянальнасцяў. Аб гэтым яскрава гавораць наступныя характэрныя лічбы. Па вестках з 5 акруг БССР (Гомель, Бабруйск, Ворша, Віцебск, Мазыр), было ў жніўні м-цы 1929 г. у колгасах гэтых акруг 1305 сямей яўрэяў-колгаснікаў, а ў маі 1930 г. мелася ў колгасах гэтых акруг 2796 сямей яўрэяў-колгаснікаў.

Такім чынам, мы бачым, што колькасць яўрэяў-колгаснікаў па гэтых акругах павялічылася больш чым на 100% у параўнанні з жніўнем месяцам мінулага году.

Акрамя гэтага, існаваўшыя раней яўрэйскія колгасы ў часе масавай калектывізацыі ў гэтым годзе адыгралі вялікую ролю ў справе ўцягнення ў колгасы значнай колькасці навакольнай бядняцка-серадняцкай часткі сялянства і батрацтва. Аб гэтым сведчаць лічбы па 14 колгасах, што абследаваны Колгасцэнтрам. Гэтыя колгасы раней мелі ў сваім складзе амаль што выключна сем'і яўрэяў-колгаснікаў,

цяпер гэтыя колгасы ўзбуйніліся і ўцягнулі ў свой склад як яўрэйскую беднату, гэтак і батрацтва і бядняцка-серадняцкае сялянства іншых нацыянальнасцяў. Па гэтых 14 колгасах у жніўні 1929 г. было 146 сямей, з якіх 142 сям'і колгаснікаў-яўрэяў і 4 беларусаў, а ў маі 1930 г. мелася ўсяго сямей у гэтых 14 колгасах 1011, з якіх яўрэяў—348 (рост на 145%), беларусаў—637 сямей і 27 сямей іншых нацыянальнасцяў. Сярод уцягнутых у гэтыя колгасы ёсць значная колькасць сямей батракоў—106, сялян-беднякоў—296, сераднякоў—295 сямей, саматужнікаў—37 сямей і 41 сям'я з месчачковай беднаты, якія ня мелі сталых заняткаў да ўступлення ў колгас, а частка іх (33 сям'і)—беднякі, быўшыя ў мінулым дробныя гандляры, пазбаўленыя выбарчых правоў.

Калі ў мінулым амаль што ня было ў яўрэйскіх колгасах партыйных ячэек, дык нават у складзе гэтых 14 колгасаў ёсць ужо колгасы, у якіх арганізаваны і працуюць партыйныя і комсамольскія ячэйкі. На чале колгасаў працуюць рабочыя з «25-тысячнікаў» альбо камуністыя, пасланыя па партыйнай мобілізацыі па ўзмацненню колгасаў.

Аналізуючы склад гэтых 14 колгасаў, мы бачым, што ў 9 колгасах адначасова з агульным ростам усяе колькасці колгаснікаў таксама ўзрастае колькасць сямей яўрэй-колгаснікаў у кожным з гэтых колгасаў, пачынаючы з 7 альбо 18% да 1900% (Слуцк).

У 2 колгасах з гэтых 14 склад сямей колгаснікаў-яўрэй застався бяз зьмен, а ў 3 колгасах колькасць сямей колгаснікаў-яўрэй зьменшылася на 11 сямей. Гэта складае адносна агульнай колькасці сямей яўрэй-колгаснікаў, што былі да часу ўзбуйнення ў гэтых 3 колгасах (35 сямей), змяншэнне іх на 31%.

Факты выхаду з гэтых колгасаў і матар'ялы абследавання гэтых 14 колгасаў гавораць аб тым, што пры ўзбуйненні існаваўшых яўрэйскіх колгасаў мелі месца памылкі і перагібы, дапушчаныя на мясцох, якія патрэбна рашуча выправіць у бліжэйшы час. Адзін з самых вялікіх загібаў—гэта тое, што пры зьліцы і ўзбуйненні гэтых колгасаў, побач з тым, калі імат яўрэйскіх колгасаў самі праяўлялі ініцыятыву і актыўна працавалі ў справе ўцягнення навакольных бядняцка-серадняцкіх сялян у колгас, у асобных мясцох узбуйненне яўрэйскіх колгасаў праводзілася без абгаварэння гэтага пытання на сходзе колгаснікаў (былы «Эмес»—колгас, сучасны «Каліноўскі», Магілёўскай акругі).

Акрамя гэтага, з прычыны выпадкаў «гігантаманіі» назіраецца штучнае склейванне ў адзін колгас асобных груп гаспадарак колгаснікаў з розных і далёкіх адзін ад другога залюднёных пунктаў, эканомічна ня звязаных паміж сабою, у той час калі лепш было-б з гэтых груп колгаснікаў на першы час арганізаваць самастойныя колгасы ў гэтых залюднёных пунктах. У сучасны-ж момант штучнае склейванне ў адзін колгас пры адсутнічанні ў гэтым колгасе неабходнай колькасці кіраўнікоў, наяўнасці цэлага шэрагу арганізацыйных недарэчнасцяў выклікае трывогу ў старых колгаснікаў за моцнасць нова арганізаванага буйнага колгасу («Каліноўскі», Магілёўскай акругі).

У часе чысткі колгасаў, побач з тым, як вычышчаліся сапраўды нэпманскія і іншыя шкодныя элементы з гэтых колгасаў, мелі месца таксама і перагібы ў гэтай справе. Напрыклад, у колгасе «Культура Магілёўскай акругі, Журавіцкага раёну, вычысцілі з колгасу жонку аднаго колгасніка, якая працуе разам з сваім мужам-колгаснікам ужо 1½ гады ў колгасе і жыве асобна ад сваіх бацькоў, а мотывам для чысткі было тое, што бацька яе былы гандляр з патэнтам 2-га разраду. Таксама пры чыстцы колгасу «Чырвоны Сормавец» старшыня колгасу ня мог атрымаць доўгі час (3 месяцы), згодна яго заявы, канчатковага рашэння комісіі па чыстцы, у той час калі з 15 меўшыхся ў гэтым колгасе сямей вычышчана 6, а таксама не давалася ўвесь час яскравага тлумачэння, як быць з разлікам гэтых колгаснікаў—ці падлягаюць звароту ім пай і ўклад, якія былі ў колгасе.

Часта твар колгасу, як эканамічнага цэнтру, арганізуючага навокал сябе нова ўліваючыся ў колгас батрацкую і бядняцка-серадняцкую масу колгаснікаў, сціраецца тым, што, замест уцягнення колгаснікаў у існуючы колгас, праводзілася ў шмат якіх выпадках арганізацыя новага колгасу і з новай назвай. Таксама мае месца такое з'явішча, калі ў буйным колгасе асяродкам вытворчага участку робіцца вёска з меншай колькасцю колгаснікаў і якая тэрыторыяльна ня лепш размяшчана, чым побач знаходзячыся колгас, дзе ўкладзена ўжо ў мінулым шмат сродкаў на стварэнне колгасных гаспадарчых і жыллёвых будынкаў.

Недастакова скарыстоўваецца вопыт старых колгаснікаў, і ў некаторых колгасах яны ня ўцягнуты ў кіруючую працу, тады як тэта магчыма было зрабіць («Новы быт», Вузьдзенскага раёну, «Культура», Журавіцкага раёну, «Каліноўскі», Магілёўскага раёну). Вось чаму сярод гэтых колгаснікаў зьяўляюцца настроі—«нас адсоўваюць у бок, мы цягнемся у хвасьце», «мы ўсё думалі, што мы моцныя, як мядзьведзі, а ў канцы канцоў мы сабакі».

Шмат якія са зьліўшыхся і ўзбуйненых колгасаў ня маюць яшчэ балянасаў за мінулы год, а там, дзе яны складаліся, дык у шмат якіх выпадках да гэтага часу не абгаварваліся на сходах колгаснікаў, і ў членаў гэтых колгасаў маюцца пытаньні аб лёсе прыбыткаў гэтых колгасаў за мінулы год: як і колькі з прыбыткаў павінна быць выдадзена членам колгасаў, што працавалі ў гэтых колгасах у мінулым годзе.

Яўрэйскія колгасы, як і іншыя старыя колгасы Беларусі (шмат якіх—з 1925 г.), працавалі апошнія гады па статутах, якія прадугледжвалі поўнае абагуленьне кароў, гародаў і дробнае жывёлы, як і ўсіх сродкаў вытворчасці, і амаль ніхто з колгаснікаў старога складу ў сучасны момант ня мае свае каровы, дробнай жывёлы і гароду.

Дзякуючы ўзмоцненым старанням колгаснікаў, вялікай дапамозе фінансаваньнем гэтых колгасаў крэдытамі і кіраўніцтву партыі, гаспадарчае становішча іх з часу ўзбуйнення было досыць моцнае. Амаль у кожным з гэтых колгасаў мелася досыць добрае таварнае маючнае стада, альбо вялікі сад з дзяржмаемасьцю, альбо якое-небудзь саматужна-прамысловае прадпрыемства, як-та: млын, крупарушка, крухмальны альбо патачны завод. Пры наяўнасьці ў колгасе гэтых крыніц прыбыткаў колгаснікі маглі больш рэгулярна атрымліваць за працу на бягучыя патрэбы неабходныя ім сродкі, і наогул наяўнасьць малочнага стада і саматужных прадпрыемстваў і саду давалі большую эфэктыўнасьць у прыбытковасьці гаспадаркі, давалі магчымасьць колгаснікам гэтых колгасаў у апошнія гады (1-2 г.) атрымліваць больш ці менш высокую аплату за працу. Але, акрамя гэтага, вельмі часта адсутнічала правільная сыстэма ў аплаце працы ў гэтых колгасах, і аплата за працу іх у асобных выпадках праводзілася нават бяз вучоту неабходнасьці стварэньня назапашваньняў у непадзельныя капіталы колгасаў.

У сучасны момант, пасля ўзбуйнення шмат якіх яўрэйскіх колгасаў, там, дзе ўвайшла ў гэты колгас большая частка новых колгаснікаў, прыняты бяз зьмен новы прыкладны статут, які прадугледжвае за колгаснікам права мець свой гарод, адну карову, свіней і інш дробную жывёлу. Сыстэма аплаты за працу па статуту прадугледжвае авансаваньне па меры магчымасьці да 50% выпрацоўкі. Крыніцы бягучых прыбыткаў да новага ўраджаю (як-та: малочнае стада, саматужныя прадпрыемствы) ўзрасьлі пропорцыянальна менш, чым узрасла колькасьць колгаснікаў, якія маюць патрэбу ў авансаваньні. Акрамя гэтага, на першы час свайго існаваньня гаспадарка, у сучасных яе рамках, ня мае яшчэ магчымасьці ўстанавіць больш высокія нормы па аплаце працы. У выніку гэтага ў шмат якіх з гэтых колгасаў заўважана зьніжэньне матар'яльнага ўзроўню старых членаў колгасу ў параўнаньні з мінулым годам.

Апрача гэтага, да бягучага году колгаснікі атрымлівалі атлічэньні з прыбыткаў арцеляў на ўтрыманьне непояцазольных дзяцей і старых, а ў гэтым годзе ў разьліках у паасобных колгасах гэта не прадугледжваецца. У выніку ўсяго гэтага зьявіліся сярод старых колгаснікаў незадавальненьне і нараканьні на тое, што іх матар'яльнае

становішча пры існуючай ў сучасны момант у колгасах форме разьлікаў горш, чым новых колгаснікаў, бо старыя колгаснікі ня маюць свае каровы, гародаў, сьвіней і азімых пасеваў, дзеля гэтага яны ўвесь свой заробак у колгасе ў большасцю набіраюць прадуктамі і ня маюць неабходных грашовых сродкаў на бягучыя выдаткі, як-та: рамонт абутку і адзёжы, абучэньне дзяцей ў 7-годцы (кватэра, кнігі і г. д.). Гэта выяўляецца ў выступленьнях гэтых колгаснікаў наступнага зместу: «мы сыты, але вольнай капейкі ня маем», «новыя колгаснікі ўвесь свой заробак атрымліваюць грашыма і справілі сабе адзёжу, а мы ўсе гады працавалі ў колгасе і зараз ня можам мець вольнай капейкі на бягучыя патрэбы», «каб мы зараз былі асобна ў колгасе без нанова прынятых, мы маглі-б вельмі добра жыць». Тут трэба адзначыць, што мае месца і такі факт, калі праўленьне, каб больш зацікавіць нанова прынятых сябраў колгасу ў знаходжаньні ў колгасе, стараецца пры наўнасьці грошай авансаваць не па прынцыпу, хто больш працаваў і мае большую патрэбнасьць у грошах, а стараецца выдаваць аванс у першую чаргу новым колгаснікам. Моцна адбіваецца на настроі колгаснікаў, асабліва тых, якія ня маюць сваіх сьвіней альбо кароў, недахоп, які адчуваецца ў тлушчах. Усё вышэйадзначанае зьяўляецца прычынамі меушых месца выхадаў з колгасаў старых членаў колгасаў. Да гэтага яшчэ трэба дадаць, што наогул сярод гэтых колгаснікаў есьць цяга ў прамысловыя прадпрыемствы, гэтаму спрыяе тая магчымасьць, якая маецца зараз, каб даступіць на заводы ў сувязі з попытам на рабочую сілу.

Ня гледзячы на тое, што колгасы гэтыя значна ўзбуйніліся, і значна павялічалася ў іх складзе колькасьць яўрэй-колгаснікаў, культпраца наогул і культабслугоўваньне яўрэй-колгаснікаў на іх роднай мове вельмі дрэнныя; нават у колгасах, якія знаходзяцца каля гораду альбо мястэчка, альбо ў самым мястэчку, культбытавая праца слабая. Унутры колгасаў няма грамадзкіх арганізацый, у большасці з іх няма насыценгазэты, амаль што ніколі не заглядвае кіно, і мала дэг выіюваецца яўрэйская газэта. Масавая праца ў галіне соцпаборніцтва і арганізацыя ўдарных брыгад амаль адсутнічаюць, а там, дзе што і праводзіцца, дык далей добрых пастанаў праца гэтая ня зрушылася.

Цэлы шэраг добрых зьявішчаў у гэтых інтэрнацыянальных колгасах у справе правядзеньня з вялікімі посьпехамі вясеньняй сяўбы і наогул дружная праца колгаснікаў розных нацыянальнасьцяў у галіні падняцьця колгаснай гаспадаркі яскрава сьведчаць аб добрых адносінах паміж сабою працоўных колгаснікаў розных нацыянальнасьцяў у колгасах. Гэта дэманстравалася цэлым шэрагам рапортаў і прывітаньняў да XIII зьезду КП(б)Б ад гэтых колгасаў, напрыклад, «Чырвоны Сормавец», «Шчэдрыя» і інш., але ж адначасова з гэтым трэба адзначыць, што інтэрнацыянальнае выхаваньне колгаснікаў вельмі слабое, дзеля гэтага побач з вышэйадзначанымі станоўчымі фактамі і працы гэтых колгасаў маюць месца яшчэ выпадкі праявы яўрэйскага шовінізму і антысэмізму з боку паасобных колгаснікаў, і не заўсёды кіруючыя органы колгасаў рэагуюць належным чынам на гэтыя зьявішчы. Настроі яўрэйскага шовінізму праяўляюцца ў выглядзе размаўленьня паасобных колгаснікаў-яўрэяў, што наогул яўрэй з беларусам альбо з асобай іншае нацыянальнасьці ня ўжывецца. Факты праяўленьня антысэмізму мелі месца ў колгасе «Комуністы», Бабруйскай акругі, дзе спрэчкі паміж колгаснікам-беларусам і членам праўленьня — яўрэем з-за воза антысэміцкія элемэнты стараліся скарыстаць для агітацыі на тэму «жыды зааралі наш інвэнтар і распараджаюцца ім».

У колгасе «1-е мая», Слуцкага раёну, адна колгасьніца пры пасылцы на працу заявіла: «я з жыдамі не жадаю працаваць». У колгасе «Чарвякова», згодна заявы аднаго члена колгасу, член праўленьня брыгадзір па паляводзтву *Шашкевіч* Алесь вылаяў члена колгасу *Турэцкага* словамі: «жыдоўка пархатая, з поля вон». У гэтым жа колгасе член колгасу *Юркевіч* кінуў сякерай у члена колгасу *Шыфрына* за тое, што апошні ўказаў яму, чаму ён позна прышоў на працу. Усе вышэйадзначаныя факты ў большасці сваёй не атрымалі належнага рэагавання з боку кіраўнікоў гэтых колгасаў, і не праведзены навокал гэтых фактаў адпаведныя растлумачэнні і выхаваўчая праца.

У большасці інтэрнацыянальных колгасаў, у сувязі з ударнай працай па сяўбе, так сама, як і ў іншых колгасах, амаль што ня было за апошнія месяцы дню адпачынку. У тых жа колгасах, дзе дні адпачынку праводзіліся, большая колькасць колгасьнікаў-яўрэяў, за выключэннем паасобных веруючых старых, працуюць у суботу і, як дзень адпачынку, скарыстоўваюць нядзелю. У паасобных колгасах для веруючых колгасьнікаў-яўрэяў днём адпачынку ўстаноўлена субота, а для іншых—нядзеля. Антырэлігійная праца ў колгасах амаль адсутнічае, дзеля гэтага есць яшчэ выпадкі, калі у колгасах для рэзкі жывёлы для мяса колгасьнікі-яўрэі прывозяць разьніка з гораду альбо з мястэчка (колгас «Вольная Праца»).

З абследаваных 14 колгасаў толькі ў 7 ёсць групы беднаты, але-ж праца іх слабая і ў большасці сваёй, акрамя групы беднаты, сходаў батрацтва і беднаты колгасьнікаў не праводзілася. Слабая праца з беднатою шкодзіць клясаваму выхаванню колгасьнікаў, якое асобнае значэнне мае ў колгасах з розным нацыянальным складам.

Ня мясцох не ўдзяляецца ўвагі пытанням кваліфікацыі нацова прымаемых колгасьнікаў з месцачкавай беднаты ў якой-небудзь галіне сельскай гаспадарчай працы, каб падняць вытворчасць працы гэтых колгасьнікаў.

З усяго вышэйадзначанага выцякае неабходнасць у бліжэйшы час прыняць наступныя мерапрыемствы:

1) рашуча зьнішчыць факты адміністрацыйнага зьліцця колгасаў бяз згоды на тое саміх колгасьнікаў і без растлумачальнай працы; разгледзець маючыся на мясцох скаргі ў гэтым напрамку і зьнішчыць выяўляемыя скрыўленьні;

2) падвесці баянс працы злучаных колгасаў за мінулы год, з абавязковым абгаварэннем гэтых баянсаў колгасьнікамі гэтых колгасаў;

3) на працягу бліжэйшых дзён распрацаваць пытаньне аб формах разьлікаў з колгасьнікамі ў тых колгасах, дзе частка з іх поўнасьцю абагулілі свае гароды, буйную і дробную жывёлу;

4) забяспечыць кваліфікаваньне нацова прымаемых колгасьнікаў-яўрэяў з месцачкавай беднаты ў адпаведнай галіне працы сельскай гаспадаркі;

5) прыняць меры да лепшага забеспячэння тлушчамі, а ў асаблі-васьці ў часы цяжкіх палявых работ, і ў першую чаргу тых колгасьнікаў, якія поўнасьцю абагулілі сваю буйную і дробную жывёлу;

6) праверыць склад вычышчаных з колгасаў ў часе чысткі і ў выпадку выяўленьня фактаў скрыўленьня прыняць меры да зьнішчэння гэтых, кіруючыся пастановай ЦВК БССР ад 25.V-30 г.;

7) паставіць пытаньне перад адпаведнымі органамі аб дапамозе колгасам на кватэрнае будаўніцтва для перасяляемых ў колгасы сямействаў з месцачкавай беднаты;

8) уцягнуць у кіруючую працу колгасаў старых членаў колгасаў, скарыстоўваючы іх вопыт, накоплены імі ў гаспадарчай працы ў колгасе;

9) арганізаваць групы беднаты ва ўсх колгасах і звярнуць асобную ўвагу на клясавое і інтэрнацыянальнае выхаванне колгаснікаў;

10) палепшыць культмасавую працу ў інтэрнацыянальных колгасах і ўзмацніць барацьбу супроць ўсялякіх праяў шовінізму і антысэмітызму, не дапускаючы замазвання праяў гэткіх фактаў.

Правядзенне гэтых мерапрыемстваў, як і цэлы шэраг іншых, якія вызначаюцца ў кожным паасобным выпадку, будзе забяспечана тады, калі мясцовыя арганізацыі звярнуць больш увагі на працу ў гэтых колгасах. На жаль, трэба адзначыць, што на гэта пытанне да апошняга часу звярталася мала ўвагі, аб гэтым яскрава сведчыць адказ Віцебскага Акрколгасаюзу на запытанне Колгасцэнтру аб культпрацы ў нацыянальных колгасах, дзе гаворыцца, што «паасобных дырэктаў па культурнай працы сярод нацыянальных колгасаў не давалася», «загадчыка культадзелу няма».

Трэба таксама рашуча знішчыць маючыся паслабленні ў працы КОМЗЕТ'у і ОЗЕТ'у сярод яўрэй-колгаснікаў. Неабходна, каб яны сваю працу ўзмацнілі і прыстасавалі для правядзення як у колгасах з выключна яўрэйскім складам колгаснікаў, так і ў колгасах з інтэрнацыянальным складам колгаснікаў, дзе колькасць яўрэй-колгаснікаў значна ўзрасла ў параўнанні з мінулым годам.

Да ліквідацыі еўсэкцыі

Новыя задачы, якія наша вялікая рэканструкцыйная эпоха ішто-дзенна ставіць перад намі ўва ўсіх галінах нашага соцыялістычнага будаўніцтва, выклікалі неабходнасць у тым, што партыя наша паставіла пытаньне аб рэарганізацыі партыйнага апарату на такіх падставах, якія забяспечвалі-б лепшае кіраўніцтва гіганцкай будоўляй нашай краіны.

Маючы гэта на ўвазе, ЦК УсеКП(б) паставіў рэарганізаваць увесь партапарат як у цэнтры, так і на мясцох. Рэарганізацыя гэтая прыляла да падзелу функцый некаторых аддзелаў (як у агітпропе, оргадзеле і інш.) і да ліквідацыі некаторых аддзелаў і паддзелаў (як аддзелу работы ў вёсцы, жатаддзелу, паддзелу для надмен). Разам з гэтым таксама ліквідаваны былі еўсэкцыі і ўсе іншыя нацыянальныя сэкцыі як пры ЦК УсеКП(б), так і на мясцох.

Рэарганізацыя праведзена была ў студзені 1930 году. Партарганізацыі прыстасаваліся да новых умоў работы, і партыйныя масы дапамагалі партыі ў правядзеньні неабходных мерапрыемстваў па ўзмацненьню кіраўніцтва партыі ўва ўсіх галінах яе работы. Вось якім чынам адбылася рэарганізацыя, і з такога пункту гледжаньня партыя разглядала паказаныя мерапрыемствы.

Зусім інакш, аднак, сустрэчана была ліквідацыя еўсэкцыі; энальная частка спецыялізаваўшыхся яўрэйскіх работнікаў і актыву навокал еўсэкцыі з вялікім незадавальненьнем сустрача гэтак рашэньне партыі. Многія пацвярджалі, і яшчэ і цяпер пацвярджаюць, што партыя зрабіла памылку, ліквідаваўшы еўсэкцыю. Скаргі гэтыя, вядома, ня выказваліся адкрыта. Аднак, гэтыя «шаптаньні па вуглох» і «схованыя» настроі былі такія моцныя, што прышлося адчынена рэагаваць на іх у менскім «Акцыёры», у арт. тав. Сянькевіча і ў арт. т. Левітана, у харкаўскім «Штэрне».

Гэтыя артыкулы ў двух камуністычных газэтах зусім ясна даказваюць адмоўныя адносіны часткі яўрэйскіх членаў партыі да пастановы аб ліквідацыі еўсэкцыі.

Адначасова ліквідацыя еўсэкцыі таксама выклікала цэлую буру зарубежнай яўрэйскай прэсы. Усе газеты самых рознаколерных напрамкаў поўны былі артыкулаў аб ліквідацыі еўсэкцыі. Яўрэйскія бел-эмігранты розных масьцей у ліквідацыі сэкцыі зараз жа ўгледзелі «па-абавольненьне яўрэйскага народу ад бальшавіцкага іга».

Пісакі з лягера фашысцкага Бунду хацелі гэтым апраўдаць сваю «эрыю» аб неабходнасьці для яўрэйскіх рабочых мець сваю асобную яўрэйскую партыю. Таксама і сіяністы розных толкаў хацелі на ліквідацыі еўсэкцыі пажыць палітычнае капітал. Словам, гэты зусім пазначны факт у дачынь нашай партыі перагварыўся «у сусьветную яўрэйскую праблему», што ўстурбавала ўсю яўрэйскую прэсу за мяжой.

Чым тлумачыцца падобнае зьявішча, што ні арганізацыйны парт-апарат, ні ліквідацыйны астатніх нацыянальных сэкцый зарубежны

буржуазны друк наогул, і яўрэйскі ў прыватнасці, і ня думаў цікавіца, а ліквідацыя еўсэкцыі выклікала такі шум.

Каб растлумачыць прычыны гэтага з'явішча, неабходна каротка азнаёміцца з гісторыяй яўрэйскіх партсэкцый, з іх дзейнасцю за апошнія гады.

Нацыянальныя секцыі пры РКП(б) пачалі стварацца ў 1918 г. Задача, пастаўленая РКП(б) перад нацсэкцыямі, заключалася ў вядзенні агітацыі і пропаганды на роднай мове кожнай нацыянальнасці, што канкрэтна выражалася ў выданні газет, часопісцяй, літаратуры, у стварэнні клубаў, партшкол. У рабоце сваёй секцыі павінны былі імкнуцца ўцягнуць рабочыя масы дадзенай нацыянальнасці ў барацьбу плячом к плячу з рабочымі астатніх нацыянальнасцяў за міжнародную сацыялістычную рэвалюцыю.

Такія былі задачы, пастаўленыя ЦК РКП(б) перад еўсэкцыямі і ў інструкцыях, што разасланы ў пачатку 1920 году ўсім мясцовым партыйным арганізацыям. *

У гэтай галіне нацыянальнымі секцыямі наогул і яўрэйскімі ў прыватнасці прароблена была вялізарная работа з самага пачатку іх узнікнення. У пачатку свайго існавання секцыі выключна вялі барацьбу супроць дробнабуржуазных партый, якія ў першыя гады пасля Кастрычнікавай рэвалюцыі яшчэ вялі работу сярод рабочых розных нацыянальнасцяў. Асабліва цяжкую барацьбу прыходзілася весці яўрэйскім партыйным секцыям, бо ў яўрэйскім рабочым асяродку ў працягу дзесяткаў год развівалі шырокую дзейнасць дробнабуржуазныя нацыяналістычныя партыі, як Бунд, П.-Ц., С.-С. і іншыя, што прэтэндавалі на монопалію на яўрэйскі пролетарыят.

У барацьбе супроць гэтых групавых бальшавіцкая партыя атрымала вялізарную перамогу: да 1921 году распаліся ўсе яўрэйскія дробнабуржуазныя партыі. лепшыя элементы гэтых партый прымушаны былі змяніць свае погляды на саветы і бальшавікоў і, пасля доўгага гандлю і шэрагу хістанняў, нарэшце, увайшлі ў кампартыю. Значная частка гэтых элементаў зараз-жа, пасля ўступлення ў партыю, згрупаваліся навакол еўсэкцыі і хутка сталі адзінымі яўрэйскімі работнікамі. З прычыны гэтага ў секцыях сталі намячацца такія тэндэнцыі, якія зусім супярэчылі пастаўленым перад імі партыяй задачам. Замест гэхнічных задач вядзення агітацыі і пропаганды на яўрэйскай мове, новыя секцыяністы бралі на сябе такія задачы, якія цалком няслі на сабе адбітак тых дробнабуржуазных партый, выхадцамі якіх яны з'яўляліся. На канфэрэнцыях і нарадах, якія склікаліся секцыямі ў 1919-21 годзе, былыя члены дробнабуржуазных партый адкрыта і ясна ставілі пытанне аб аўтаноміі для еўсэкцыі і нават дагаварыліся да таго, каб секцыі мелі такую форму арганізацыі, якую меў Бунд РСДРП. З прычыны гэтага 3-й канфэрэнцыяй еўсэкцыі, якая адбылася ў ліпені 1920 году, прышлося констатаваць у рэзолюцыі, што

«у дзейнасці еўсэкцыі і у палітычных настроях яе членаў стала прыкмячацца пад уплывам нацыянальнай барацьбы на Украіне тэндэнцыя да ўзмацнення арганізацыі абасобленасці секцыі і да ўдзялення праз меру вялікай увагі нацыянальным пытанням у ўшчэрбак асноўнай задачы секцыі—служыць партыі ў цэлым у якасці апарату для ўцягвання неарганізаваных частак яўрэйскага пролетарыяту ў камуністычную рэвалюцыю.

Канфэрэнцыя рашуча адхіляе прапановы, прадыхтаваныя нацыяналістычнымі сепарацкімі тэндэнцыямі аб рэарганізацыі секцыі ў аўтаномную яўрэйскую арганізацыю ўнутры самой партыі, што нямінуча прывяло-б да старых дробнабуржуазных тэндэнцый згодніцкага пэ-

рыоду яўрэйскага рабочага руху. Так жа сама, як і ўсе астатнія нацыянальныя сэкцыі ў партыі, яўрэйская сэкцыя зьяўляецца толькі разьветленым тэхнічным масавым апаратам партыі, што праводзіць цалком у яўрэйскім асяродзьдзі лёзунгі, якія высоўваюцца рэволюцыяй»¹⁾.

Так рэзка выступіла 3-я канфэрэнцыя еўсэкцыі супроць нацыяналістычных тэндэнцый і настрояў, якія ўнесены былі ў шэрагу кампартыі былымі членамі яўрэйскіх дробнабуржуазных партый. Гэтая-ж канфэрэнцыя, пад уплывам гэтых нацыяналістычных настрояў, прыняла рэзолюцыю, якая патрабавала, каб пры Выканкоме Комінтэрну створана было яўрэйскае бюро, якое кіравала-б рэволюцыйным рухам яўрэйскіх рабочых ва ўсіх краінах. Функцыі такога бюро, згодна рэзолюцыі, часова павінна было ўзяць на сябе цэнтральнае бюро яўрэйскіх камуністычных сэкцый пры ЦК РКП(б), якое са згоды Комінтэрну павінна было назначыць адказнага прадстаўніка ў кожнай краіне з масавым яўрэйскім рабочым насельніцтвам.

З гэтай рэзолюцыі ясна віда, што ЦБ еўсэкцыі хацелі зрабіць адзіным прадстаўніком яўрэйскага пролетарыяту ў Комінтэрне. На рэзолюцыі гэтай ляжыць ня толькі ўвесь адбітак бундаўскай «ідеі» аб адзіным прадстаўніку яўрэйскага пролетарыяту. У ёй таксама ёсць буіная доза поалейцыёнісцкай «ідеі» аб адзінстве сусьветнага яўрэйскага пролетарыяту. Тагочасныя работнікі еўсэкцыі ўсімі сродкамі імкнуліся стварыць гэты яўрэйскі «інтэрнацыянал» у форме яўрэйскага бюро пры Комінтэрне. Але бюро ня было створана, і рэзолюцыя засталася яшчэ да гэтага часу ў якасьці дакумэнту, што характарызуе нацыяналістычныя тэндэнцыі часткі яўрэйскіх работнікаў, што хацелі зрабіць еўсэкцыі сусьветнай арганізацыяй. Акрамя таго, застаўся цэлы шэраг другіх дакумэнтаў, якія даводзяць, што нават без «яўрэйскага бюро» пры Комінтэрне ЦБ імкнулася стаць адзіным прадстаўніком рэволюцыйнага руху сярод яўрэйскіх рабочых ва ўсіх краінах. У гэтым адна з асноўных прычын, што стварылі за мяжою хлусьлівае ўяўленьне аб значэньні і політычнай вазе еўсэкцыі.

У процэсе далейшай работы ілюзія гэтая яшчэ больш ўзмацнялася. У красавіку 1921 году, калі апошнія астаткі «Бундаў» і аб'яднанцаў увайшлі ў кампартыю і кіруючыя кадры Бунду сталі на чале еўсэкцыі, яшчэ рэльефнее выявілася імкненьне ператварыць еўсэкцыі ў прадстаўніка яўрэйскага пролетарыяту ў шэрагах УсеКП(б) і Комінтэрну. Гэтая тэндэнцыя ясна і выразна сфармулявана ў 1-м нумары «Эмес», што пачала выходзіць пад рэдакцыяй Літвакова зараз-жа пасьля таго, як апошнія рэшткі Бунду ўвайшлі ў шэрагі РКП(б). Вось што па гэтаму пытаньню сказана ў арт. «Эмес»:

«Аб'яднаны Бунд», нарэшце, уступіў у РКП; такім чынам, адбылася канчатковая кансолідацыя жывых камуністычных сіл у яўрэйскай рабочай клясе, і гэта стварае сьветлыя пэрспэктывы творчай работы таксама ў галіне радыкальнай перабудовы матар'яльнага і культурнага жыцьця яўрэйскага працоўнага народу на новых пачатках. *Авангарду яўрэйскай рабочай клясы—еўсэкцыям РКП(б)—за гэты час удаюся ўліцца (?) у Комінтэрн, пры якім створана яўрэйскае бюро для агітацыі і пропаганды, што дае нам магчымасьці распаўсюджваць нашу работу ў інтэрнацыянальным маштабе.* (Курсіў наш.—С. А.).

У другім артыкуле, у тым жа нумары «Эмес», Ніцон (М. Літвакоў) па таму-ж пытаньню піша:

¹⁾ Гляди нашу работу — «Еврейские комиссарнаты и еврейские коммунистические секции», стр. 340.

«Гак што адзінымі жывымі і дзейнымі носьбітамі будучага ў яўрэйскім сьвеце зьяўляюцца толькі яўрэйскія камуністы. І гэтыя камуністычныя групы, якія да гэтага часу былі расьсеяны і разрозьнены, на між каторымі гадамі намнажаліся гісторычныя непаразуменьні, з уступленьнем «Бунду» у РКП(б) аб'ядналіся і, нарэшце, утварылі сапраўдны авангард камуністычнай будучыны яўрэйскага працоўнага народу» (Курсіў наш.— С. А.).

З гэтых радкоў ясна, што былыя члены «Бунду» і другіх дробна-буржуазных партый, што ўліліся у шэрагі РКП(б) у красавіку 1921 году, зусім адмаўлялі тыя задачы, якія ЦК компартыі паставіў перад еўсэкцыямі, а менавіта, што апошнія павінны зьяўляцца толькі часткаю парт-апарату для вядзеньня агітацыі і прапаганды сярод яўрэйскіх рабочых у Савецкай краіне. Яны таксама адмаўлялі рэзолюцыю 3-яе конфэрэнцыі еўсэкцыі, якая з усёй рэзкасьцю выступала супроць імкненьняў часткі «бундаўцаў» ператварыць еўсэкцыі ў аўтономную арганізацыю. З цытаваных артыкулаў ясна, што былыя правадыры «Бунду» хацелі ператварыць сэкцыі ў асобную яўрэйскую арганізацыю, у «авангард яўрэйскага працоўнага народу».

Гэтая антыбальшавіцкая канцэпцыя, быццам еўсэкцыі зьяўляюцца «авангардам яўрэйскага працоўнага народу», доўгі час распаўсюджвае-мая ў яўрэйскім камуністычным друку, вядома, павінна была прывесці да ілюзіі як у нас у СССР, так, асабліва, за мяжою, што сэкцыі сапраўды зьяўляюцца асобнай арганізацыяй, што вядзе асобную дзейнасьць і політыку ў яўрэйскім асяродзьдзі. Менавіта, дзякуючы гэтаму, і стварылася легенда, што компартыя і савецкая ўлада—адно, а «еўсэкі»—зусім другое. Вельмі часта яўрэйскімі газэтамі за мяжою паўтараўся той абсурд, што калі-б не еўсэкцыі, яўрэйскі сьвет у СССР быў-бы зусім іншым.

Культивіраваньне ілюзіі, што еўсэкцыі зьяўляюцца «авангардам працоўнага яўрэйскага народу», не абмяжоўвалася «тэорытычнымі» формулёўкамі

Гэтае хлусьлівае ўяўленьне нашла свой выраз ва ўсіх галінах практычнай работы, якую паказаныя элементы вялі. Асабліва гэта выявілася ў галіне прыцягненьня яўрэйскіх дэкліраваных элементаў да вытворчых прац.

Усім вядома, што ў СССР ёсьць шмат саматужнікаў, і ўсе таксама ведаюць, што ў мэтах палягчэньня таварнага голаду савецкая ўлада з самага пачатку НЭП'у парашыла даць саматужнікам цэлы шэраг ільгот для таго, каб яны маглі вырабляць чым магчыма больш розных неабходных вырабаў. Ільготы гэтыя прадастаўлены былі ўсім саматужнікам усіх нацыянальнасьцяў СССР

Але частка работнікаў еўсэкцыі, угаварыўшых сябе, што яны зьяўляюцца «авангардам яўрэйскага працоўнага народу», стварыла тэорыю, што так як яўрэйскія рабочыя, г. эн. Бунд, спазьніўся да Кастрычніцкай рэвалюцыі на два гады, дык таму таксама НЭП «спазьніўся» у яўрэйскім асяродзьдзі на два гады, і яўрэйскі саматужнік і дробны буржуа не змаглі карыстацца тымі ільготамі і прывілеямі, якія НЭП прадаставіў гэтым элементам у краіне. І гэта «спазьненьне НЭП'у» ў яўрэйскім асяродзьдзі працягвалася да таго часу, покуль... «авангард яўрэйскага працоўнага народу»—ЦБ еўсэкцыі ў 1923 годзе «зацікавілася гэтым пытаньнем і падняло самую энэргічную кампанію за перамену адносінаў да яўрэйскіх саматужнікаў». Гэты абсурд пісаў на старонках яўрэйскай камуністычнай газэты «Эмес» член ЦБ Мярэжын¹⁾.

¹⁾ Артыкул гэты надрукаваны быў у № 225 «Эмес» ад 1925 г

Нашліся, вядома, такія «саматужныя» мудрацы, якія паверылі ў тэорыю «спазьнення НЭП у яўрэйскім асяродку», а таксама і таму, што ў яўрэйскім асяродзьдзі НЭП уведзены быў еўсэкцыямі. Гэта прывяло да таго, што яўрэйскія саматужнікі сталі разглядаць частку работнікаў еўсэкцый сваімі адзінымі абаронцамі, і адсюль пашла хваля выхвалення еўсэкцаўскіх правадыроў і тэорэтыкаў, і ў іх імёны пачалі ствараць клюбы і г. д. У выніку ўсяго гэтага стварылася ўяўленьне, што не кампартыя і савецкая ўлада займаюцца пытаньнем аб ста новішчы яўрэйскіх працоўных, а «авангард яўрэйскага працоўнага народу»—еўсэкцыі.

Таксама і ў адносінах мерапрыемстваў, якія партыя і савецкая ўлада за апошнія 12 год прымаюць для прыцягненьня яўрэйскіх мас да земляробства, існавалі тыя-ж тэндэнцыі да ператварэньня гэтага ў спецыяльную работу еўсэкцыі і да таго, каб прыдаць усяму гэтаму яўрэйскі нацыянальны характар. Сярод работнікаў еўсэкцый узнікла думка весці работу па земляўпарадкаваньню яўрэяў у такім напрамку, каб з цягам часу створана была яўрэйская рэспубліка, ці, як гэта дыпляматычна называлі, «яўрэйская нацыянальная адзінка». Хаця ленінская нацыянальная політыка зусім не выключае магчымасьці стварэньня нацыянальных раёнаў і дае былым прыгнечаным народам магчымасьць вольна разьвіваць сваю нацыянальную культуру, аднак гэта робіцца не ў імя захаваньня і консолідацыі тае ці іншае нацыі. Ленінская політыка ў нацыянальным пытаньні вучыць нас, што пры разьвіцьці нацыянальных культур трэба мець на ўвазе налічча ў кожнай нацыі дзьвюх нацыяў, а ў кожнай культуры—дзьвюх культур і што нашай задачай зьяўляецца разьвіваць культуру такую, якая нацыянальна толькі па яе форме, але якая па зьместу зьяўляецца пролетарскай.

Аднак, навокал ідэі стварэньня памянёнай вышэй «яўрэйскай нацыянальнай адзінкі» створаны быў адзіны ідэйны нацыянальны фронт. Спачатку пачалі будаваць пляны аб стварэньні «яўрэйскай нацыянальнай адзінкі» ў Крыму або ў Хэрсоне. Калі высветлілася, што ў гэтых мясцох гэта немагчыма з прычыны большага колькасьці мясцовага не-яўрэйскага насельніцтва, сталі шукаць новыя раёны і вобласьці, покуль «не адкрылі Біро-Біджан». Яшчэ раней, чым гэты край быў добра вивучаны, сэкратар еўсэкцыі на балонках «Эмесу» выкінуў лёзунг: «да яўрэйскай краіны».

Праўда, «яўрэйская краіна»—гэта трохі далекавата, тым ня менш навакол лёзунгу стварэньня яўрэйскай краіны ў Біро-Біджане створаны быў яўрэйскі рух у «сусьветным» маштабе, каб памагчы дасягнуць гэтае мэты. У амэрыканскай камуністычнай газэце «Дэйлі Уоркер» мы знаходзім такую рэкляму: «калі вы хочаце дапамагчы пабудаваць яўрэйскую рэспубліку ў Біро-Біджане, дапамажэце дастаць 200 тыс. даляраў».

Такія лёзунгі распаўсюджваюцца па ўсіх краінах, дзе падхоплены быў кінуты «авангардам яўрэйскага працоўнага народу»—ЦБ еўсэкцыі—лёзунг. Каб мець разуменьне, якімі элемэнтамі лёзунг гэты быў падхоплены, мы прывядзем наступныя характэрныя факты:

Нядаўна ў СССР прыехала дэлегацыя «Прокор» з Аргэнтыны. Склад гэтай дэлегацыі быў наступны: старшыня дэлегацыі—багаты яўрэйскі земляроб, некалькі членаў дэлегацыі—багатыя яўрэйскія купцы і сэкратар дэлегацыі—член камуністычнае партыі Аргэнтыны. Па словах дэлегацыі, арганізацыя «Прокор» складаецца на 40% з рабочых і на 60% з яўрэйскіх крамнікаў... Калі старшыня дэлегацыі на сходзе ў Менску выступіў з дакладам аб наведаньні дэлегацыі Біро-Біджану, ён заявіў, што работа, якая там зараз вядзецца, мае вялікае значэньне для

ўсяго яўрэйскага народу і што ўвесь яўрэйскі народ будзе садзейнічаць гэтай рабоце. На гэтым сходзе нам прышлося выступіць з заявай, што яўрэйскае земляжарыстаньне праводзіцца ў нас ня дзеля інтарэсаў усяго «яўрэйскага народу», а ў інтарэсах нашай пролетарскай дзяржавы і нашага соцыялістычнага будаўніцтва.

Не падлягае ніякаму сумненьню, што і амэрыканская арганізацыя «Ікор» складаецца з такіх жа элемэнтаў, як і аргэнтыйская «Прокор» або другія замежныя арганізацыі, што памагаюць стварэньню «яўрэйскай рэспублікі» Біро-Біджана, для якой мэты ў памянёных замежных арганізацыях працуюць такія «рэволюцыянеры», як Рувін Брайнін (інш.¹).

Такім чынам, мы бачым, што еўсэкіі, якія створаны былі з адзінай мэтай весці рашучую барацьбу супроць яўрэйскага нацыяналізму, весці агітацыю і прапаганду для таго, каб раскалоць адзіны яўрэйскі нацыянальны фронт, самі-ж выкінулі лезунг «яўрэйскай краіны», вакол якога стварыўся адзіны яўрэйскі нацыянальны фронт.

Імкненьне чым хутчэй дасягнуць мэты стварэньня «яўрэйскай краіны» прывяло да таго, што ЦБ еўсэкіі дало сваю згоду на утварэньне банкету яўрэйскаму фашысту, лёкаю Пільсудзкага, Шолому Ашу. І калі на гэтым банкете, што быў утвораны ў Маскве «Озетом», некаторыя т.т. спрабавалі выступіць з баязлівым намёкам на тое, што Аш напісаў зьняважлівае (унизительное) пасланьне Пільсудзкаму, Аш меў нагласьць у нашай савецкай сталіцы перарваць выступаюшых супроць яго і, стукаючы кулаком па сталу, патрабаваць, каб яны замалічалі. К сораму нашаму, гэта наглае патрабаваньне Аша зараз-жа было выканана, і нават больш таго: ЦБ еўсэкіі, разгледзеўшы гэта пытаньне, вынесла парываньне тым т.т., якія зачалі сумленасьць Аша, а потым у «Эмес» быў надрукаваны портрэт гэтага суб'екта і прамова, зробленая ім на сходзе «Озета». А калі тав. Аршанскі выступіў з артыкулам у менскай газэце «Акцябр» і крытыкаваў дзеянні тых, хто утварыў гэты банкет, дык выступленьне тав. Аршанскага разглядалася як недапушчальнае.

Яшчэ адзін падобны факт.

У Крыму была створана колёнія імя амэрыканскага эксплеататара - Юліуса Розэнвальда. Аб гэтым ганебным факце я даведаўся з замежнай газэты. Я звярнуўся ў ЦБ еўсэкіі і патрабаваў, каб яно адкрыта рэагавала на гэты безабразны факт. Але ЦБ рашыла толькі перайменаваць колёнію, а не рэагаваць адкрыта, бо яно баялася, што Розэнвальд больш ня дасць грошай на яўрэйскае земляўпарадкаваньне.

Усе гэтыя факты паказваюць, што задачы, пастаўленыя партыяй перад еўсэкіямі, а менавіта, уцягваць яўрэйскіх рабочых у барацьбу сумесна з рабочымі астатніх нацыянальнасьцяй, у барацьбу за перамогу міжнароднай соцыялістычнай рэволюцыі, часткаю работнікаў еўсэкіі падменены былі на задачу чым хутчэй усімі сродкамі ствараць «яўрэйскую краіну» Біро-Біджан. Гэтай задачай увесь час, пачынаючы з 1928 г., займаецца яўрэйскі камуністычны друк. І калі перагортваеш «Эмес», асабліва за 1928 г., яскрава бачыш, што ў «Эмес» Біро-Біджан стаў домінуючай ідэяй. Лезунг «яўрэйскай краіны» так захапіў частку яўрэйскіх работнікаў, што пад гукі мушкі і выклікі «ўра» адпраўляюцца першыя групы тэнараў, якія павінны заклаць фундамент савецкай яўрэйскай дзяржавы.

Вось да чаго прывеў нацыяналістычны лезунг, кінуты сэкратаром ЦБ еўсэкіі. Навокал гэтага лезунгу большай часткаю і канцэнтруецца

работа еўсэкцыі. Ці-ж дзіўна, што ў выніку такой дзейнасці, насіўшам аб'яднаны яўрэйскі нацыянальны характар, еўсэкцыі сталі вядомы ва ўсім яўрэйскім свеце і што іх сталі лічыць вялікай сілай у політычным жыцці Савецкага Саюзу.

Ці мелі еўсэкцыі на самой справе якую-небудзь політычную вагу? Як мы ўжо раней паказалі, еўсэкцыі (падобна ўсім астатнім нац. сэкцыям) створаны былі з метаю распаўсюджвання ідэй большавізму і сацыяльнай рэвалюцыі сярод яўрэйскіх рабочых і ў гэтай галіне мелі на працягу першых год свайго існавання вялізарныя заслугі, што яны, як частка партапарату, вялі энергічную барацьбу супроць яўрэйскіх дробнабуржуазных партый і дапамаглі партыі іх канчаткова ліквідаваць. Патроху сэкцыі сталі выконваць у большай меры такія функцыі, якія ня толькі ня прыносілі партыі ніякай карысці, але, наадварот, аказаліся ў партыйным апарате лішнімі і, да вядомай ступені, шкодным баластам. Нямэтазгоднасць існавання сэкцыі была ўсвядомлена часткай саміх яўрэйскіх работнікаў. Яшчэ ў 1925 годзе ў Беларусі сэкцыі заменены былі бюро; ЦБ еўсэкцыі было супроць гэтага рашэння. Хаця ЦБ існавала пры агітпропе ЦК УсеКП(б) і павінна было мець юрыдычнае права адмены рашэння аб замене сэкцыі бюро, яно фактычна ня ў сілах было што-небудзь зрабіць, бо беларускія еўбюро ня толькі не працавалі пад кіраўніцтвам Цэнтральнага бюро еўсэкцыі, а на працягу 5 год вялі адкрытую барацьбу супроць лініі ЦБ, пры чым Агітпроп ЦК УсеКП(б) у 1926 г. нават стаў на бок еўбюро Беларусі. Гэта прывяло да таго, што шэраг т. т. у Менску адкрыта выступіў і крытыкаваў ЦБ і яго работнікаў.

Амаль таксама стаяла справа і ў адносінах паміж ЦБ і Галоўным бюро еўсэкцыі Украіны. Таксама і ўкраінскія яўрэйскія работнікі працавалі пад кіраўніцтвам ЦК компартыі Украіны, а не пад кіраўніцтвам ЦБ еўсэкцыі.

Цікава адзначыць, што за некалькі дзён да ліквідацыі сэкцыі апошні пленум Галоўнага бюро пры ЦК КП(б)У таксама рашыў ператварыць еўсэкцыі Украіны ў еўбюро. З прычыны гэтага рашэння ЦБ еўсэкцыі агітпропу ЦК УсеКП(б) неадкладна з'явілася з тэрміновым запытаннем да еўбюро пры ЦК КП(б)У з патрабаваннем растлумачыць, на якой падставе прынята было гэтае рашэнне аб ператварэнні сэкцыі ў бюро. Але адказу на гэтае тэрміновае запытанне ЦБ не атрымала, бо тымі-ж днямі адбылася ліквідацыя самога ЦБ. Гэты факт паказвае, з аднаго боку, што частка работнікаў украінскіх еўсэкцыі так сама як і раней беларускія т. т., угледзелі нямэтазгоднасць існавання еўсэкцыі, з другога боку, гэта паказвае, наколькі работнікі ЦБ і на гэты раз імкнуліся захаваць арганізацыйную форму сэкцыі.

ЦБ еўсэкцыі за апошнія тры гады мела «штаты», што складаліся з адзінага супрацоўніка—гэта быў сакрэтар ЦБ. Акрамя гэтага, члены ЦБ ніколі не займалі якой-небудзь выбарнай пасады ў агульных партыйных і савецкіх арганізацыях. Гэта яшчэ раз паказвае, што ЦБ еўсэкцыі было толькі вельмі нязначнай часткай партыйнага апарату. Вось якая была політычная вага сэкцыі.

Тым ня менш за мяжою створана была ілюзія, што еўсэкцыі прадстаўляюць сабою вялікую політычную сілу. Ілюзія гэта была настолькі шырока распаўсюджана, што калі адзін яўрэйскі вучоны вярнуўся з эміграцыі ў Кіеў, каб застацца там працаваць, а к таму часу у Польшчы адбылося забойства т. Войкава, дык гэты вучоны з'явіўся да сакрэтара Кіеўскай еўсэкцыі для выказу свайго спачування савецкай уладзе і компартыі з прычыны смерці т. Войкава.

Гэта здаецца анекдотычна, але гэта факт, які паказвае, якое хлусьлівае ўяўленьне існавала за мяжою аб політычным значэньні сэкцыі.

Адкуль узялося такое хлусьлівае ўяўленьне аб еўсэкцыях? Ясна, што ня кампартыя вінавата ў гэтым. Вінавата выключна частка работнікаў еўсэкцыі, якія ўгаварылі сябе і хацелі таксама ўгаварыць і другіх, што сэкцыі зьяўляюцца «авангардам яўрэйскага працоўнага народу ў сусьветным маштабе».

Ніколі сэкцыі ня былі і не маглі быць «авангардам яўрэйскага працоўнага народу»; усе яўрэйскія члены ЎсеКП(б) зьяўляюцца часткай авангарду рабочых усіх нацыянальнасьцяў у Савецкім Саюзе. Яўрэйскія члены партыі і не падумалі аб падобнай нацыяналістычнай балбатні. Тыя, якія распаўсюджвалі ілюзіі, што еўсэкцыі зьяўляюцца «авангардам яўрэйскага працоўнага народу», расчараваны былі, калі партыя, нават і не запытаўшы іх, разбурыла іх донкіхоцкія млыны, і гэтыя людзі вінаваты ў тым, што ў яўрэйскім зарубежным сьвеце падняты быў такі гвалт з прычыны нязначнага факту ліквідацыі сэкцыі. Ліквідацыя еўсэкцыі адбылася ў працэсе рэарганізацыі партапарату. Але калі-б гэта не адбылося такім шляхам, усё роўна неабходна было сэкцыі ліквідаваць.

Еўсэкцыі, у першыя свае гады меўшыя вялізарныя заслугі перад партыяй, якія вялі барацьбу, як частка партапарату, супроць усяго варажэга партыі і рэвалюцыі, за апошнія гады аказаліся лішнімі і шкоднымі, бо яны, як правільна сказаў тэз. Сянькевіч у «Акцябры», зрабілі цэлы шэраг памылак, якія выклікалі неабходнасьць іх ліквідацыі. Найбольш буйная памылка заключалася ў тым, што работнікі еўсэкцыі імкнуліся ператварыць з нязначнай часткі партапарату для вядзеньня агітацыі сярод яўрэйскіх рабочых у «авангард яўрэйскага працоўнага народу ў сусьветным маштабе».

Вось чаму ліквідацыю еўсэкцый можна толькі вітаць.

Ад рэдакцыі:

Рэдакцыя зьяшчае артыкул т. Агурскага «Да ліквідацыі еўсэкцыі ў парадку інфармацыі».

Ал. Шматкоў

Некаторыя ўрокі з перавыбарчай кампаніі бюро ячэек

Апошняя перавыбарчая кампанія бюро ячэек у складаных умовах пераломнага перыяду ў сацыялістычным развіцці краіны і змены ў расстаноўцы класавых сіл пры наступленні сацыялізму па ўсім фронце мела надзвычайна вялікае палітычнае значэнне.

У сваёй адозьве да перавыбараў ЦК КП(б)Б пісаў, што «прадста-
ячая оправаздачна-перавыбарчая кампанія павінна разглядацца як ге-
нэральная праверка ўсіх нашых партарганізацый, праверка палітыч-
най лініі кожнага паасобнага партыйнага зьвязна, праверка таго, на-
колькі кожная асобная ячэйка, кожны асобны камуністы зразумеў
задачы, якія стаяць перад партыяй».

І сапраўды, тая вялізарная праца, якая разгарнулася навакол пе-
равыбараў бюро ячэек, і самі перавыбары з найбольшай яскравасьцю
адлюстравалі праведзеную нашай партыяй працу ва ўсіх галінах са-
цыялістычнага будаўніцтва. Рабочыя масы і працоўнае сялянства як
ніколі прадэманстравалі сваю адданасць у барацьбе за сэнэральную
лінію партыі.

Генэральная праверка працы ячэек і кожнага паасобнага кому-
ніста ў часе перавыбарчай кампаніі, на грунце шырока разгорнутай
самакрытыкі і крытыкі, ператварылася ў масавую праверку таго, на-
колькі партыйныя ячэйкі, паасобныя камуністы, савецкія профсаюз-
ныя і коопэрацыйныя органы правільна праводзілі ў жыццё генэ-
ральную лінію партыі, наколькі яны стаялі на вышынні палітычных
задач сучаснага перыяду.

Перавыбарчая кампанія бюро ячэек падвяла вынікі пройдзенага
этапу працы нізавых зьвеньняў партыі, падагуліла вялікія дасягненні
ў ажыццяўленьні задач партыі па ўсім фронце сацыялістычнага бу-
даўніцтва як у горадзе, так і ў вёсцы, прадэманстраваўшы яшчэ раз
непахісную ўпэўненасць у правільнасці ленінскай лініі нашае партыі,
упэўненасць ў тым, што ўсе нашыя дасягненні па індустрыяліза-
цыі краіны і сацыялістычнай перабудове вёскі, пераход да ліквідацыі
кулацтва як класы на базе суцэльнай калектывізацыі партыя атрыма-
ла толькі дзякуючы бальшавіцкай непрымірымай барацьбе на два
франты і асабліва з больш небяспечным правым ухілам і «левымі»
загібамі, якія харчуюць правы ўхіл, і прымірэнствам да іх.

Апошнія перавыбары далі найбагатшы матар'ял, сапраўдныя
бальшавіцкія ўзоры таго, як партыя, паасобныя ячэйкі, камуністы,
прадстаўнікі рабочае класы і працоўнага сялянства, змагаліся ў цяжкіх
умовах абвостранай класавай барацьбы за правядзеньне генэральнай
лініі партыі, перамагаючы супраціўленьне кулацтва і іх агентаў, правых
ухілістых і дапаможнікаў «левых» загібшчыкаў. Падагуленьню гэтага
вялікага вопыту працы і барацьбы будзе прысьвячон яшчэ не адзін
з артыкулаў і работ асобна.

Побач з гэтым перавыбарчая кампанія бюро ячэек выкрыла шмат нашых слабасцяй, так званых «вузкіх месц» працы, памылак і недахопаў, як у правядзеньні самой падрыхтоўчай і перавыбарчай кампаніі, так і ў працы партыйных ячэек і мясцовых арганізацый, на чым мы павінны завастрыць увагу нашых партыйных арганізацый, зрабіўшы з гэтага адпаведныя політычныя ўрокі, дабіваючыся непаўтарэння іх у далейшым.

Аб гэтым і будзе ісьці гутарка ў гэтым артыкуле, высвятляючы больш галоўныя недахопы, якія былі выяўлены ў правядзеньні перавыбарчай кампаніі. Назва артыкулу «Некаторыя ўрокі» паказвае на тое, што поўных выпадаў зрабіць нельга таму, што надвялі вынікі перавыбараў бюро ячэек і даслалі ў ЦК матар'ял толькі 22 райкомы.

Падрыхтоўчая праца

Для выканання вялікіх задач перавыбарчай кампаніі лістом ЦК КП(б)Б прадугледжвалася правядзеньне шырокай масавай растлумачальнай падрыхтоўчай працы.

У адозьве ЦК прама ўказвалася: «ставіць даклады аб рабоце ячэек на рабочых сходах, пры чым пры распрацоўцы рэзолюцыі па справах задачы ўважліва ўлічыць усе дзелавыя прапановы рабочай масы».

У выкананьні гэтай дырэктывы ЦК па разгортваньню масавай падрыхтоўчай працы выявілася дрэнная тэндэнцыя недаацэнкі значэньня мобілізацыі мас навакол задач партыі ў перавыбарчую кампанію і недапушчальныя адносіны да гэтага, спасылаючыся на правядзеньне нібы важных задач (калектывізацыя, пасеўкампанія і г. д.).

Аб гэтым сьведчыць перш за ўсё тое, што з 22 райкомаў, якія даслалі вынікі перавыбараў бюро ячэек у ЦК, толькі 7 напісалі аб падрыхтоўчай працы.

Але і з асьвятленьня падрыхтоўчай працы гэтымі райкамамі відаць, што падрыхтоўчая праца да перавыбараў бюро ячэек не атрымала таго разгортваньня, якое прадугледжвалася адозвай ЦК. Слаба была разгорнута масавая праца сярод рабочых і працоўнага сялянства навакол перавыбараў бюро ячэек і задач, якія высоўваліся ў гэтую кампанію.

Наогул можна адзначыць, што падрыхтоўчая праца была праведзена незадавальняюча, прынамсі ў большасьці гэтых раёнаў.

Самая лепшая падрыхтоўчая праца заключалася ў тым, што РК-омы прымацоўвалі да ячэек членаў РК і райактывістых для правядзеньня перавыбарчых сходаў і што на сходах ячэек абгаварваліся ліст ЦК КП(б)Б да перавыбараў парторганаў і пастанова ЦК УсеКП(б) аб барацьбе з перагібамі ў колгасным будаўніцтве. Але і гэта ня ўсюды было праведзена. У шэрагу ячэек ня толькі не разгарнулі адпаведнай падрыхтоўчай працы да перавыбараў, але і не прапрацавалі ліста ЦК КП(б)Б (Лязьжынскі раён—ячэйкі «Рухавіку Рэвалюцыі», воднікаў, хлебазаводу і «Пролетарыя»; Асьвейскі—местачковая). Астатнія райкомы хоць і пішуць што абгаварваўся ліст ЦК, але як, у якім напрамку, не гавораць. У некаторых раёнах ліст ЦК абгаварваўся на раённай нарадзе сэкратароў.

Аб разгортваньні папярэдніх масавых працы сярод рабочых, для падрыхтоўкі іх арганізаванага ўдзелу ў кампаніі, і складаньні навакол яе грамадзкай думкі ёсьць вельмі мала матар'ялаў, якія характарызаваць разгорнутасьць масавай падрыхтоўчай працы.

Так, Залінейны РК (Гомель) піша, што «сярод рабочых праводзіліся гутаркі па лісту ЦК КП(б)Б. Часткова асьвятлялася ў насыцен-газэтах, а ў некаторых ячэйках (9 вуч. цягі і завод) выпускаліся спецыяльныя нумары насыценгазэт. Праводзіліся гутаркі з беспартыйным актывам».

З паведамленьня Дзяржынскага РК відна, што «перавыбары ў яч. (пералічваюцца якія) прайшлі з вялікім уздымам з 100-процантнай яўкай рабочых таму, што гэтаму «прыяла папярэдняя праца». Але аб характары гэтай папярэдняй працы нічога ня піша.

З гэтага можна зрабіць вывад, што папярэдняя падрыхтоўчая масавая праца была ў лепшым выпадку абмежавана толькі гутаркамі сярод рабочых і што ў некаторых ячэйках былі выпушчаны спецыяльныя нумары насыценных газэт, прысьвячоныя падрыхтоўцы да перавыбараў.

Праўда, ужо падыходзячы да саміх перавыбараў, рад партыйных камітэтаў, заўважыўшы гэты недахоп, прынялі рад мер да ўзмацнення масавай падрыхтоўчай працы. У выніку гэтага ў часе перавыбараў мы мелі некаторы пералом у масавай растлумачальнай працы, шляхам скліканьня асобных рабочых сходаў, сходаў колгаснікаў, лятучых мітынгаў па цэхах, па якіх абгаварваліся задачы перавыбарчай кампаніі і праца мясцовых парт'ячэек.

Вядома, гэтыя хуткія меры хоць і паслужылі значным зрухам у падняцьці актыўнасьці навакол перавыбараў працоўных мас, але не змаглі згрупаваць думкі мас на асноўных задачах перавыбарчай кампаніі. Адсюль—шэраг недахопаў у часе саміх перавыбараў, аб чым гаворыцца ніжэй.

Гаворачы аб ролі нашага друку, трэба адзначыць, што найлепш масавая падрыхтоўка кампаніі ў асноўным праводзілася праз наш друк, праз які мабілізавалася і грамадзкая думка рабочых мас. Аднак, трэба сказаць, што наш друк недастаткова асьвятляў ход перавыбараў бюро ячэек, абмяжоўваючыся двума-трыма сыгналамі аб парушэньнях партлініі і ўнутрыпартыйнай дэмократыі, а аб «Палескай Праўдзе» Залінейны РК піша, што яна зусім не зьмяшчала заметак аб ходзе перавыбараў па Залінейным раёне.

Як становіцца бок, можна адзначыць у падрыхтоўчай працы, што ў большасьці раёнаў вызначаліся самаправерачныя камісіі для папярэдняй правэркі працы ячэек. Усе РК адзначаюць, што самаправерачныя камісіі «сябе апраўдалі»,—праводзілі правэрку працы ячэек і рабілі садаклады на выбарчых сходах.

Аднак у шэрагу раёнаў у працы праверачных камісій, якія ствараліся ўпяршыню, выявілася шмат скажэньняў і памылак.

Па-першае, рад ячэек і парткомітэтаў сказілі дапаможныя сэнсы праверачных камісій і пераклалі на іх усю падрыхтоўчую працу да перавыбараў і працу па мабілізацыі працоўных мас навакол задач перавыбараў бюро, навакол барацьбы з недахопамі ў правядзеньні генэральнай лініі партыі, паставіўшы сябе ў баку ад гэтай адказнай ролі.

Па-другое, самі праверачныя камісіі недастаткова зразумелі сваю політычную ролю ў перавыбарах і сваю работу часта зводзілі да формальнага праглядаваньня протоколаў (Залінейны раён), да пісаньня абвестак беспартыйным з запрашваньнем іх на перавыбарчыя сходы (Дрысенскі раён), да формальных пасяджэньняў разглядам спраў ячэек. У працу праверачных камісій ня былі ўцягнуты партыйныя і рабочыя масы, і яны ў гэтым напрамку амаль нічога не прарабілі (Рагачэўскі, Сіроцінскі, Залінейны і інш. раёны).

Аб перакладанні ўсяе працы на комісію паказвае Рагачэўскі райком, які так у сваіх выніках перавыбараў і запісаў: «у большасці ячэек падрыхтоўчая праца да перавыбараў была праведзена праз складзеныя комісіі па самаправерцы, якія ў асноўным сябе апраўдалі».

Наогул гэта форма з'явілася ў большасці аб'ектам перакладання на яе падрыхтоўчай працы.

Некаторыя РК, адзначаючы недавальную падрыхтоўчую працу, ужо ў процэсе кампаніі выпраўлялі недахопы і скажэнні і, адмяняючы перавыбары, праводзілі адпаведную растлумачальную працу (Дзяржынскі, Юравіцкі, Асьвейскі РК).

Зусім ясна, што гэтыя недахопы неразгорнутасці масавай растлумачальнай працы не маглі не адбіцца на актыўнасці рабочых і бядняцка-серадняцкіх мас вёскі і паслаблены іх удзелу ў кампаніі. У выніку гэтых недахопаў ў радзе месц мы маем наступнае становішча.

Работа сярод беспартыйных рабочых і працоўнага сялянства і іх удзел ў перавыбарах

Аб якасці праведзенай масавай падрыхтоўчай працы перш за ўсё сьведчыць удзел у кампаніі беспартыйных мас рабочых і працоўнага сялянства

Але, ня гледзячы на агульны рост актыўнасці і сьвядомасці рабочае клясы і працоўнага сялянства, у перавыбарчай кампаніі мы маем значнае паслабленне ўдзелу беспартыйных рабочых мас. Гэта констатуюць самі ў сваіх выніках пераважная большасць райкомаў:

«Зусім слаба была праведзена работа сярод беспартыйных рабочых, у выніку чаго на перавыбарчых сходах ячэек прысутнічала мала беспартыйных рабочых (завод «Пролетары»—прысутнічала ўсяго 17 чал. б.п., «Рухавік Рэвалюцыі»—20 чал., воднікі і хлебозавод—зусім мала). Па савецкіх ячэйках былі выпадкі зрыву перавыбарчых сходаў з-за адсутнасці беспартыйных (ячэйка савбальніцы і поліклінікі)»,—піша Дзяржынскі РК.

«Ня ўсе ячэйкі разгарнулі дастатковую падрыхтоўчую працу сярод беспартыйных рабочых, дзякуючы чаму на перавыбарчых сходах прысутнічала зусім нязначная колькасць беспартыйных рабочых, ды і тыя слаба ўдзельнічалі ў абгаварэнні працы ячэек (Комбінат, ф-ка імя Сталіна)»,—так ацэньвае масавую працу і яе вынікі Рагачэўскі РК

Аб такой жа неразгорнутасці працы па мобілізацыі мас навакол задач перавыбараў бюро ячэек і слабым удзеле ў перавыбарах беспартыйных пішуць Краснаслабодзкі, Ветрынскі, Высачанскі, Ляднянскі, Журавіцкі, Узьдзенскі, Сіроцінскі, Залінейны і інш. райкомы. У выніку гэтага перавыбарчая кампанія бюро ячэек, асабліва ў адзначаных раёнах, праводзілася недастаткова масава. Беспартыйныя прысутнічалі адзінкамі (больш служачыя)—па 5-8 чалавек або зусім сходы праводзіліся без удзелу беспартыйных (Ветрынскі раён, Высачанская і Касьеўская ячэйкі, Высачанскага раёну, зусім працу праводзілі замкнута, без удзелу беспартыйных, а Крынкаўская ячэйка нават не запрасіла на сход рабочых племгасу).

На ф-цы ім. К. Маркса на перавыбарах партколектыву ня было ніводнага рабочага. Адзначана значнае паніжэнне процанту ўдзелу ў перавыбарах беспартыйных рабочых і паніжэнне актыўнасці іх на шэрагу прадпрыемстваў Залінейнага раёну ў Гомлі

Як на адзін яшчэ буйнейшы недахоп у перавыбарчай кампаніі гэтага году, трэба паказаць на тое, што рад ячэек ня толькі не разгарнулі адпаведнай політычна-масавай працы навакол перавыбраў, але зусім праводзілі сходы зачынена, хоць большасць такіх зачыненых перавыбараў потым адмяняліся.

У радзе ячэек (Дрысенская чыгуначная і месчаквая ячэйкі) з прычыны неправадзеньня растлумачальнай масавай працы па два разы прышлося адкладваць перавыбары, бо беспартыйныя працоўныя масы ня былі арганізаваны навакол задач перавыбараў і ня прысутнічалі на сходах. А ў некаторых ячэйках (Дрысенскі раён, Полацкай акругі) масавую растлумачальную працу імкнуліся падмяніць бюракратычным запрашэннем на сходы толькі батракоў і беднякоў спецыяльнымі позвамі.

Такая слабасць у радзе ячэек політычнай, масавай растлумачальнай працы сярод працоўных мас і іх мобілізацыі ў барацьбе за правадзеньне задач партыі адбівалася і на настрой працоўных мас і іх узброенасці ў барацьбе за ленінскую лінію партыі, і яны не змаглі даваць рашучы бой падкулачніцкім і кулацкім выступленням, якія мелі месца на перавыбарчых сходах.

На перавыбарчым сходзе парт'ячэйкі ў Асіпавічах бядняцка-серадняцкая маса не дала адпору яўна кулацкаму выступленьню на сходзе наступнага зместу:—«Політычны настрой вёскі нездаровы. Сяляне настроены варожа, нікому ня вераць і г. д.». Зусім слаба рэагавала беспартыйная маса, асабліва ў вёсцы, на праваопартуністычныя выступленьні некаторых камуністых і комсамольцаў і зусім шкодныя, клясава-варожыя і кулацкія выступленьні адсталых рабочых, нядаўна прышоўшых на вытворчасць, і падкулачнікаў і прамых агентаў кулацтва ў вёсцы.

Гэты ўрок кажа нам пра тое, што мы яшчэ слаба і вельмі слаба растлумачваем пастановы нашай партыі, такія грандыёзныя задачы, як выкананьне пяцігодкі ў чатыры гады, як калектывізацыя і барацьба з кулаком і ліквідацыя яго як клясы, і іншыя важнейшыя задачы ў гущах шырокіх рабочых мас, колгаснікаў і бядняцка-серадняцкіх мас сялянства. А для таго, каб найлепш арганізоўваць актыўнасць мас, узянімаць удзел мас у барацьбе за выкананьне генэральнай лініі партыі, узмацніць уцягненьне гэтых мас ва ўсе галіны сацыялістычнага будаўніцтва і кіраўніцтва краінай, трэба аддаць больш сіл і ўвагі на тое, каб усе пастановы партыі і савецкай улады былі найбольш зразумелы і ўсвоены працоўнымі масамі, бо бяз гэтага нам можа пагражаць адрыў і паўтарэнне мінулых памылак.

Тут вялікія абавязкі па ўзмацненьні гэтай працы ўскладаюцца ня толькі на партыйныя арганізацыі. Трэба ўзмацніць працу ў гэтым напрамку і Белдзяржвыдавецтву, і нашым газетам, і профсаюзам, і нашым насыценгазетам, і настаўніцтву, і ўсім іншым установам і арганізацыям.

Выявіўшы слабасці працы, улічыўшы недахопы, памылкі, падвергшы іх рашучай бальшавіцкай самакрытыцы, можна хутчэй перамагаць цяжкасці, выкрываць памылкі і намячаць правільную выразную лінію ў далейшай працы. Аднак, гэты прасты бальшавіцкі прыцып недастаткова яшчэ ўцямлены некаторымі нашымі кіруючымі органамі. Разам з гэтым трэба правільна ацэньваць і нашы слабасці і нашы дасягненьні. У нас захавалася яшчэ стары звычай казаць «наогул», без яскравага канкрэтнага аналізу дасягнутых поспехаў і сваіх слабасцяў. Часта забываюцца на тое, што «пісаньне наогул» ёсць блізкая радня «очковтирательству».

Гэту агульнасьць падыходу пры ацэнцы вынікаў перавыбараў праявілі рад райкомаў. Ня гледзячы на тое, што большасьць раёнаў адчынена адзначалі слабасьць правядзеньня масавай падрыхтоўчай працы,—Азарыцкі РК (Мазырская акруга) піша: «Прысутнічалі і беспартыйныя сяляне, з боку якіх выяўлены вялікі інтарэс да колгаснага будаўніцтва, да разгортваньня крытыкі і самакрытыкі»,—але ў чым выяўлены гэты вялікі інтарэс, якія вынікі, аб гэтым РК не знайшоў нічога напісаць.

У такім жа напрамку піша і Клімавіцкі РК: «Сходы былі адчыненыя, прысутнічала і выступала шмат беспартыйных колгаснікаў і не-колгаснікаў беднякоў і сераднякоў».

Глуцкі РК піша: «Адчыненыя сходы сябе апраўдалі і наблізілі да партыі беспартыйны актыў». Журавіцкі РК: «Сходы былі адчыненыя, але асаблівага ўдзелу з боку беспартыйных не адчувалася». А Красна-Слабодзкі РК толькі піша аб актыўнасьці прысутных, зазначаючы, што «выказалася ад 3 да 9 чал».

Здаецца, ясна, што такія агульныя разважаньні вельмі мала даюць карыснага для партыі: яны не выкрываюць недахопаў, не крытуюць іх. Але адначасова трэба падкрэсьліць, што наколькі няправільна адпіска «наогул», натоўкі-ж няправільна і голае констатаваньне факту, як гэта робіць Журавіцкі РК («Сходы былі адчыненыя, але асаблівага ўдзелу з боку беспартыйных не адчувалася»). Факты тады бесспрэчныя і «упраямая вещь», калі ім робіцца правільны аналіз і робіцца адпаведныя політычныя вывады.

Як было адзначана спачатку, падыходзячы ўжо да перавыбараў, большасьцю райкомаў былі ўлічаны недахопы і промахі падрыхтоўчай кампаніі і прыняты меры да ажыўленьня і найбольш шырокага разгортваньня масавай працы ўжо ў апошнія дні перад перавыбарамі, таму вызначыўся значны пералом у бок узьняцьця перавыбараў на большую політычную прынцыповую вышыню Таму нельга не сказаць аб ходзе самых перавыбараў, адначасова завастраючы ўвагу на галоўнейшых політычных недахопах.

Ход перавыбараў

У выпраўленьні недахопаў падрыхтоўчай кампаніі да перавыбарчых сходаў былі арганізаваны лютучыя мітынгі на прадпрыемствах, гутаркі ў цэхах, былі прыняты меры да масавага абвяшчэньня рабочых аб перавыбарчых сходах, таму перавыбарчыя сходы прайшлі са значным пад'ёмам, асабліва ў большасьці вытворчых ячэек, з мобілізацыяй рабочых мас навокал правядзеньня ў жыццё генэральнай лініі партыі, барацьбы за выкананьне і перавыкананьне прамфінпляну, разгортваньня соцпаборніцтва і ўдарніцтва, замацаваньня і далейшага разгортваньня колектывізацыі, барацьбы з перагібамі, з недахопамі на вытворчасьці, з зажымам самакрытыкі і г. д.

У выніку гэтага ёсьць узоры сапраўднага пролетарскага энтузіязму ў барацьбе за генэральную лінію партыі і правядзеньні задач партыі.

Так, на прадпрыемствах Гомельшчыны: ф-кі «Комінтэрн», «Клары Цэткін» і Палесдрук у час перавыбараў былі наладжаны вялікія дэманстрацыі рабочых за лінію партыі. На гэтых прадпрыемствах мы мелі 100-процантную яўку рабочых на перавыбарчыя сходы. На шмат сходах падаваліся колектывныя заявы старых перадавых рабочых аб уступленьні ў шэрагі партыі (коллектывная заява друкароў).

Такое з'явішча дэманстрацыі сьвядомасьці і актыўнасьці працоўных мас адбывалася ня толькі ў горадзе, але, пры правядзеньні адпаведнай працы і выпраўленьні недахопаў на хаду, і ў вёсцы. Былі працяўленьні вялікай актыўнасьці колгаснікаў, беднаты і серадняцтва ў падтрыманьні лініі партыі і выкрыцьці перагібаў і недахопаў працы, якія былі праяўлены на вёсцы, і быў актыўны ўдзел у перавыбарах бюро ячэек з боку колгаснікаў, беднаты і чэпшаі часткі серадняцтва. У выніку гэтага, напрыклад, на Ляднянскаму раёну у часе перавыбараў бюро ячэек у вясковыя ячэйкі была пададзена 51 заява аб уступленьні ў партыю (у Баяўскую ячэйку—25 ч., у Ачараўскую—15, у Бельскую—7, Раткаўскую—4 заявы).

Перавыбары былі праведзены пад знакам правэркі пройдзенага шляху работы, шырокага разгортваньня крытыкі і самакрытыкі і разгортваньня ўнутрыпартыйнай дэмакратыі. Ёсьць рад прыкладаў, калі па справаздачы бюро ячэек выказвалася ўсе члены і кандыдаты партыі і прававая большасьць комсамольцаў і беспартыйнага актыву (Крынкаўская, Каралеўская, Бабынавіцкая ячэйкі, Высачаньскага раёну); наогул у спрэчках выказвалася ад 30 да 70% складу ячэек.

Перавыбары ў асноўным праводзіліся ў напрамку лісту ЦК да перавыбараў, і спрэчкі насілі прынцыпова-дзеланы характар, вынічалі з памылак і недахопаў у барацьбе за генэральную лінію партыі. Галоўная ўвага ў спрэчках канцэнтравалася на пытаньнях вытворчасьці, ліквідацыі прарываў, на разгортваньні соцпаборніцтва і ўдарніцтва, барацьбе за жаніцкую загартаванасьць партыйных радаў (барацьба з ухіламі), на выпраўленьні скрыўленьняў лініі партыі ў калектывізацыі, на барацьбе з вялікадзяржаўным расійскім шовінізмам, нацдэмакратызмам і антысэмітызмам, барацьбе з хваравітымі зьявішчамі і зажымам самакрытыкі, правядзеньні сяўбы і далейшых задачах калектывізацыі і г. д.

Можна-б яшчэ шмат прывесці прыкладаў выкананьня задач перавыбарчай кампаніі бюро ячэек і мобілізацыі вакол гэтай кампаніі актыўнасьці і сьвядомасьці рабочых, колгаснікаў і бядняцка-серадняцкіх мас, але, ідучы ўслед за раёнамі ў гэтым пытаньні і таму, што ў задачу гэтага артыкулу пастаўлена зрабіць урокі з недахопаў,—завастраем найбольшую ўвагу на недахопах.

Палітычныя недахопы кампаніі

У выніку слабасьці глыбокай палітычнай працы па падрыхтоўцы да справаздачна-перавыбарчай кампаніі і непрапрацоўцы нават лісту ЦК у шэрагу ячэек мы меі зьвяздзеньне абгаварэньня пытаньняў перавыбараў да вузка практычных недахопаў прадпрыемстваў. Выступаўшыя таварышы амаль не застанаўліваліся на агульна-палітычных пытаньнях і тых задачах, якія вырашае партыя ў цэлым. «Пытаньні барацьбы з правым опартунізмам, нацыянал-дэмакратызмам і шовінізмам, пераўдзельна-партыйнай і профэсыянальнай работы, чыгальні росту партыі стаба адпостроўваліся ў спрэчках», — піша Дзяржынскі РК (яч. «Рухавіку Рэвалюцыі», воднікаў, хлебазаводу, «Протатарыя», Койда-наўскі раён).

Пытаньні барацьбы з скажэньнямі партыйнай лініі, з праявамі на практыцы прэвэнта ўхілу і прымірэнства, барацьбы з рэшткамі контррэвалюцыйнага традкізму і «левымі» заўвагамі, пытаньні агульнапартыйнага жыцьця ў большасьці ячэек зусім ня былі закрануты ў спрэчках. Зусім не касалася ў спрэчках пытаньня абвастрэньня міжнароднага становішча і аб задачах ўзмацненьня вяснянай работы і работы асацыя-хіму.

«Пытаньні правядзеньня нацполітыкі партыі, барацьбы з нацыянал-дэмакратызмам і шовінізмам, інтэрнацыянальнага выхаваньня членаў КП(б)Б і беспартыйных рабочых і беларусізацыі закрануліся голькі ў некаторых ячэйках. Аб самакрытыцы гаварылі «наогул». Амаль зусім не гаварылі аб комсамольскай рабоце і грамадзкіх арганізацыях. Зусім мала зьвярталася ўвага на барацьбу з бюрократызмам» (з вывадаў Залнейнага РК КП(б)Б).

Паказаныя неадхопы і вывад Залнейнага РК мае свае адбыцьці і ў шэрагу ячэек астатніх раёнаў.

Частка ячэек не мобілізавала ўвагі на барацьбу з маючыміся ў ячэйках недахопамі і хваравітымі зьявішчамі і замазвала іх. Яч. нар-связі, Дзяржынскага раёну, нават не давала да мас аб меўшым месца выпадку антысэмітызму, ня гледзячы на пастанову РК. Ячэйка заводу «Соцыялізм» зусім не рэагавала на праявы антысэмітызму (тое-ж было і ў яч. чыгуначных майстэрняў МББ).

Недастаткова заострана ўвага на пытаньні аб значэньні росту партыі. У шэрагу ячэек маюцца хваробныя настроі, якія выражаюцца ў тым, «што лепшыя рабочыя ўжо ўцягнуты ў парыцію і таму няма больш за кошт каго расьці» (яч. ф-кі «Кастрычнік», жывёлабойні, Дзяржынскага РК, а таксама ў Конданаўскім, Рагачэўскім і Залнейным раёнах).

А ў сувязі з гэтым масавая праца сярод рабочых і праца па ўзмацненьню політычнага выхаваньня рабочых пастаўлена ня зусім здавальняюча (Койданаўскі і інш. раёны).

І таму мае пад сабою падставы вывад Дзяржынскага РК, што «наогул ва ўсіх ячэйках дрэнна пастаўлена праца па вярбоўцы рабочых у партыю». Гэтую ацэнку можна аднесці і да астатніх раёнаў, зрабіўшы з гэтага адпаведныя політычныя вывады.

Пытаньні рабочага шэфства над савецкімі ўстановамі, садзейнічаньня ўзмацненьню працы па колектывізацыі, ваеннай работы амаль ня былі адлюстраваны ў спрэчках (Дзяржынскі раён). Значна аслабла ўвага да працы сярод жанчын. (Аб гэтым констатуе ўсе РК).

Слаба яшчэ,—а Рагачэўскі РК адзначае, што «вельмі слаба»,—разгорнута была крытыка і самакрытыка. Ня ўсе ячэйкі рабілі справаздачы па прызнаньню—выяўленьню сваіх памылак і скрыўленьняў партыйнай лініі, асабліва ў колектывізацыі, на грунце бальшааіцкай самакрытыкі, а, наадварот, адчувалася імкненьне замазаць свае памылкі і пералажыць іх на вышэйшыя парторганы (Рагачэўскі раён і інш. выступленьні паасобных партыйцаў амаль ня ў кожнай ячэйцы).

Няма яшчэ поўнага зразуменьня політычнага значэньня ўзаемаадносін паміж некалгасьнікамі і колгасьнікамі ў вёсцы і задач далейшай працы. Артыкул т. Сталіна, пастановы ЦК і новы закон аб с.-г. падатку ня ўсімі зразумелы як сьлед і прапрацаваны ў ячэйках (Гарадзец, Ціхінічы, Азарачы, Гурск, Рыскава, Сывержань, Рагачэўскі р-н).

Былі моманты ўпадніцтва, хныканьня і замяшаньня некаторых вясковых ячэек, у сувязі з чым некаторыя абраныя бюро не змаглі стаць на чале выпраўленьня памылак і наладжваньня далейшай работы, чаму ўжо былі выпадкі роспуску нанова абраных бюро і перавыбары ў другі раз (Гарадзэцкая яч., Рагачэўскі раён).

Рад РК (Ляднянскі, Лёзьнянскі, Высачанскі, Дрысенскі і інш.) адзначае, што ў спрэчках вясковыя камуністы ня зусім рашуча і шчыра прызнаюць і выпраўляюць свае памылкі, ёсьць імкненьне замазаць іх. Ёсьць праваопартуністычныя настроі, што ва ўсім вінаваты ЦК і г.д.

У шэрагу месц яшчэ, як піша Ляднянскі РК, «ня выяўлены ўсе недахопы, не ліквідаваны хваробныя настроі, ня прызнаны і ня выпраўлены да канца памылкі».

Большасць РК адзначае рад выступленняў з недаацэнкай работы сярод беднаты. Пры чым гэта абгрунтоўваецца ўжо выявіўшайся новай «тэорыяй» і настроймі «згладжвання клясавай барацьбы» ў сувязі з высяленьнем кулацтва:—«кулакоў выселілі, клясавая барацьба заціхае, а пагэтаму аб ёй ужо можна менш гаварыць». Вось адбіццё гэтых настройў (Дрысенскі раён).

Да вялікіх недахопаў трэба аднесці яшчэ тое, што насыценныя і друкаваныя газеты не стаялі на вышыні свае ролі ў правядзенні гэтай кампаніі. Шэраг газет ня толькі не мобілізавалі працоўных мас навакол задач перавыбараў, але зусім нічога ня пісалі аб гэтым.

Адважнае прызнанне ў гэтым Койданаўскага РК, што «з насыценгазет ні адна не адбіла ходу падрыхтоўкі да перавыбараў бюро ячэек, і кіраўніцтва рабселькораўскім рухам ня было нікага», можа быць аднесена ня толькі да Койданаўскага раёну.

Як агульнае зьявішча, прымаючае нежаданыя разьмеры, трэба адзначыць баязьлівасць рада камуністых працаваць ў бюро ячэйкі ў сувязі з павышэньнем адказнасці за працу і цяжкасьцямі, якія прыходзіцца перамагаць; адсюль у радзе месц мелі месца факты масавых адмаўленьняў і самаадводаў ад бюро з боку камуністых або жаданьне пакінуць кіруючую працу. Пасаваньне перад цяжкасьцямі (Гомельскае ЦРК, АкрФА).

Шэраг ячэек, асабліва вяковых, праявілі недапушчальнае скажэньне ліні партыі ў справе правяркі свае работы і крытыкі памылак перад беспартыйнымі працоўнымі масамі. Нежаданьне адчынена перад масамі заявыць аб сваіх хібах (тлумачачы іншы раз гэта згубай аўтарытэту). Гэта прыводзіла шэраг ячэек да адрыву ад мас, і яны праводзілі працу і перавыбары замкнута, без прыцягненьня беспартыйных, нават актыву. (Высачанская сельчэйка, Касцьеўская, Крынкаўская нават не запрасілі на сход рабочих племгасу).

Шэраг ячэек праводзілі (па тых жа, відаць, прычынах) перавыбарчыя сходы зачыненымі (Чарніцы, Лёзна, Завольша-Лёзьнянскага раёну, Юраўская, Тульпаўская—Юравіцкага раёну і г. д.). Але Рагачэўскі РК, замест прамога адзначэньня, як прайшлі перавыбары, мякка, нібы адзначаючы дасягненьне, напісаў: «Амаль усюды былі адчыненыя сходы», г. зн., што былі і зачыненыя. Праўда, большасць РК рэагавала на гэта адменай перавыбараў і правядзеньнем навокал і гэтага адпаведнай працы, але як на гэта рэагаваў Рагачэўскі РК, аб гэтым нічога ня піша. Мусіць, гэта мяккасць была для прыкрыцця таго, што Рагачэўскі РК на гэта не рэагаваў.

Меў месца шэраг фактаў зрыву перавыбарчых сходаў з прычыны няяўкі партыйцаў (Залінейны раён—Перавозная яч. у 9 вуч. цягі і яч. Праўгасу БДУ, Бельская яч., Дрысенскага раёну і інш.), а таксама з прычыны адсутнасці, дзякуючы дрэннай працы сярод іх, беспартыйных працоўных мас (Нова-Шляхоўская яч., Чырвона-Слабодскага раёну, Чыгуначная яч., Дрысенскага раёну—2 разы зрываліся сходы, таксама і ў Дрысенскай местачковай, Сухарукаўскай яч., Асьвейскага раёну, і інш.).

Колькі-ж і якія ячэйкі праводзілі перавыбары бяз прысутнічання беспартыйных (хоць і былі абвешчаны адчыненымі), аб гэтым райкомы ня пішуць, ня гледзячы на тое, што гэта мае вялікае значэньне.

Але пасобныя факты адсутнічання на радзе сходаў беспартыйных (прыкладна, на перавыбарчым сходзе Сухарукаўскай яч., Койданаўскага раёну, на сходзе былі 1 жанчына і 1 рабочы саўгасу, у Старынкаўскай толькі 2 колгаснікі і інш.) і тое, што з боку беспартыйных была вельмі слабая актыўнасць у шэрагу месц пры недастатковым разгортванні самакрыткі, паказваюць на вялікі недахоп і слабасць працы сярод беспартыйных працоўных мас, слабасць працы сярод беспартыйнага актыву.

Ня глядзячы на яскравую дырэктыву ЦК і шэраг іншых паказанняў аб разгортванні ўнутрыпартыйнай дэмакратыі, у комуне «Чырвоны Сьцяг», Койданаўскага раёну, кандытатуры ў новы склад бюро папярэдня былі абгавораны на старым бюро (факты такія мелі месца і ў шэрагу іншых раёнаў—Кастрычніцкі, Віцебскі і інш.).

Выявіўся рад момантаў зажыму самакрыткі.

Як анекдотычны факт нядбайных адносін да выбараў, трэба адзначыць наступнае: у склад бюро Сухарукаўскай яч., Асьвейскага раёну, быў абраны кандыдат партыі (РК адмяніў перавыбары).

Таксама адным з галоўнейшых недахопаў у справаздачна-перавыбарчай кампаніі было тое, што задача праверкі выканання прапаноў праверкомаў у кампаніі не знайшла свайго адбіцця, і над іх выкананнем ячэйкі працавалі слаба. Большасць РК проста констатуюць, што прапановы праверкомаў, асабліва савецкімі ячэйкамі, рэалізуюцца слаба (не відзецца належнай барацьбы з бюрократызмам, нічога ня робіцца па рацыяналізацыі апарату, у радзе ячэек ня складзены адпаведныя умовы для работы вылучэнцаў, няма працы з імі і інш.—з вывадаў Дзяржынскага РК).

«Надзвычайна мала застанаўліваліся на выкананні пастаноў праверкомаў» (Койданаўскі РК). Толькі Журавіцкі РК паведамляе, што «пастановы праверкомаў у асноўным выкананы, за выключэннем асобных выпадкаў няўступлення камуністых у колгасы».

Асіпавіцкі і Ляднянскі РК: «правяралася выкананне, але ня ўсе яч. выканалі». У дасланных жа 22 РК матар'ялах 14 райкомаў на гэтым пытанні зусім не застанаўліваюцца.

Такія адносіны да надзвычайна важных документаў—прапаноў праверкомаў, якія былі вынесены пры найлепшым вывучэнні стану ячэйкі і работы кожнага камуніста—зьяўляюцца недапушчальнымі для большавікоў, бо гэта прыніжае ролю чысткі партыі, якой нашай партыяй надавалася выключнае політычнае значэнне. На праверку выканання і сапраўднае большавіцкае выкананне прапаноў праверкомаў павінна быць звернута вялікая ўвага.

Нашай партыі да XIII з'езду КП(б)Б і XVI з'езду ЎсёКП(б) прышлося адбіваць новыя спробы правых ухілістых і іх «левых» саюзніках у сувязі з абвясчэннем сацыялістычнага наступлення па ўсяму фронту і абвастрэннем клясавай барацьбы. І як опартуністыя ўсіх масцей спрабавалі выкарыстаць трыбуну надрыхтоўкі да з'ездаў для новых атак на партыю і яе кіраўніцтва, прыцягваючы сваю капітуляцкую, па сутнасці кулацкую, ідэалёгію, так яны спрабавалі выкарыстаць і трыбуну справаздачна-перавыбарчай кампаніі бюро ячэек.

У нашым друку быў асвятлены той дружны аднадушны адпор, які быў дадзены ўсякім опартуністычным вылазкам як з боку ячэек, так і з боку ўсёй партыі, тэорэтычна была выкрыта кулацкая сутнасць правага ўхілу і яго дапаможнікаў, «левых» загінчыкаў, у яго тэорытычнай канцэпцыі і яго клясава-варожая практыка на карысць кулаку.

Але мы ведаем, што ўсякі опартуністычны ўхіл зьяўляецца адбыццём капіталістычных элементаў у нашай краіне, яго агентурай у радох партыі і, паколькі мы прыступілі да ліквідацыі апошняе капіталістычнае клясы—кулацтва на базе суцэльнай колектывізацыі і канчаткова яшчэ капіталістычныя элементы ня зьнішчаны (як гэта няправільна думаюць некаторыя таварышы—гл. «Сав. Беларусь», № 166, ад 20 ліпеня г. г., арт. «На гісторычным перавале»), настроі, адбываючыя супраціўленьне капіталістычных элементаў, ёсьць і яшчэ будуць адносна працяжны час існаваць і выяўляцца ў тэй або іншай форме барацьбы супроць лініі партыі і савецкай улады.

І тым больш мы павінны ўзмацняць агонь па ідэолёгіі і практыцы правага ўхілу і яго «левых» саюзнікаў пры наступленьні на капіталістычныя элементы па ўсяму фронту, пры спробах працягваць сваю барацьбу ў завэлюмаваных двурушніцкіх формах; выкрываць карэньні гэтых настрояў і пры ўпартым супраціўленьні выпраўляць памылкі і разам з партыяй перамагаць опартунізм, прымяняць пастанову XVI зьезду УсеКП(б), што «прапаганда поглядаў правага ўхілу нясумяшчальна з прабываньнем у УсеКП(б)».

Так мы павінны падысьці да праяў опартуністычных настрояў, якія выявіліся ў часе справаздачна-перавыбарчай кампаніі бюро ячэек. Куды варта такое становішча, што пры нашых сапраўды іспалінскіх тэмпах будаўніцтва, хуткіх тэмпах работы, пры абвастрэньні клясавай барацьбы «частка партыйцаў яшчэ не перабудавалася ў працы і захоўвае дэмабілізацыйны настрой (Ветрынскі РК). Адчуваецца расьцеранасьць... і паслабленьне працы вясковых ячэек». Аб гэтым жа констатуець і іншыя райкомы. Што гэта азначае?

Гэта азначае, што ёсьць яшчэ адзінкі камуністых, якія ня вераць у правільнасьць генэральнай лініі ці ня ўцямілі яе і, апусьціўшы рукі, на сутнасьці аб'ектыўна ўступаюць поле дзеянасьці клясаваму ворагу. А разам з гэтым расьцеранасьць і паслабленьне працы вясковых ячэек лье воду на млын правага опартунізму, асабліва у той пэрыод, калі патрэбна найбольшая напружанасьць у барацьбе з клясавым ворагам, бальшавіцкае ўзмацненьне ўсіх зьвеньяў нашай работы, ўзмацненьне клясавай баяздольнасьці ўсёй партыі і асабліва вясковых ячэек.

Выяўленая і выкрытая праваопартуністычная кулацкая сутнасьць выступленьня супроць партыі правых ухлістых, вядомая партыя ў выглядзе так званай «мамаеўшчыны», мела сваё адбіццё і ў шэрагу нашых ячэек. У часе справаздачна-перавыбарчых сходаў некаторыя камуністыя вінавацілі ва ўсіх памылках і перагібах вышэйшых парторганы і Цэнтральны Комітэт нашай партыі, гаварылі, што «Сталін позна напісаў артыкул, што артыкул Сталіна падарваў аўторытэт нізавых партарганізацый і папсаваў усю справу суцэльнай колектывізацыі» (Дрысенскі, Ляднянскі і інш. раёны); некаторыя сьцьвярджалі, што «памылкі і перагібы зьяўляюцца агульнымі ўва ўсёй партыі» (Чырвона-Слабодзкі, Рагачэўскі РК). Выяўлен шэраг момантаў недаацэнкі ролі колектывізацыі ў сацыялістычнай перабудове вёскі, тлумачэньняў лініі і мерапрыемстваў партыі па барацьбе з перагібамі, як «адступленьня», недаацэнкі і ігнораваньня працы сярод беднаты, прыкрываючыся праваопартуністычнай тэорыяй «аб патуханьні клясавай барацьбы», супраціўленьняў новаму лёзунгу партыі—апоры на калгасьнікаў, і інш. поглядаў, адбываючых шалёнае супраціўленьне кулацтва і яго барацьбу супроць усіх мерапрыемстваў партыі.

Пры чым гэтыя выступленьні вельмі часта маскаваліся і прыкрываліся агульнай нібы «згодай» з генэральнай лініяй партыі і пад гэтым «ярлыком» разьвенчвалі па-кулацку асноўныя палажэньні ленинізму і політыкі Цэнтральнага Комітэту ленинскай партыі, чым іншы раз уводзілі нават у зман партыйныя масы. У сувязі з гэтым увядзеньнем у зман мы мелі ў некаторых ячэйках выпадкі, што такія яўна праваопартуністычныя выступленьні на сходах не атрымалі належнага бальшавіцкага адпору.

Гэта найбольш небясьпечнае праяўленьне правага опартунізму пад маскай «згоды» з генэральнай лініяй партыі ўскладае на нашу партыю вялікі абавязак выкрываньня праваопартуністычнай сутнасьці правых выступленьняў, пад якой-бы маскай яны ні праводзіліся. Гэта яшчэ і яшчэ раз патрабуе, як казаў тав. Пакроўскі на XVI зьездзе УсеКП(б), большай тэарэтычнай марксыцка-ленинскай падкаванасьці камуністых і ўзмацненьня бальшавіцкай баяздольнасьці партыйных мас,—асабліва, дадамо мы, вясковых камуністых.

Спрабавалі апраўдацца або ўзваліць усе памылкі на партыю і «левыя» перагібчыкі. На сходах быў рад выступленьняў з упартым нежаданьнем прызнаць свае памылкі ў калектывізацыі і перабудаваць работу на хаду для іх выпраўленьня. Ідучы «налева» і заяўляючы—«каб так ня ўдарылі, дык мы-б адміністрацыйна калектывізавалі на 100%», яны прыходзілі направа, узьвальваючы ўсю віну ў адлівах з колгасаў на Цэнтральны Комітэт партыі і партыю наогул.

Яшчэ сустракаецца неразуменьне ўсёй шкоднасьці «левых» заскокаў і глыбіні тых памылак, якія мелі месца ў часе калектывізацыі. Рад камуністых, замест бальшавіцкага прызнаньня памылак і пераключэньня сваёй энэргіі на барацьбу за генэральную лінію партыі, займаюцца апраўданьнем і вызываньнем опачуваньняў да іх; яны кажуць: «калі мы слаба калектывізавалі, дык нам прышывалі правы ўхіл, а зараз нас называюць галавацямі» (Уваравіцкі і Ляднянскі РК). Працягваюцца яшчэ «левацкія» настроі—ліквідаваць «в два счэты» клясавага ворага:—«трэба адразу выселіць усіх кулакоў, тады будзе спакойна» (Ляднянскі раён). Зусім відавочна, што гэтыя настроі даюць харчаваньне праваму ўхілу, адрываючы барацьбу з кулацтвам як злясай ад тых карэньняў дробнасялянскай вытворчасці, якія штодзённа, пачасна нараджаюць капіталізм, не разумеючы таго, што ліквідаваць кулацтва як клясу бяз зьнішчэньня яго эканамічнай глебы, бяз суцэльнай калектывізацыі немагчыма, не разумеючы таго, што такая політыка была-б карыснай праваму ўхілу.

Аналізуючы выяўленьня ў часе справаздачна-перавыбарчай кампаніі бюро ячэек як праваопартуністычныя, так і «лева»-опартуністычныя вылазкі, настроі і погляды, прыходзіцца яшчэ і яшчэ раз пацьвердзіць, як права была партыя, абвясціўшы правы ўхіл галоўнай небясьпекай на дадзеным этапе, і што «левы» ўхіл дае глебу для барацьбы правага ўхілу, харчуючыся аднымі і тымі-ж карэньнямі. І таму з яшчэ большай бальшавіцкай непрымірымасьцю мы павінны весці барацьбу на два франты, як правы, так і «левы», і з прымірэнцтвам, змагаючыся за ажыцьцяўленьне пастановаў XVI зьезду УсеКП(б) і XIII зьезду КП(б)Б.

Адначасова партыйныя арганізацыі павінны ўзмацніць барацьбу і з іншымі хваравітымі поглядамі і настроямі, якія праяўляюцца ў радзе ячэек. Ужо даўно выкрытая і разьбітая партыяй так званая тэорыя «вярхоў і нізоў», якую ў свой час выкарыстоўваў і містэр Троцкі, яшчэ знаходзіць сваё адбыццё ў некаторых камуністых. Дзе-ні-дзе яна

яшчэ атрымала адраджэнне ў выступленнях некаторых камуністых. «Вярхом добра працаваць, і яны цяпер сочаць винаватых, а аб сябе маўчаць і на нас хочуць выехаць», так заяўлялі некаторыя камуністыя. А сакратар Алексіцкай яч. КП(б)Б (Юравіцкі раён) казаў: «Мы малыя сошкі, а таксама і РК: мы таўкачы—куды нас накіруюць, туды і ідзем. Нарабілі мы памылак, дык хіба-ж таму, што мы хацелі гэтага? Намі-ж кіравалі. Дзе-ж яны былі?» (відзець, вышэйшыя кіраўнікі А. Ш.). Яшчэ ёсць абароншчыкі адміністравання, падтрымшчыкі антагонізму паміж колгаснікамі і некалгаснікамі, нібы гэтым можна зрабіць сорамна адзіналічнику, і ён хутчэй пойдзе ў колгас і інш.

І разам з растлумачэннем няправільнасці і шкоднасці такіх настрояў партыя павінна ўзмацніць барацьбу з імі.

Якія недахопы выявіліся ў працы ячэек

І, нарэшце, трэба завастрыць увагу на галоўнейшых недахопах, якія выявіліся ў працы ячэек. У нас ужо пры справаздачах атрымала вядомасць формула: «ёсць шмат дасягненняў, але ёсць і шмат недахопаў». І гэта зусім правільна. І чым больш мы будзем з бальшавіцкай напорыстасцю біць па недахопах і памылках, бяручы іх пад абстрэл самай жорсткай самакрытыкі, тым хутчэй мы будзем прасоўвацца ўперад.

Галоўным недахопам ў працы ячэек выявілася тое, што ня ўсе ячэйкі ў масе сваёй перабудавалі сваю працу адпаведна новым задачам сацыялістычнага будаўніцтва. Яшчэ не дасягнут рашучы паварот «тварам да вытворчасці», з прычыны чаго мы масм рад прарываў у выкананні прамфінплану, недастатковасць якасных паказальнікаў сацыялізму і ўдарніцтва.

Яшчэ недастаткова разгорнута масавая праца на вытворчасці, і дырэктывы партыі адносна падрыхтоўкі і ўцягнення лепшых рабочых у рады партыі выконваюцца яшчэ вельмі слаба—гэта констатуе большасць ячэек. Савецкія і вузаўскія ячэйкі недастаткова перабудавалі сваю работу адпаведна новым задачам партыі і не падыйшлі ўплатную да кіраўніцтва савецкім апаратам і пастаноўкі ўсёй працы на акадэмічнай вытворчасці ў навучальных установах.

Яшчэ хужэй справа ў вясковых ячэйках. Вясковыя ячэйкі ў масе сваёй яшчэ не перабудавалі поўнасьцю ўсёй сваёй работы адпаведна новым задачам сацыялістычнай перабудовы вёскі і абхвату кіраўніцтвам сацыялістычнага сектара ў сельскай гаспадарцы. Кіруючыя партыйныя і іншыя органы яшчэ вельмі слаба звяртаюць увагу на дапамогу вёсцы і ўзмацненне кіраўніцтва вясковымі ячэйкамі. Яшчэ вялікім недахопам і «вузкім месцам», не атрымаўшым зруху, зьяўляецца работа сярод беднаты.

Амаль усе райкомы констатуюць «адсутнічанне сталай працы сярод беднаты і батрацтва—недаацэнку, няўважлівую адносіны і адсутнасць працы сярод беднаты», прызнаючы гэта недахопам і вялікай памылкай. А што прадпрымалася і якія захады прымаюцца зараз для ўзмацнення працы сярод беднаты, аб гэтым нічога ня пішуць.

Таму выходзіць, што гэта прызнанне нібы робіцца для «прызнання», або ператвараецца ў нейкае «свяхчэннае пакаянне», калі дзесяткі раз прызнаецца недахопам, але для ўзмацнення працы нічога ня робіцца.

Гэта-ж самае можна сказаць і аб працы сярод жанчын, у якой констатуецца значнае паслабленьне. Дэлегацкія сходы працавалі дрэнна, а некаторыя зусім не працавалі. Шмат ячзек зусім абыходзілі гэтую працу і нічога не рабілі, а камітэты не рэагавалі (Рагачэўскі, Дзяржынскі р-ны—ячэйкі, дзе зусім не працавалі дэлегацкія сходы, Гарадзец, Серабранка, Дварэц, Малашкава і інш.).

Цікава адзначыць, што адзін РК—Ляднянскі—напісаў, што «маецца зрух у працы сярод беднаты (пры ўсё яшчэ слабой пастаноўцы гэтай работы)». Аказалася, што гэты «зрух» зьявіўся дзякуючы ўменьню сэкратара РК зьмякчаць пастановы райпартсходу і пісаць у выглядзе «зруху». Райпартсход, прызнаючы політычную лінію РК няправільнай і работу нездавальняючай, констатаваў, што «праца сярод беднаты ўсё яшчэ праводзіцца нездавальняюча. Назіраюцца факты недаацэнкі працы сярод беднаты і зусім недаацэньваецца важнасьць работы сярод жанчын».

А сэкратар РК тав. Ячменаў у оваіх вывадах аб перавыбарах у ЦК піша: «Маецца зрух у працы сярод беднаты (пры ўсё яшчэ слабой пастаноўцы гэтай работы)».

Які-ж тут можа быць зрух, калі політычная лінія прызнана няправільнай, і праца нездавальняючай?!

Найбольш характэрна ацэнка становішча ў Узьдзенскім раёне. РК піша, што «праца з беднатай праводзілася дастаткова па кампанійскіх пытаннях. Зусім мала зроблена ў напрамку політыка-асьветнай працы з беднатаю. Рашэньні партыі з батрацтвам і беднатаю прапрацоўваліся недастаткова. У сетку партасьветы беспартыйных беднякоў ўцягнута зусім нязначная колькасьць. Групы беднаты арганізаваны пры ўсіх сельсаветах, КСУ і колгасах, але праца апошніх не разгорнута. Паседжаньні сельсаветкіх груп адбыліся па 2-3 разы пасля перавыбараў. Групы пры колгасах зьбіраюцца таксама рэдка. А групы пры КСУ зусім не працуюць».

Разам з гэтым большасьць РК констатуюць слабасьць працы сярод батрацтва і сельска-гаспадарчых рабочых па падрыхтоўцы і ўцягненьню іх у партыю, і наогул пытаннямі росту вясковай арганізацыі займаліся недастаткова.

Маючы такое становішча працы сярод беднаты і жанчын, час ужо скончыць з долым констатаваньнем недаацэнкі гэтай работы і яе слабасьці. Трэба патрабаваць ад ячзек і кіруючых органаў ня толькі прызнаньня слабасьці, але і выкананьня пастаноў партыі па гэтым пытаньні. «Неабходна бязьлітасна выкрываць тыя асобныя вясковыя ячэйкі, тых асобных камуністых, якія яшчэ і на сёньняшні дзень не даацэньваюць сур'ёзнага значэньня работы па арганізацыі батрацка-бядняцкіх мас. Такая недаацэнка і неразуменьне ўсёй важнасьці работы сярод батрацтва і беднаты павінна быць асуджана самым рашучым чынам, як шкаднейшыя праявы праваoportуністычнага ўхілу». (З адозвы ЦК КП(б)Б да перавыбараў; падкрэсьлена мною—А. Ш.). У такім-жа напрамку мы павінны змагацца і з недаацэнкаю працы сярод жанчын, якая (праца) зьяўляецца адной з галоўных задач партыі.

Партыйная асьвета, якая мае вялізарнейшае значэньне для марксыцка-ленінскага выхаваньня камуністых, як зброя ў барацьбе за генэральную лінію партыі, яшчэ ня толькі не заняла належнага ёй месца, а, наадварот, зьлачынна ігнаруецца.

Партасьвета у гэтым годзе ня толькі не палепшылася, але шмат пагоршылася, а ў адносінах вясковай арганізацыі і часткі гарадзкой трэба проста адзначыць, што амаль правалена. Дрэнна абстаіць справа

з пытанням выпісвання і чытаемасці газет і часопісаў, ня кажучы ўжо аб спецыяльнай літаратуры. Шэраг райкомаў проста констатуюць, што «партасьвета зусім сарвана» (Чырвона-Слабодзкі, Узьдзенскі, Ветрынскі РК), «на партасьвету ніякай увагі не зьвярталася, і вынікі маем дрэнныя» (Рагачэў, Койданава і інш.). За ўвесь час прапрацавалі па 2-5 гутарак. Шмат гурткоў нават не прапрацоўвалі пастановаў XVI партконференцыі, артыкулу т. Сталіна і інш. важнейшых дырэктыўных матэрыялаў партыі.

І што яшчэ хужэй, дык гэта тое, што такія адносіны да партасьвету нідзе ня былі асуджаны, як опартуністычныя адносіны да важнейшай зброі ў жыцці і барацьбе партыі. Мы ня мелі амаль ніводнага выпадку, каб кіруючыя органы прыцягнулі да партадказнасці бюро ячэек ці вінаватых у зрыве партвучобы.

Пагоршаныя партвучобы і яе правал у шэрагу месц, гэта—вялікі прарыв у партыйнай працы, на ліквідацыю якога мы павінны зьвярнуць асаблівую ўвагу.

Адчуваецца яшчэ і на сённяшні дзень, ня гледзячы на рад пастановаў ЦК, слабасць парткіраўніцтва комсамолам і нават такія адносіны, якія мяжуюць з недаацэнкай (калі ня поўная недаацэнка) ролі комсамолу і задач партыйнага кіраўніцтва. Інакш нельга растлумачыць той факт, што аб удзеле комсамолу ў перавыбарах з 22 райкомаў, якія паслалі ў ЦК вынікі перавыбараў бюро ячэек, закрунулі пытаньне толькі 2 райкомы, і то так, укусна (Дзяржынскі і Высачанскі), а астатнія абыйшлі зусім моўчкі гэтае пытаньне. Зусім ясна, што такое становішча ня можа быць цягніма ў далейшым. *Партыйныя камітэты і ячэйкі павінны надаць больш увагі штодзённаму кіраўніцтву паасобнымі галінамі працы комсамолу.*

Гаворачы аб ацэнцы вынікаў справаздачна-перавыбарчай кампаніі бюро ячэек і падкрэсліваючы яшчэ тое, што гэтая кампанія зьявілася сапраўды генэральнай праверкай работы нашых ячэек і мобілізавала масы на барацьбу за далейшыя поспехі ў рабоце і перамаганьні цяжкасцяў, якія стаяць на нашым шляху, і разам з тымі агульнымі недахопамі, якія выявіліся ва ўсёй працы ячэек, трэба адзначыць, што мы маем па некаторых раёнах наогул слабыя вынікі гэтай кампаніі і невыкананыя задачы, якія партыя высоўвала перад перавыбарамі. У трох раёнах БССР (з 22, якія даслалі вынікі) маецца значны прарыв ў гэтай кампаніі.

Ляднянскі РК так ацэньвае вынікі справаздачна-перавыбарчай кампаніі:

«Ня было дастатковай актыўнасці ў абгаварэньні ўсіх пытаньняў. У спрэчках звычайна ўдзельнічаў партыйны актыв. Ня зусім рапуча выкрываліся зьробленыя памылкі пры калектывізацыі з нежаданьнем выпраўляць іх. Крытыка і самакрытыка была разгорнута слаба. Не выяўляліся канкрэтныя носьбіты правага ўхілу і «левых запібаў».

Прыблізна так жа ацэньвае вынікі кампаніі Юравіцкі РК з дадаткам аб «недастатковай колькасці прысутных беспартыйных. У некаторых ячэйках зусім ня было спрэчак. Былі моманты зажыму самакрытыкі».

Асьвейскі РК—«У большасці перавыбары ня былі скарыстаны для ўзмацнення росту ячэек, акрамя 2 ячэек (Красоўскай і Падарскай).

Адсюль відаць, што ў гэтых раёнах гэта найважнейшая кампанія ня была ўзята на належную палітычную вышыню, а таксама і тое, што не адважыліся сказаць і самі райкомы, што яны не змаглі арганізаваць навокал гэтай кампаніі адпаведнай партыйнай думкі і ня выканалі поўнасьцю сваёй ролі ў кіраўніцтве гэтай кампаніяй, як гэта прадугледжвалася лістом ЦК КП(б)Б, і недастаткова арганізавалі партыйныя масы на барацьбу з ухіламі ад'генэральнай лініі партыі, чаму зусім натуральна, што «не выяўляліся канкрэтныя носьбіты правага ўхілу і «левых» загібаў (Ляднянскі раён)».

І зараз, уступаючы ў новую паласу соцыялістычнага будаўніцтва—наступленьня соцыялізму па ўсяму фронту,—разьбіваючы правы опартунізм і яго «левых» саюзнікаў на падставе пастановаў XVI зьезду ЎсеКП(б) і XIII зьезду КП(б)Б, партыйныя ячэйкі і кіруючыя партыйныя камітэты павінны ўлічыць усе паказаныя ўрокі, якія мы маем з перавыбарчай кампаніі бюро ячэек.

Рэдкалегія

С. Будзінскі.
А. Саевіч.
А. Сянькевіч.

